

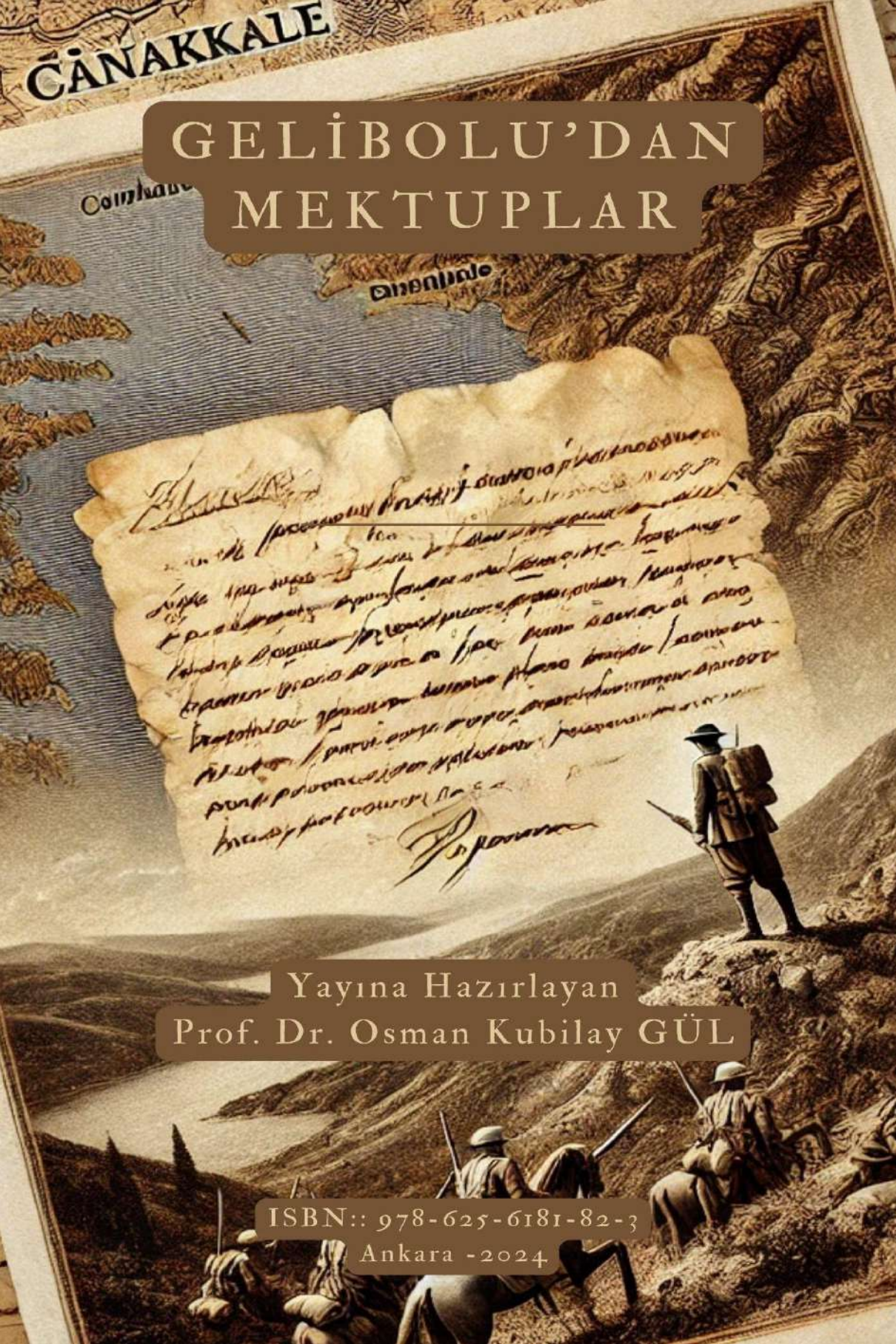
ÇANAKKALE

GELİBOLU'DAN MEKTUPLAR

[Handwritten Turkish text on a piece of aged paper, likely a letter from Gelibolu during the Gallipoli campaign.]

Yayına Hazırlayan
Prof. Dr. Osman Kubilay GÜL

ISBN:: 978-625-6181-82-3
Ankara - 2024

GELİBOLU'DAN MEKTUPLAR

COLONEL SIR HENRY DARLINGTON

K.C.B., C.M.G., T.D., D.L.

GELİBOLU'DAN MEKTUPLAR

YAYINA HAZIRLAYAN

Prof. Dr. Osman Kubilay GÜL

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal
Bilimler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı,
Sivas, Türkiye
kubilaygul@gmail.com
ORCID ID:0000-0001-9829-1819

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14558152>

Copyright © 2024 by UBAK publishing house
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, distributed or
transmitted in any form or by
any means, including photocopying, recording or other electronic or mechanical
methods, without the prior written permission of the publisher, except in the case of
brief quotations embodied in critical reviews and certain other noncommercial uses
permitted by copyright law. UBAK International Academy of Sciences Association
Publishing House®
(The Licence Number of Publicator: 2018/42945)

E mail: ubakyayinevi@gmail.com

www.ubakyayinevi.org

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules.
UBAK Publishing House – 2024©

ISBN: 978-625-6181-82-3

December / 2024

Ankara / Turkey

Sevgili Eşim Serap GÜL'ün Şahsında

Tüm Fedakar Türk Annelerine...

ÖNSÖZ

Bu kitap, I. Dünya Savaşı'nın en kanlı ve trajik cephelerinden biri olan Gelibolu'da görev yapmış İngiliz Albay Henry Darlington'ın ailesine yazdığı mektupları içeriyor. Darlington'ın kaleminden dökülen bu satırlar, resmî savaş kayıtlarının ötesine geçerek bize cephe gerçeğini tüm çıplaklığıyla gösteriyor. Savaşın insani boyutuna odaklanan bu mektuplar, askerlerin günlük yaşamlarını, zorluklarını, korkularını, umutlarını ve hayata tutunma çabalarını gözler önüne seriyor.

Albay Darlington'ın mektupları, Gelibolu Savaşı'nı anlamak için sadece askeri bir tarih kaynağı değil, aynı zamanda bir insanlık dersidir. Savaşın yıkıcı etkileri, askerlerin yaşadığı fiziksel ve duygusal zorluklar, mektupların satır aralarında derinden hissediliyor. Ancak tüm bu karanlığa rağmen, insan ruhunun direnci, mizah anlayışı ve umudu da mektuplarda ışıltıyor.

Darlington, cephedeki yaşamı tüm yönleriyle anlatıyor. Yiyecek sıkıntısı, hijyen sorunları, uykusuzluk, hastalıklar ve ölüm tehdidi, cephedeki yaşamın ayrılmaz bir parçası haline geliyor. Ancak Darlington ve adamları, tüm bu zorluklara rağmen mizah anlayışlarını kaybetmiyor ve hayata tutunmaya çalışıyorlar. Havaya uçan aşevi olayını "düğünü andırıyor" şeklinde yorumlayan aşçının anekdotu, sığınağına yakın bir noktaya düşen top mermisi sonrası "Bow-wow" diye bağırın ikinci komutanın anekdotu, askerlerin moralini yüksek tutmak için her fırsatı değerlendirdiklerini gösteriyor.

Mektuplar ayrıca, Darlington'ın Türk askeri ve kullandıkları silahlar hakkındaki gözlemlerini de içeriyor. Türk askerlerinin cesaretine ve savaşma azmine hayranlık duyarken, aynı zamanda kullandıkları silahların yetersizliğine ve lojistik sorunlarına da dikkat çekiyor. Bu bilgiler, Gelibolu Savaşı'nda Türk tarafının karşılaştığı zorlukları ve başarıları anlamamızda bize yardımcı oluyor.

Darlington'ın mektupları, savaşın sadece tarih kitaplarındaki kuru ve soyut bir olay olmadığını, aksine gerçek insanların yaşadığı, hissettiği ve mücadele ettiği bir deneyim olduğunu bize hatırlatıyor. Bu mektuplar, Gelibolu Savaşı'nı daha iyi anlamak, tarihin insan yüzünü görmek ve savaşın tüm yıkıcılığına rağmen insan ruhunun direncine tanıklık etmek isteyen herkes için paha biçilmez bir kaynaktır.

Kitabın son okumasını yapan kıymetli meslektaşım Arş. Gör. Didem Yavuz'a teşekkürlerimi sunarım.

Prof. Dr. Osman Kubilay GÜL

Sivas- 2024

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	i
SUNUŞ	1
Gelibolu' dan Mektuplar	6
ÖN SÖZ	8
GİRİŞ	12
I. HAZIRLIK	14
Biskay Körfezi	14
Akdeniz	16
İskenderiye	19
Kahire	20
Abbassia	22
II. GELİBOLU	26
Abbassia	26
Çanakkale	28
III. ÜÇÜNCÜ ALÇİTEPE MUHAREBESİ	46
IV-GÖKÇEADA-SİPER SAVAŞI	53
V-127. PİYADE TUGAYI	70
Gelibolu' dan Mektuplar	87
127. Piyade Tugayı	92
VI. CEHENNEMDE 6/7 AĞUSTOS ÇARPIŞMALARI	94

VII-DAHA FAZLA SİPER HAYATI.....	100
VIII.-EVE DÖNÜŞ YOLU.....	146
SONUÇ YERİNE	152

SUNUŞ

İnsanlığın var oluşunun temelinde bilgi yatmaktadır. İnsanlar, yaparak yaşayarak öğrenme modeli ile bilgileri edinmeye başlamış ve sonrasında bilgi birikimi hayatın hızlı bir şekilde değişmesine neden olmuştur. Bilgi konusunda hızlı ilerleyen topluluklar diğerleri üzerinde egemenlikler kurmaya başlamışlar ve büyük devletleri ortaya çıkarmışlardır.

Bilgi birikimi binlerce yıl süren uzun bir süreç olarak tabir edilebilir. İlk çağlarda iletişim ve ulaşımın yetersizliği nedeniyle dünyanın pek çok yerinde bilgi merkezleri var olmuştur. Daha sonraki dönemlerde bilgi belli noktalarda toplanmaya başlamıştır. Bu uzun süre içerisinde medeniyetler bilgiyi geliştirme konusunda eksik kaldıklarında bilgi merkezleri yer değiştirmiştir. Çin ve Antik Yunan medeniyet kaynağı olarak ortaya çıkmış fakat sonrasında İslamiyet ile merkez doğuya kaymıştır. Uzun yıllar devam eden bu süreç Orta Çağ sonunda yeniden Avrupa lehine dönmüştür.

Coğrafya, gemi inşaatı, gemicilik alanında yaşanan gelişmeler coğrafi keşiflerin meydana gelmesine neden olmuştur. Asıl amaç Hindistan'a ulaşmak olsa da Amerika kıtasının keşfedilmesi dünya tarihini kökten değiştirecek olayların başlangıcı sayılabilir. İlk kâşifler buldukları bölgelere yerleşmek fikrinde değildir. Bu nedenle ele geçirdikleri zenginlikleri Avrupa'ya taşımışlardır. Bu durum çok ciddi bir sermaye birikimine sebep olmuştur. Diğer taraftan zenginleşen kişiler arasında sanattan keyif alan ve bilimi destekleyenler de çıkmıştır.

Böylece bilim ve sanatta yaşanan gelişmeler rönesans dönemini başlatmıştır.

Rönesans ile eğitimde yaşanan gelişmeler kilisenin yönetim, ekonomi ve eğitim üzerindeki hakimiyetini kırmış ve Reform hareketini başlatmıştır. Özgür bilimin önündeki kilise engelinin kalkması bilginin hızla artmasına ve yayılmasına sebep olmuştur. Yapılan buluşlar sayesinde günümüz çağdaş dünyasının temellerinden biri kabul edilebilecek Sanayi İnkılabı yaşanmıştır.

Sanayi İnkılabı sonucunda kurulan büyük işletmeler ham madde ve pazar ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Avrupa, Coğrafi keşiflerle birlikte gelişen denizcilik ve sermaye birikimi sayesinde bu ihtiyaçları karşılamak için sömürgecilik faaliyetlerine başlamıştır. Afrika ve Asya kıtalarının büyük bölümü sömürge haline getirilmiştir.

19. yüzyıl sonlarına gelindiğinde İngiltere dünyanın en büyük sömürgeci devleti olarak öne çıkmış vaziyettedir. Gerek ada devleti olması gerekse sömürgelerinin denizaşırı yerlerde olması nedeniyle denizlerde ciddi bir hakimiyet kurmuş vaziyettedir. Bu durum İngiltere'yi ekonomik, siyasi ve askerî açıdan dünyanın komiseri statüsüne taşımıştır.

Otto von Bismarc'ın gayretleri neticesinde Almanya'nın siyasi birliğini tamamlaması dünya siyasetinde dengelerin değişmesine giden yolu açmıştır. Almanya ekonomik kalkınmasını hızlı bir şekilde gerçekleştirmesine rağmen Bismarc askeri rekabetten kaçınmıştır. Ona göre Almanya için en büyük felaket Rusya ve Fransa ile aynı anda savaşa tutuşması olacaktır. Bu duruma düşmemek için mümkün

olduğunca mutedil bir politika takip ederek Almanya'nın ekonomik kalkınmasına önem vermiştir.

II. Wilhelm'in tahta çıkması ile birlikte güvercin politikası terk edilmiş ve daha aktif ve rekabetçi olan şahin politikası benimsenmiştir. İngiltere'nin tahakkümünü kırmak amacıyla askerî alanda ciddi yatırımlar yapılmaya başlamıştır. Özellikle büyük tersanelerin kurulması, İngiltere'nin Almanya'yı yakın takibe almasına neden olmuştur.

Almanya'nın yeni politikası doğrudan İngiltere'yi hedef alır niteliktedir. Özellikle hammadde ve pazar arayışı, üzerinde güneş batmayan imparatorluk olarak nitelendiren İngiltere'den bir şeyler koparabilme arzusunu ön plana çıkarmıştır.

Almaya – İngiltere rekabeti Avrupa'da bloklar oluşmasına neden olmuştur. Fransa, 1871 Sedan Savaşı ile Almanya'ya kaptırmış olduğu, taş kömürü madenleri açısından zengin olan Alsace – Lorraine bölgesini geri alma arzusundadır. Ayrıca Almanya ile komşu olması ve askerî çatışmada Almanya ile başa çıkma ihtimalinin zayıflığı nedeniyle İngiltere'nin yanında konumlanmıştır.

Almanya'nın en büyük destekçisi ise Avusturya-Macaristan olmuştur. Ekonomik ve askerî çıkarlardan ziyade ırk birliği nedeniyle Almanya'nın yanında yer almış ve Rusya'yla girdiği “Slavların koruyuculuğu” mücadelesinde müttefikinin desteğini her zaman yanında hissetmiştir.

I. Dünya Savaşı öncesinde ekonomik sıkıntılar ve sosyal bozulmalar nedeniyle zor günler yaşayan Rusya bloklar oluşurken Almanya'nın yanında olmayı tercih etse de Almanya – Avusturya-Macaristan yakınlığının kendi aleyhine sonuçlanacağı düşüncesi ile İngiltere'nin yanında yer almıştır.

Kont Cavour'un gayretleri neticesinde siyasi birliğini sağlayan İtalya, Almanya kadar hızlı bir şekilde olmasa da sanayi ve askeri alanda güçlenmiştir. Osmanlı Devleti'nden kopardığı Trablusgarp haricinde kayda değer sömürgesi bulunmayan İtalya, Almanya ile aynı nedenlerden dolayı Almanya'nın yanında saf tutmuştur.

Bilindiği üzere Avusturya – Macaristan veliahtı Ferdinand'ın Bosna-Hersek ziyareti sırasında Sırp milliyetçisi Gabriel Princip tarafından öldürülmesi, savaşın fitilini ateşlemiştir. Avusturya-Macaristan'ın Sırbistan'a açtığı savaş hızlı bir şekilde Avrupa'ya yayılmıştır.

Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girmesi

Bloklar oluştuğu dönemde Osmanlı Devleti'nin İtilaf bloğu devletleri ile görüşmeler yaptığı bilinmektedir. Fakat Rusya'nın bu blokta yer alması ve Osmanlı toprakları üzerinde emellerinin olması, İngiltere ve Fransa'nın Osmanlı Devleti'ni bloğa kabul etmemesine ve tarafsız kalmasını salık vermelerine sebep olmuştur.

Almanya ise Osmanlı Devleti'nin kendi yanında savaşa girmesi konusunda çok arzuludur. Savaşın geniş bir coğrafyaya yayılması, Osmanlı Devleti'nin asker sayısı, halifeliğin İngiliz sömürgelerindeki

Müslümanlar üzerinde etkili olacağı düşüncesi, İtilaf devletlerinin Rusya ile bağlantısını kesmek ve bu sayede kendi üzerindeki baskıyı azaltmak istemesi Osmanlı'yı Almanya için vazgeçilmez bir müttefik haline getirmiştir

Henüz II. Abdülhamid döneminde II. Wilhelm'in ziyareti ve sonrasındaki yakın ilişkiler Osmanlı bürokrasinin ve askerî erkanının Almanya sempatisini arttırmıştır.

28 Temmuz 1914'te savaş resmen başlamıştır. Savaşın başlaması Almanya'nın Osmanlı üzerindeki baskısının armasına neden olmuştur. 2 Ağustos 1914'te Almanya ile ittifak anlaşması imzalanmıştır. Sait Halim Paşa ve Almanya büyük elçisi Wangenheim arasında yapılan anlaşmanın ikinci maddesine göre Almanya ile Rusya'nın savaşa girmesi durumunda Osmanlı Devleti de savaşa dahil olacaktır. Anlaşma, Osmanlı'yı doğrudan savaşa dahil etmiştir. Zira anlaşmanın imzasından bir gün önce Almanya Rusya'ya savaş ilan etmiş vaziyettedir.

İkinci maddeye rağmen tarafsızlık birkaç ay daha korunmuştur. Bu süre zarfında seferberlik tamamlanmıştır. Ayrıca 9 Eylül'de kapitülasyonların 1 Ekim itibariyle kaldırılacağı ilan edilmiştir. Savaş koşulları nedeniyle devletler üst düzey tepki verememekle birlikte bu duruma razı olmadıklarını bildirmişlerdir.

Osmanlı'nın savaşa dahil olması İngiliz donanmasından kaçarak Osmanlı'ya sığınan Goben ve Breslau gemileri sayesinde olmuştur. Gemilerin satın alındığı Osmanlı tarafından ilan edilmiş ve isimleri Yavuz ve Midilli olarak değiştirilmiştir. Gemilerin isimleri ve

bayrakları değiştirilmiş olsa da mürettebat olduğu gibi kalmıştır. Karadeniz'e açılan gemiler Rus limanlarını bombalamış, 2 Rus gemisini batırmış, 1 Fransız gemisine de hasar vermiştir. İlan edilmemiş savaşta gemilerle yaptığı saldırı Osmanlı Devleti'ni doğrudan savaşa dahil etmiştir.

Rusya ile bağlantısı kopan İtilaf Devletleri, müttefiklerine yardım ulaştırabilmek ve İstanbul'u işgal ederek hızlı bir zaferle Osmanlı'yı saf dışı bırakmak amacıyla Çanakkale Boğazı'na, o zamana kadar eşi görülmemiş büyüklük ve kuvvette bir donanma yollamıştır.

Osmanlı Devleti özellikle 19. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren savunma hatlarına önem vermiştir. İleri harekât gücünü kaybetmiş olan devlet, özellikle İstanbul'a ulaşmanın en kolay yolu olarak görülen Çanakkale Boğazı'nın tahkimatına özel önem atfetmiştir. II. Abdülhamid döneminde oluşturulan tabyalar, Almanya'dan alınan Krupp topları ile desteklenmiştir.

Osmanlı Devleti'nin Çanakkale'ye atfettiği diğer bir önem ise I. Balkan Savaşı'nın intikamıdır. Kendisinden kopmuş devletlere karşı yaşadığı ağır yenilgiden sonra kaybettiği prestijini Çanakkale ile yeniden kazanma arzusundadır.

Gelibolu'dan Mektuplar

Gelibolu'dan Mektuplar eserinin yazarı Sir Henry Darlington İngiliz bir subaydır. Mektuplarından anlaşıldığı üzere mesleği doğrudan subaylık değildir. Eğitim almış olmasından dolayı askere subay olarak alınmıştır.

Darlington, Çanakkale'ye geliş sürecini ve cephede yaşadıklarını mektuplarla ailesine bildirmiştir. Mektuplarda aldıkları eğitimden günlük yaşama, siper hayatından muharebelere kadar, resmî arşiv belgelerinden yer almayan pek çok konuda bilgiler vermiştir. Bu durum hatıratın tarih araştırmaları açısından taşıdığı önemi arttırmaktadır.

Yedikleri yemekler, Türkler ile muharebeleri, gelen kargolar, askerlerin ruh halleri, verdikleri kayıplar, savaşın günlük yaşam ve asker psikolojileri üzerindeki etkileri mektupta yer alan hususlar olarak dikkat çekmektedir. Bilgilerin doğrudan yaşayan birisi tarafından veriliyor olması ve aileye yazılan mektuplarda yer almasından dolayı samimi bir dille anlatılması önem arz etmektedir.

Elbette ki eser okunurken bir İngiliz subayı tarafından yazıldığı ve özel ifadelerin yer alabileceği unutulmamalı ve eleştirel bir gözle okunmalıdır. Buna rağmen tarihî bilgilerin doğruluğu ile Darlington'un mektupları karşılaştırılarak Çanakkale Muharebeleri ile ilgili önemli detaylara vakıf olunabileceği kanaatindeyiz.

ÖN SÖZ

Yazan GENERAL Sm IAN HAMILTON

O.C.B., G.C.M.O., D.S.O.

Akdeniz Seferi Kuvvetleri Komutanı, 1915

Çok uzun zaman önce özel Kâhinim bana şöyle demişti: “Başkalarının hayatlarına önsöz yazmaya başlamadan kendi hayatının hikâyesine son noktayı koy, yoksa farkında olmadan bir mezar taşına takılırsın! “

O zamandan beri kendi hayatımı bir futbol topuymuşçasına sıkıca kavradım ve onunla, benimle kale direkleri arasına dizilen Yayıncıların, Serbest gazetecilerin, İmza avcılarının ve diğer zaman avcılarının çalımlarından kaçarak gol atmaya çalışıyorum.

O halde nasıl oluyor da bu yeni dönem beni kendi oyunumda başkaları ile paslaştırıyor ve fikirlerimden uzaklaştırıyor? Basitçe söylemek gerekirse, yaklaşmakta olan felaketin sinir bozucu ve dikkat dağıtıcı duygusu herkes gibi beni de kendi sıradan işlerime sessizce odaklanamaz hale getiriyor. Dünyanın pek çok bölgesinin ufkunu bir anda karartan bu ağır bulutların etkisi, bana bunun dışında kalamayacağımızı hissettiriyor. Eğer bunun dışında kalamayacaksak, annelerin, gelinlerine giden damatlar gibi oğullarını savaş alanlarına gönderdiğini öğrenciler nasıl öğrenecek? Bu amaç için Sir Henry Darlington'ın Cehennemden Mektuplar kitabından daha iyi bir model olamazdı. Büyük Savaş sırasında arkadaşlarımdan gönderdiği pek çok

mektubu okuma ayrıcalığına sahip oldum. Bunların bazıları çok kötüydü. Azrail'den çok tanıdık, ürkütücü ve rahatsız edici bir şekilde bahsediyorlardı. Bu mektuplar evlerine döndüklerinde, onları yazan adamın savaş cephesindeki yeri ne kadar uygunsuzsa, o kadar uygunsuzdu! Ancak sanırım herkes, Albay Darlington'ın kendisinin, subaylarının ve rütbelilerinin Çanakkale'deki maceralarını anlattığı bu nahif ve özgün hikâyenin, o dönemde bunları okuyan arkadaşlarının yüreğine su serpmiş olması gerektiği konusunda hemfikirdir. Bence şimdi bile hikâyenin sadece yarısını anlattığını bildiğimiz bu kitapları okumak hepimize iyi gelecektir. Her ne kadar çok eski bir asker olsam ve İngiliz askerinin her zaman doğuştan gelen rolünü oynadığı pek çok savaşta bulunmuş olsam da Manchesterlı askerlerin çamur, sinek, pis kokular, bombalar ve cesetlerle dolu bu korkunç karmaşayı mutlu bir şekilde karşılamalarının şaşırtıcı olduğunu söylemeliyim. Eğer bu adamların hepsi öldürülmüş olsaydı (ki neredeyse öldürülüyorlardı) yine de yenilmeyi reddederlerdi ve aslında yenilmezlerdi. Bunlar Cennetin Krallığından gelenler değilse de Albay Darlington'ın kendi Taburu olan ve Wiganlı madencilerden oluşan 5. Manchester'lardı. Tıpkı bir Corona purosunun Claro veya Colorado işaretli kutularda olması gibi, 6. Manchester'lar da aynı türden başka bir markaydı. Bu çocuklar Claro'ydu. Onlar Yarımada'da karaya çıkarken ben de oradaydım ve çoğu subay olmaya uygun genç öğretmenlerin her birini tek tek inceledim. Güzel bir tabur! Onlar ve bu Tümenin geri kalanı ilk çıkarma tarihinde, yani beş gün önce bizimle birlikte olsalardı, yaşlı Avrupa'ya anılar kitabına koymasına için ne harika bir hikâyeye vermiş olurduk. İşte kitaptan alınmış birkaç örnek:

“...bir aşevi (açık hava aşevi) havaya uçtuğunda ve etraf pirinçle saçıldığına, Aşçı'nın tek söylediği, 'Bu bir düğünü andırıyor' oldu.”

“Sol taraftaki adamlarımız biraz ateş etti ama fazla bir şey olmadı. Bir Türk'ü öldürdüler, sanırım bir gözcüydü, çalılıkların arasından başını kaldırıp etrafı iyice kolaçan etmişti. Adamlarımız onun kafasını kaldırıp etrafa bakmasıyla çok eğlenmişlerdi. Ona 'Cüretkar Alfred' adını taktılar ve bir adam 'Demir istihkakını¹ arıyordu' dedi, bu da çok gülüşmelere neden oldu.”

Şimdi de görevdeki subayların yakınlarına yazarken kullanmaları gereken üsluba birkaç örnek verelim. “Keskin nişancı az önce sığınağımın tepesine korkunç bir ateş açtı. O sırada kitap okuyan Ernest Fletcher, 'Bow-wow' dedi.”

“Bizi ölümcül bir tehlike içinde, Graphic'teki gibi ölüm ve zafer gösterisi yaparken hayal etmemelisiniz. Tamamen yeraltında yaşıyoruz, nöbetlerimizi Yarımada'daki en güvenli yer olan ateş altındaki siperlerde tutuyoruz. Günlerimizin geri kalanını gece gündüz kazarak, yol yaparak ve diğer yorucu işlerini yaparak geçiriyoruz.”

“ Hâlâ çok formdayım ve hiç yara almadım. Bir saldırı durumunda yetkililer, komutanların adamlarına liderlik etmesine izin vermediğini duymaktan memnun olacaksınız. Bunun müfreze komutanlarının işi olduğunu ve komutanların komuta merkezlerinde olması gerektiğini söylüyorlar. Böylece buradan olayları izleyebilir ve saldırıyı yönetebilir ve komuta merkezi ile tugayın iletişim halinde

¹ Mermi kastedilmektedir.

kalmasını sağlayabilirler. Yani beni taburun başında hücum ederken hayal etmeyin. Nispeten güvenli bir yerde telefonun başında oturmam gerekiyor. Benim görevlerimle ilgili fikriniz bu olmayabilir ama düşünürseniz mantıklı görünüyor. Yetkililer, “Bir komutan öldüğünde işlerin ters gittiğini söylüyorlar”. “Evde bunu düşünmek gerçekte olduğundan çok daha kötü. Bu durum insanın normal hayatı haline geliyor ve ufak tefek rahatsızlıklar umurunda bile olmuyor. Eğer benimle bir haftalığına yer değiştirebilseydiniz ve olayları beynimin içinden görebilseydiniz, haftanız bittikten sonra eve gider ve bir daha asla endişelenmezsiniz ama evdeyken insan bunun 'çok korkunç' olduğunu düşünüyor.”

Şimdi Çanakkale'deki Manchester'da sağ kalanlardan hoşça kalın ve mutlu seneler deme vakti. Artık gençler tarafından "yaşlı asker" olarak görülüyorsunuz.” “Eski askerler asla ölmez. Kaybolup giderler” derler. Ama güneş yavaş yavaş gökyüzünden kayboluncaya ve dünya evrensel karanlığa gömülünceye kadar kaybolmanız pek mümkün değil. Çünkü siz daha şimdiden Hektor ve Akhilleus'la başlayan o büyük Çanakkale Geleneğinin bir parçasını oluşturuyorsunuz. Birkaç bin yıl sonra iki hikâyeye birbirine karışmış olacak ve Homeros'un bize anlattığı gibi “demir kükremesi hasat edilmemiş gökyüzünden gök kubbeye yükseldiğinde” bunun Akhilleus'un mızrağı mı yoksa Asya Annie²'sinden gelen 100 lb'lik bir mermi mi olduğu Yüce Tanrı için pek fark etmeyecek.

Ocak 1936

IAN HAMILTON

² İngilizlerin Türkler tarafından kullanılan 28cm çapında ve yaklaşık 45.5 kg mermi atan toplara verdiği takma ad.

GİRİŞ

Ağustos 1914'te savaşın patlak vermesinden önce, 5. Tabur Manchester Alayı, Atherton, Leigh ve Patricroft'taki diğer bölüklerle birlikte Wigan'da askere alındı. Tabur, Doğu Lancashire Bölgesel Tümeni ile birlikte 42. Tümenin bir parçasını oluşturdu.

Mısır'daki Tümen aşağıdaki birimlerden oluşuyordu:

Hafif Zırhlılar - A” Bölüğü, Lancaster Dükü'nün Own Yeomanry³'leri.

Topçu.- 1. (Blackburn) ve 3. (Bolton) Doğu Lancashire Tugayları.

R.E⁴.-1. ve 2. Saha Bölükleri ve Muhabere Bölüğü.

Piyade: (125.) Piyade Tugayı: 5., 6., 7. ve 8. Taburlar Lancashire Piyadeleri.

(126.) Piyade Tugayı: 4. ve 5. Taburlar Doğu Lancashire Alayı ve 9. ve 10. Taburlar Manchester Alayı.

(127.) Piyade Tugayı: 5., 6., 7. ve 8. Taburlar Manchester Alayı. A.S.C.⁵, R.A.M.C⁶., Ordu Hizmet Birliği ve üç Sahra Ambulansı.

³ İngiliz ordusunda bir askeri sınıf. Hafif zırhlı olan bu birlikler, asıl savaş gücünün önünden ilerleyerek keşif görevini yerine getirirler.

⁴ Royal Engineers. Kraliyet Mühendisleri. İngiliz Ordusunun mühendislik koludur. Askeri mühendislik ve teknik konularda destek sağlar.

⁵ Army Service Corps. Ordu Hizmet Kolordusu. İngiltere ordusunun kara, kıyı, göl taşımacılığı, yiyecek, içecek, yakıt gibi ihtiyaçlarını karşılayan birimdir.

⁶ Royal Army Medical Corps. Kraliyet Ordusu Tıbbi Kolordusu. İngiliz ordusunun tıbbi ihtiyaçlarını karşılayan birimdir.

Tümen 4 Ağustos 1914'te seferber edildi. Ayın 10'unda Lord Kitchener⁷, Bölgesel Kuvvetlerden denizaşırı hizmet için gönüllü olmalarını istedi. Bu davet hemen kabul edildi ve 5 Eylül'de Lord Kitchener Tümenin Mısır'a gitmesini emretti.

Ayın 9'unda 40 kadar tren, 16,000'e yakın subay ve eri atlar, silahlar ve teçhizatla birlikte Southampton'a taşıdı. Tümen, 10 Eylül'de dış hizmet için gönüllü olan ve İngiltere kıyılarından ayrılan ilk Bölgesel Tümen olarak Mısır'a doğru yola çıktı.

5. Manchesters'in askerleri çoğunlukla maden işçileri ve onlara bağlı zanaatkârlardı. Yüksek bir mizah anlayışı, dayanma gücü, büyük bir özgüven ve görünüşe göre doğal bir birlik ruhu ile kutsanmışlardı. Son iki erdem, sanırım, maden ocağında çalıştıkları ve sendikalarına çok sadık oldukları gerçeğinden kaynaklanıyordu. Onları hiç sinirli görmedim. Olaylara bakış açılarını aşağıdaki olay iyi bir şekilde gösteriyor: 11 Kasım 1918'de Fransa'da olmadığım için, ateşkes sırasında cephede olan öncü çavuşuma o gün saat 1'de askerler arasında büyük bir heyecan olup olmadığını sordum. Cevabı şu oldu: “Bira dağıtımında bile daha fazla heyecan gördüm.” Onlar hakkında ne söylesem az kalacaktır.

⁷ Horatio Herbert Kitchener. I. Dünya Savaşı sırasında İngiltere Savaş Bakanlığı görevini yürütmüştür. Detaylı bilgi için bkz. Philip Magnus, *Kitchener Portrait of an Imperialist*, Plunkett Lake Press, Massachusetts, December, 2019.

I. HAZIRLIK

Anchor Line,

Çift Uskurlu Gemi

Caledonia⁸

Biskay Körfezi⁹

Needles¹⁰ girişi mayınlandığı için Southampton'dan, Spithead¹¹ üzerinden, 11 Eylül 1914 günü saat 10'da Eddystone¹² açıklarında buluşma emriyle saat 17.00'de ayrıldık. Uzun bir süre boş boş dolaştıktan sonra nihayet ayın 11 Eylül akşamı 7'de Gib'e doğru yola çıktık.

Konvoy üç sıra halinde on beş askerî gemiden oluşuyordu. Konvoyu Minerva Zırhlısı ile Ocean Kruvazörü eşlik ediyordu. Gemimiz en fazla 9 deniz mili hıza ulaşabildiği için yavaş ilerliyorduk. Bu nedenle Gib'e¹³ varmamız altı günümüzü alacaktı.

Buluşma yerine yabancı bir gemi de gelmişti. Bu gemi bir müddet aramızda dolaştıktan sonra kruvazörden bot yollanarak durum anlaşılmaya çalışıldı. Gemi Hollanda'ya aitti. Derhal esir alınarak kruvazör tarafından Falmouth'a¹⁴ götürüldü.

⁸ İskoçya'nın eski ismi.

⁹ Fransa ve İspanya arasında yer alan Atlas Okyanusu koyudur.

¹⁰ İngiltere'nin güney tarafında yer alan Wight adasının Manş Denizi tarafında olan kısmı.

¹¹ Wight Adası'nın doğu tarafında yer alan Portsmouth yakınlarındaki coğrafi bölge.

¹² İngiltere'nin 14 km güney batısında yer alan üzerinde deniz feneri olan kayalıklar.

¹³ Cebeli Tarık Boğazı'nın uluslararası kodu.

¹⁴ İngiltere'de bir liman kenti.

Kanalda sakin bir hava olmasına rağmen körfezde kalın bir sis tabakası ve fırtına vardı.

Geceleri gereksiz tüm ışıklar kapatılıyordu. Güvertede ancak ışıklar kapalıyken sohbet edebiliyorduk.

Her ne kadar bize hitap etmese de bazı Marconi¹⁵ haberlerini dinliyorduk.

Sanırım subayların çoğu, hatta hepsi az ya da çok hastaydı. Görev yerimizden ayrılmamız durumunda savaş gemileri derhal müdahale ediyorlardı. Bu kadar çok gemiyi bir arada görmek ve bir konvoyun parçası olmak gerçekten çok ilginçti. Yarın, 17 Eylül’de, Gib’e varacağız. 8.Middlesex gemisi orada demir atacak ve konvoydan ayrılacak.

Önceki gece aşı oldum (enterik¹⁶). Kendimi pek iyi hissetmiyordum ama yarına kadar iyileşeceğimi umuyordum.

Dün akşam savaş gemisi “Düşman yakınlarda. Artık telsiz veya lamba sinyali yok” emrini verdi. Bu nedenle Marconi’yi durdurmak zorunda kalmıştık.

Ancak bize refakat eden kruvazör güvenliğimiz açısından bizimle yakından ilgileniyordu. Aralıklarla keşfi görevlerine çıkarak tehlikeyi önceden fark etmeye gayret ediyordu.

¹⁵ Guglielmo Marconi tarafından icat edilen telsiz telgraf istemi vasıtasıyla ulaşan radyogram haberleri.

¹⁶ Tifo aşısı.

Sanırım Gib'den sonra refakatçimiz bizden ayrılacak ve tek başımıza seyahat etmeye başlayacağız. Aslında bu durum açık bir şekilde öne çıkıyor. Güneş artık ısıtmaya başladı. Yarın tatbikata gideceğim.

Adamlarımızın hepsinin aşılandığını görmekten mutlu oldum. Ayrıca yemekler mükemmel ve gemimiz çok rahat. Kendime ait bir kamaram var. Aşıdan mustarip olanlar haricinde herkes seyahatten keyif alıyor. Kendimi çok zinde hissediyorum.

Henüz Mısır'ın neresine gittiğini bilmiyoruz.

Akdeniz

Perşembe günü boyunca Gib'de kaldık. Malta'ya donanma malzemeleri yollamamız emredildiği için Malta'yla irtibat kurmamız gerekiyor.

Ben ve izin verilmeyen erler karaya çıkmadık. Subayların çoğu benim iznimle çıktı. Gib'de İspanya açıklarında mayına çarparak battığımızı dair bir söylenti var. Umarım bu söylenti İngiltere'ye kadar ulaşmamıştır.

Hava son dere sıcak. Atlarımız sinekler gibi ölüyor. Kalan atları kurtarmak için atların yüklü olduğu hızlı bir tekne bütün riskleri alarak biran evvel Mısır'a ulaşması için yola çıktı.

Ocean zırhlısı Gib'de bizden ayrıldı. Artık tek refakatçimiz Minerva kruvazörü.

Middlesex'ler gittiğinden beri bolca yerimiz var. Ben O.C.¹⁷ birliklerine mensubum ve her sabah kaptanla birlikte gemiyi dolaşp, kontroller yapmak zorundayım.

İkili bölüklerimizi oluşturduk ve Archie Brook¹⁸ Milward Rogers'ın¹⁹ emrine girdi. Milward onun çok iyi bir subay olacağını düşünüyor.

Güney Afrika'daki 1. Manchesters'ın eski levazım subayı Yüzbaşı Bankes beni görmek için Gib'de gemiye geldi. Beni komutada görünce çok şaşırđı.

Herkes çok iyi durumda ancak bir iki kişi sıcağı çok fazla hissediyor.

Çok nemli bir sıcak var ve bu gemi Kuzey Atlantik için inşa edilmiş. Sonuç olarak kamaralar, salonlar vs. çok sıcak ve geceleri tüm perdeleri ışıkların üzerine kapatmak zorunda olmamız durumu daha da kötüleştiriyor.

Dün öğleden sonra 4 civarında konvoydan ayrılma ve tam hızla (17 knot) Malta'ya gitme emri aldık. Artık kendi başımızayız.

Sanders²⁰ ve ben dün gece oturup Minerva kruvazöründen gelen telsiz kodunu çözmeye çalıştık. Sonunda kod kelimesini değiştirdikleri ve bize haber vermedikleri sonucuna vardık ve yattık. Bunun doğru

¹⁷ Officer Commanding. İngiliz ordusunda küçük birlikleri komuta eden subaylar için kullanılan terim.

¹⁸ Yazarın üvey kardeşi. Haziran 1915 tarihinde öldürüldü.

¹⁹ Yüzbaşı. Mayıs 1915 tarihinde öldürüldü.

²⁰ Yazarın emir subayı.

olduğu ortaya çıktı, çünkü büyük bir şans eseri kod kelimesini tahmin etmeyi başardık ve akşam mesajları deşifre edebildik.

23 Eylül'de Malta'dan sonra rotamız İskenderiye.

Bu olağanüstü bir yolculuktu. Sanırım adamlarımız bir imparatorluğun mensupları olduğumuzu anlamaya başlamıştı. (Malta Limanı'ndayken, adamlardan birinin şu sözleri söylediğini duyduk: “Dostum, sanırım burası İmparatorluğun en saçma yeri.”)

Bütün pazartesi gününü Malta'da geçirdik. Biz aradayken altı Fransız drenotu bulunduğumuz iç limana kömür getirdi. Adamlarımız birbirlerine durumla ilgili yalanlar söyleyip sigaralarını yaktılar. Drenotlardan biri silahlarını yerleştirmek üzere yanımızdan geçerken Fransız denizcilerden biri “Moraliniz bozuk mu?” diye bağırdı. “Tüm taburumuzdan ‘Hayır’ sesleri yükseldi.

Konvoyumuzu bulmak üzere yola çıktığımızda, askerlerimizi çok etkileyen muazzam bir uğurlama yaşadık. Taç Giyme Töreni'nden hatırlayacağımız Danton drenotunun bandosu bizim için Milli Marşımızı çaldı ve tüm mürettebat yanlara dizilerek alkış tuttu. Bir Rus gemisinin mürettebatı da dahil olmak üzere tüm kendi gemilerimiz ve Malta halkının büyük bir kısmı da bu törene katıldı.

İçimizden biri bir Fransız denizciyi Paris'te birlikte yemek yemeye davet etti ama Fransız denizci “Hayır, hayır, Berlin'de birlikte yiyeceğiz” dedi.

Karşılaştığımız bir sonraki şey, Hint birliklerini taşıdığını tahmin ettiğimiz büyük bir kruvazörün eşlik ettiği büyük bir konvoydu

(Marsilya'ya giden Lahor Tümeni). Bizim kruvazörümüz ve onlarınki sohbet etmek ve konvoy değiştirmek için düzenlemeler yapmak üzere durdular.

Bu sırada kırk askerî geminin ve iki kruvazörün bir yığın halinde yan yana geldiğini gördük.

Bunun daha önce görüldüğünü ya da bir daha görüleceğini sanmıyorum.

Donanmamızın muazzamlığı bize Goeben ve Breslau için ne kadar büyük bir problem olacağımızı düşündürdü.

“Deniz Komutanlığı” artık bir deyimden daha fazlası gibi görünüyor. Bu gemide bize çok iyi davranıldı ve herkes bize karşı nazik olmak için elinden geleni yaptı. Geminin kaptanına ve subaylarına teşekkür eden bir mektup yazdım ve bu gece onların şerefine içtik.

Hepimiz çok iyi durumdayız. 1.013 kişiden sadece dört kişi hastanede. Onlar da çok ciddi vakalar değil.

Çift bölüklerimizi organize ettik. İşler oldukça iyi gidiyor.

Bu sabah diğer gemilerden birinden bir adam öldüğünü öğrendim ama nasıl öldüğü hakkında ayrıntı duymadım. Duyduğuma göre çok sayıda da at kaybetmişiz.

İskenderiye

6. ve 7. Taburlarla birlikte İskenderiye'deki Mustafa Paşa Kışlasındayız. Burası Akdeniz'in en muntazam kışlası ve çok sağlıklı.

Artık sıcağa aldırış etmiyorum. Serin ve güzel bir odam var. Ayrıca yemeklerimiz de mükemmel.

Hava çok sıcak ve güneş muazzam şekilde parlıyor. Kasabadaki Kom el Dika kalesinde bir bölüğüm var. Ayrıca tüm kale muhafızlarına kendi ekibimizdeki zeki adamlardan görevlendirme yapıyoruz. Tüm pasaportlarla kendimiz ilgileniyoruz. Deniz suyu sıcaklığı yüzme için mükemmel. Kahvaltıdan önce uzun bir süre yüzme imkânı buldum.

Yüzenleri kontrol etmek için görevli bir teknemiz var. Fazla açılmamıza izin vermiyorlar.

Kayalıklardan 1,5 metre derinlikteki suya dalış yapabilirsiniz.

Başa çıkmak zorunda olduğumuz yorgunluk inanılmaz. Cuma akşamı buraya geldik ve dün taburdaki tüm askerler 9.5 kilometre ötedeki rıhtımda sekiz saat nöbet tuttular. Bu bütün subay ve askerler için çok yorucu oldu.

Sanders'ın atı yolda öldü. Benim iki atım da hala yaşıyor. Atlarımdan birisi olan Bob, savaşı canlı atlatmayı başardı. Onlarla ilgilenmesi için yerli bir çobanla anlaştım.

Kahire

21.01.1915

Artık Kahiredeyiz! Kafiledeki son gemi akşam 8'de geldi. Gelir gelmez büyük bir tümen sahasından günlük emirler alacağımızı öğrendik. Bu arada askerler için tayın alamayacağımı öğrendim. Bu yüzden dün gece geç saatlerde aşağı inmek ve tümen personelinden

biriyle hafif bir tartışma yaşamak zorunda kaldım. Sonunda tayinımı aldım ve tartıştığım subayla çok iyi arkadaş olarak ayrıldık.

Kampa oldukça geç yerleşmiş olmamıza rağmen sabah 5.30'da, henüz hava karanlıkken kahvaltılarımızı yapmak zorunda kaldık. 6.30 da içtima yaptıktan sonra saldırı, siper kazma ve yeniden saldırı talimleri yaptık. Kampa ancak akşam 4.30'da dönebildik. Bunun yanında uzunca bir süre yürüyüş de yaptık. Hiçbir adamımız düşmedi. Bu durum bizim çok ağır bir sınavdan geçtiğimizizin göstergesi.

Hepimiz çana benzeyen çadırlarda, branda altındayız. Çölün kenarında kumdan başka bir şey olmamasına ve geceleri çok soğuk olmasına rağmen çok rahatım. Şu anda küçük çadırımızda kalın hâkî pantolonum, kazağım, yeleğim ve paltomla yazıyorum. Muhtemelen siz burasının evinizdeki bir yaz akşamı kadar sıcak olduğunu düşünüyorsunuz.

24.01.1915

Sabahtan beri kampta işleri yoluna koymakla, rutini düzenlemekle vs. çok meşguldüm. Talimlerden sonra işler gevşemeye meyilli oluyor. General Douglas'ın bir saat içinde geleceğini duyduğuma göre bu düzenlemeleri yaparak iyi de yapmışım. Dün tatbikat sahsında küçük bir toplantı yaptık. Generalin teftişini oldukça hafif atlattık. Douglas, günün en önemli dört olayından birinin Manchester Tugayı'nın şevkli saldırısı olduğunu söyledi.

Dün General Lee ve Tugay Binbaşısı H. L. Knight ile birlikte Sultan, McMahan ve Maxwell'in randevu defterine adımlı yazmaya gittim ancak Kahire çok pis bir şehir ve oraya elimden geldiğince gitmemeye çalışacağım.

Abbassia

11.02.1915

Çadırımın dışında oturmuş (saat 16:00) yazıyorum ve tozlu bir sahada yapılan futbol maçını izliyorum. Gerçekten de çok iyi durumdayım. Kahire'de İskenderiye'deki gibi bulanmayan bir Mısır midesine sahip olmamıza gerek olmadığını söylüyorlar. Yazın burası çok sıcak ama hiç de dayanılmaz değil, Güney Afrika'dan daha sıcak olduğunu sanmıyorum.

Yarın çok ilginç bir gün geçireceğiz, her taburdan beş kıdemli sabah 6.45'te buradan ayrılıp Kanal, Kantara ve İsmailiye'ye giderek tahkimatları ve savaştan yeni çıkan birlikleri gösterecek. General Douglas bunu bizim için bir eğitim turu olarak ayarladı. Bu turu gerçekten dört gözle bekliyorum. Salı günü bir moral konserine gittim. General Douglas konuşma yaptı ve bize savaştan yeni çıkan tümenimiz hakkında bilgi verdi. Mühendislerimiz Kanal'ın tüm savunmasından pratik olarak sorumlu oldular ve toplarımız iyi iş çıkardı. Bataryalarımızdan birinin karşısında yedi yüz ölü Türk bulundu.

Batarya Komutanı siperlerden düzgün bir şekilde gözlem yapamayacağını anladı, bu yüzden yoğun bir ateş altında 750 metre ileri gitti ve Türkler onu geri kovalayana kadar oradan devam etti. O geri

kaçarken kıdemli Yüzbaşı bir ağaca tırmandı ve oradan bombardımanı yönetti. Yönlendirmeyi daha doğru yapabilmek için sürekli yer değiştirdi. Bunu yaparken bir ağaçtan başka bir ağaca geçiyordu. Bütün askerlerimiz çok iyi iş çıkarmış gibi görünüyor, ancak kayıplarımıza bakarak bunun oldukça basit bir muharebe olduğunu tahmin etmeliyim.

Şahsen Fransa'yı uzun bir süre göreceğimizi sanmıyorum; Türklerin burada bir garnizonları olmalı ve Kanal'la işlerinin bittiğini hiç sanmıyorum.

Eski subaylarımızdan Walter Brown adında birini Queenslandlilerin yanında er olarak görev yaparken bulduk. Burada olduğumuzu yeni öğrendi.

Futbol maçı korkunç bir hal aldı. Ara sıra muazzam ve boğucu bir toz bulutundan çıkan bir silüeti ancak görebiliyorum. Artık yer değiştirmem lazım.

13.02.1915 Cumartesi 9.30

Çadırımın dışında güneşin altında karargâh odasında nöbet tutarken yazıyorum. Cumartesi dinlenme günümüz. Sadece teçhizat teftişi ve yakın düzen talimi yapıyoruz.

Dün Kanal'da çok ilginç bir gün geçirdik; Tugayımızdan 20 kişilik bir grup yola çıktı. Kahire'den sabah 7 trenine bindik. Kahvaltımızı trende yaptık ve Kantara'da indik. Bu arada Arabi'nin siperlerinin hala görülebildiği Kassassin ve Tel el Kebir savaş alanlarından geçtik. Kantara savunmasının yapıldığı yerde dolaştırıldık.

Savaşın tam olarak nerede ve nasıl gerçekleştiği hakkında her şey anlatıldı. Kanal üzerindeki savunmalar harikaydı. Daha sonra trenle İsmailiye'ye gittik ve orada çay içtik. İsmailiye'de orada muharebeden yeni dönen askerlerden başka bilgiler aldık. Türklerin Kanalı geçmeye çalıştıkları dubaları gördük; bunlar Almanya'da alüminyumdan yapılmış ve “G.4. CONSTANTINOPEL”²¹ şeklinde boyanmışlardı. Yazılışlarına dikkat edin, sanırım bunların kimin tarafından yapıldığını ele veriyor!²². Dubaların üzerinde çok fazla kurşun deliği var. Kanalın dibinde ise çok sayıda Türk bulunuyor. Durumu kontrol etmesi için bir dalgıç gönderilmiş ama dalgıç tekrar gitmeyi reddetmiş. Ateş gücümüzün Türkleri yerlerinde tutacağını düşünüyorum.

Daha sonra feribotla Toussoum'a gittik; Türkler burada kanal kıyısına inip teknelerini ile kanalı geçmeye çalışmışlardı. Aldığımız bilgilere göre en çetin çatışmalar burada yaşanmış. Türk siperleri kanal boyunca uzanıyordu. Kanalın kenarında yüzlerce asker botu duruyordu. Sanırım Türkler teknelerle dubaya çıkma emri aldıklarından botlarını burada çıkarmışlardı. Çok sayıda boş cephane rastladık. Bazı dolu şarjörler de bulduk. Sanders bir botun içinde birkaç dolu şarjör bulunca diğer botlarını aramaya başladı. Bir botu eline almaya çalıştığında hala bir Türk'ün üzerinde olduğunu gördü. Hintliler ölülerin sadece bir kısmını gömmüşlerdi. Bazılarının kolları ve bacakları hala kumun dışındaydı. Yığınla gazyağı kutusu vardı. Onları develerle buraya getiriyorlar sonra da onlardan salları yapıyorlardı. Çok zekice bir fikir!

²¹ İstanbul.

²² Constantinople Almanlar tarafından İstanbul için kullanılmaktadır. Yazar ifade ettiği gibi dubaların Almanlar tarafından verildiğini ifade etmektedir.

Pencaplılara beyaz bayrak hilesini²³ yaptığı düşünölen “Binbaşı von Hagen”in²⁴ mezarını görmeye gittik. Olayın gerçekleştiği yerde elinde beyaz bir bayrakla bulunmuş. Türklerin Sina'yı dubalar, silahlar, bagajlar ve suyla nasıl geçebildikleri hayret verici. Bu inanılmaz bir başarı. Bu harekatta Türkler 2000 kayıp verdiler. Bizim kaybımız ise 4 subay, 17 er ölü ve yaklaşık 70 yaralıydı. Bu bizim açımızdan gayet centilmence yapılmış bir müdafaa olarak görünöyor. Bir daha gelirlerse, eminim ki gelecekler, bu kadar kibar olmayacağız. Bir yemek treni ile gece yarısı geri döndük. Aslında buralarda savaş görmenin tek yolu bizim yaptığımız gibi trenle cepheye seyahat etmek. Herhangi bir Amerikalıya tren biletimi 1.000 pounda satabileceğimi düşünöyorum.

²³ Beyaz Bayrak hilesi ile alakalı herhangi bir kayda rastlanmamıştır. Yazar dipnotunda böyle bir olayın anlatıldığı fakat kesinlikle gerçek olmadığını ifade etmektedir.

²⁴ 53. Prusya Tümeninde yüzbaşısıdır. Kanal cephesinde hayatını kaybetmiştir.

II. GELİBOLU

Abbassia

30.04.1015

Bir an önce hazırlanmamız için emir aldık. I. H.²⁵ Hükümete bir mesaj yollayarak bize acil ihtiyacı olduğunu bildirmiş.

Herkes bu durumdan korkutucu bir şekilde memnun. Ben kana susamamış olsam da taburumun bu kadar memnun ve heyecanlı olmasından memnunum. Çok çalıştılar ve gerçekten çok istekliydi. Çok iyi bir askerî disipline sahipler. Savaş alanında kendilerine yakışır birinci sınıf bir gösteri sunmaya hazır olduklarını düşünüyorum.

Bu telgrafi sana 500 kişinin hazır bulunduğu C.L.B²⁶., HQ²⁷'dan gönderiyorum.

Pazar

Tugay korkutucu şekilde özgüvenli. Ben çok iyi durumdayım ve hem subayların hem de askerlerin çok iyi iş çıkaracaklarına inanıyorum. Bu iş için onları seçtiğim için mutluyum. Bildiğiniz gibi ölmek yahut yaralanmak düşüncesi uykumu ve iştahımı kaçırmıyor.

03.05.1915

Almanların hatlarından Derjiger (daha sonra Hunslet adı verildi) taşıma gemisini ele geçirdik. Henüz gemilerdeyiz. Yakında

²⁵ Ian Hamilton. Çanakkale Cephesi Müttefik Orduları Komutanı.

²⁶ Church Lads Brigade. Kilisenin Adamları Tugayı.

²⁷ Head Quarter. Karargah.

karaya çıkacağımızı biliyoruz ama tam olarak ne zaman olacağı hakkında fikrimiz yok.

Bayan Lindsay'ın (Ronald C. Lindsay²⁸, Kahire) telgrafını aldığımıza sevindim.

Adamlarım çok özgüvenli ve neşeleri yerinde. İyi iş çıkaracaklarına oldukça eminim.

*British Med. Force*²⁹. 05.05.1915

Bu mektubu gemide bırakırsam size ulaşır umuduyla yazıyorum.

Yarın erkenden Gelibolu'ya varacağız. Ne yapacağımızı ve neler olacağını bilmiyoruz. Ben çok iyi durumdayım. Kahire'nin sıcağından sonra denizin serin havasında geçirdiğimiz iki gün hepimizi inanılmaz neşelendirdi.

Erzaklarımızı taşımamız için verilen torbalar beyazdı. Bu yüzden hepsini çayda kaynattık. Sonuç olarak bariz bir hâkî renk aldılar.

Gerald Allen (Daha sonra 5. Manchester Alayının komutanı oldu) sarılık oldu. Sanırım hastalığını atlatmak için Mısır'a geri dönmek zorunda kalacak.

Kamaramı Knight ile paylaşıyorum.

Yanından geçtiğimiz adalar bana tam olarak İskoçya'nın batı kıyısını hatırlatıyor.

²⁸ Bu şahısla ilgili herhangi bir bilgiye ulaşılammıştır.

²⁹ British Mediterranean Force. İngiltere Akdeniz Kuvvetleri.

Tanıdığımız bazı insanlar İskenderiye’de bizi ziyarete geldi. Bunların içinde Bay Valentine (İskenderiye’de papaz) ve rıhtımdaki kıraathanenin işletmecisi Bay K. Birley de vardı.

İskenderiye gibi muhteşem bir iklime gideceğimizi duydum. Sadece daha serin ve burasına göre kesinlikle daha sert bir hava olacak. Kesin emirler yarın gelecek ve sanırım karaya çıkacağız.

Gemideki sabah ayinine katıldım. Gemideki en kıdemli Sydney papamız ayini yönetti. Bizim grubumuzda papazımız da var. Çok genç birisi ama onu seviyorum. Herkes yarınki büyük gösteri için heyecanlı.

Çanakkale

Siperlerin İçinde

10.05.1915

Bu mektuba başladığım sırada Türkler, tam üzerimizde ve çok yüksekte uçan uçağımıza ateş etmeye başladılar. Düşen mermi parçalarını duyabiliyor ve güneş ışığında görebiliyorduk. Oldukça yakınımıza düştüler. Ben çok iyiyim ve hiçbir risk almıyorum.

Şu anda ikinci hat siperlerdeyiz. Burası ateş hattının epey gerisinde. Her zaman olduğu gibi sürekli olarak gemi ateşleri ile destekleniyoruz. Ayrıca günün belirli saatlerinde bombalanıyoruz. Ancak siperlerimizde oldukça güvendeziz. Türklerin cephanesinin yetersiz olduğunu düşünüyorum.

Subaylarımızdan birisi (Jim Walker'ın kardeşi T.C. Walker. Haziran 1915'te öldü) hafif yaralandı. Hastaneye gitmeyi reddetti ve bizimle kaldı. Ayrıca 12 er de hafif yaralandı.

Uçağımıza daha fazla bomba ve mermi atıyorlar. Keşke bu canavarca şey tamamen ortadan kalksa.

Pis bir gemide güzel bir yolculuk yaptığımız ve sarılık olduğu için Mısır'a dönen Allen'a bir telgraf yolladım.

Karaya çıkmak için römorkörlere bindik. Ben A Coy³⁰ ile ilk römorkerdeyim.

“Asiatic Annie” adı verilen bir toptan oldukça yakınımızda suya üç mermi düşmüştü. Yani artık o topun nerede olduğunu biliyorduk.

O zamandan beri ordugâhtayız ve hiçbir teçhizatımız, battaniyemiz, kamp ısıtıcımız ve hiçbir şeyimiz yok ama çok iyi besleniyoruz.

Evvvelsi gün büyük bir saldırı başlattık. Biz yedek olarak bekletiliyorduk. Öğleden sonra saldırının bir kısmını desteklemem emredildi. Tepelere doğru çıktık (Oldukça açık bir dağ geçidinden geçtiğimiz sırada yerli askerlerden birisi kafasını bir çukurdan çıkarıp “Buraya cehennem ateşi vadisi diyorlar efendim” dedi. Bu söz askerleri çok eğlendirdi.) geçerken ve tam alacakaranlıkta bazı destek siperlerine girdik. Yukarı çıkarken hafifçe bombalandık ve ateş altına alındık ancak sadece üç kaybımız oldu.

³⁰ İngiltere ordusunda bir birlik adı.

Hala aynı siperdeyiz. Ne kadar süre burada kalacağımızı bilmiyoruz.

Savaşın başlarında toplarımızın olağanüstü bombardımanını ve Fransızların siperlere hücum ederek Türkleri kovaladıklarını gördük. Türkler geri çekilirken de toplarımızın atışlarına yakalandılar.

Her zamanki akşam bombardımanı ve tüfek atışları başlıyor.

Dün gece sabah 1’de Türklerin yapacağı karşı saldırı için hazır olmam için emir aldım ama bu saldırı hiç gerçekleşmedi.

Sanırım her iki taraf da gergindi ve bir saldırı bekliyorlardı. Sonuçta bütün gece her türden ateş açılmış olsa da ateş aralarında oldukça iyi uyudum.

Buradaki keskin nişancılar çok zeki.

Hava karardığı için yazmaya ara vermem gerekiyor. Ayrıca mektupların da bir an önce üsse gönderilmesi gerek.

Geceleri çok soğuk ama harika bir iklim var. Kesinlikle mükemmel. Sadece birkaç damla yağmur yağdı. Çiçekler ve kuşlar çok güzel. Bir sürü kişinin yaralandıklarını görmek çok komik. Güney Afrika tecrübelerime göre mermilerin nereden geldiklerini söyleyebilecek tek kişinin ben olduğumu sanıyorum. Menzil tam olarak doğru olduğunda siperinize yuvarlanacak vaktiniz oluyor.

Siperler 14.05.1915

Çok iyi durumdayım. S.A (Güney Afrika Savaşı)’da yaptığım gibi uyuyorum ve muazzam miktarda yemek yiyorum.

Hava yine mükemmel. Sadece bir gün yağmur yağdı ve siperlerimiz bataklığa döndü. Hala ateş altındaki geri siperlerdeyiz. Siper dışına çıkarken dikkatli olmamız gerekiyor. Keskin nişancıları çok iyi ve ara sıra siperlerimizi bombalıyorlar. Önceki gece benim bulunduğum sığınağı üç kez bombaladılar. Daha önce kaldığım sığınak ise iki kez bombalandı.

Genç Walker başından hafif bir yara aldı. Cyril Ainscough'nin ayağına bir mermi isabet etti. Cunningham'da yüzünden hafifçe yaralandı. Hiçbirinin ciddi bir şeyi yok. Sadece Cunningham hastaneye gitti ama o da bugün bizi görmek için geri döndü.

Hala yeterli hijyen teçhizatımız yok. Banyo yapmayı çok istiyorum. Bir çarşafım ve battaniyem var ama üzerimi değiştirecek başka bir üniformam yok. Yine de uğraşacak eşyalarımın olmaması çok güzel. Askerler bununla çok iyi başa çıkıyor ama elbette henüz uzun bir süre bununla yüzleşmek zorunda kalmadılar. Daha kötü zamanlarımız geliyor ama bu tehlikeli olmaktan çok korkutucu.

Bir adamımız öldü. 20 de yaralımız var. Türklerin uçaklarındaki silahlar tam bir canavar. Attıkları bombalar yavaşça düşüyor. Bu düşüş size yüz yıllar sürüyormuş gibi geliyor ve bu süre boyunca siz bomba düşüşünün sesini dinlemek zorunda kalıyorsunuz. Bazen de uçakların güneş ışığında parlayan sudaki bir kuruş gibi yavaşça düştüğünü görüyorsunuz.

Türklerin kullandıkları büyük bir silah var. Dün Frank James'in atını bununla öldürdüler. Tamamen çamura bulanmış durumdayım.

Banyo yapıp üzerimi değiştirme şansım olmuyor ama tıraş olabiliyorum. Archie Brook sakalıyla tam bir Türk'e benziyor.

Rtbelerimi ıkardım. Hk renkli bir üniforma giyiyorum ve kısa bir tüfek taşıyorum. (Bu Gelibolu'da çok önemli bir önlemdir).

İşte Archie geliyor. Dışarıya siperlerinin hemen önüne 20 l Türk' gömmek için izin istiyor. Kendisi şimdi makinalı tüfek ekibinde. Türk uçakları şu an üzerimizde uçuyor. Umarım bombalamazlar. Bu çok güzel bir hayat. İnsana kendisini zinde hissettiriyor.

17.15. Bütün gün siperleri aşağıda yukarı giderek dolaştım. Askerlerle görüşüp kendilerini geliştirmeleri için onlarla sohbet ettim. Askerlerimiz keskin nişancılar tarafından gün boyunca avlanıyor. lke büyük bir ot yığınına benziyor. Keskin nişancılar haftalarca konserve yiyerek oldukları yerden kıpırdamıyor ve gün boyu askerlerimizi avlıyor. Görünüşe göre siperlerin arkasında ve aralarında saklanıyorlar. alılıklar çok sık olduğu için onları görmek neredeyse imkânsız. Bugün bir saat boyunca bütün gün bizi rahatsız eden bir tanesini bulmaya çalıştım ama bulamadım.

Yemekler iyi sayılır ve bol miktarda var. Isıttığımız konserve gvele idare ediyoruz. Bazen ekmek ve yumurta da veriliyor. Bol miktarda reçel, domuz pastırması ve ttnmz var, ayrıca sığır eti ve bisküvi de yeterli miktarda bulunuyor.

20 Nisan tarihli bir mektup aldım.

Dün ilk kez sakin bir gece geçirdik. Genelde gece boyunca tüfek ateşi, büyük silahlar, gemilerin top mermileri başımızın üzerinden geçerken korkunç bir gürültü oluyor.

Burası çok güzel bir kırsal bölge, tarım alanı ve ağaçlarla dolu bir bozkır ve Slaidburn'e (Lancashire ve Yorkshire sınırındaki bir köy) benzer bir yapıda, sadece çok az ağaç var. Papatyalar ve gelincikler çok güzel ancak yakından incelendiğinde aralarında ölü Türkler olduğu görülüyor.

A.C.B.'nin (A.C. Brooks) bu gece hava kararır kararmaz gömmesi gereken 15 ölü var. Bunu gündüz yapamazsınız, sadece bazen zorunlu olduğunda gündüz yapılıyor. Ancak geceye göre çok daha tehlikeli oluyor. Çünkü Türklerin siperleri boşalttığımızı veya erzak getirdiğimizi düşündüklerinde ortalığı cehenneme çeviren şekilde ateş açma alışkanlıkları var.

Toplarımız şimdi her zamanki akşam bombardımanına başlıyor. Biz de akşam 18.00'de ikindi çayımızı içip yatıyoruz. Bu akşamki çayımıza kızarmış domuz pastırması, ekmek, reçel, incir ve ayrıca birkaç damla rom eşlik ediyor.

Ben de acıktım. Sığınağım oldukça nemli ama beni etkilemiyor ayrıca şarapnel parçalarından korunmak açısından oldukça güvenli. Sert zemin yüzünden bazen romatizmal ağrılarla uyanıyorum. Siperlerden çıkabildiğimizde valizime tekrar ulaşabilirsem mutlu olacağım. Burada özel eşya olarak hiçbir şeyim yok.

Büyük topların atış seslerini duymanız bizim için iyi bir eğitim oluyor. Bu topların hangi gemiden ateşlendiği ile ilgili bilgi vermeyeceğim (Queen Elizabeth). Silahlar oldukça şiddetli atışlar yapıyor ve bu şiddetten yer sallanıyor.

Mektubu yarın bitireceğim.

15.05.1915

Ben çok iyiyim. Keskin nişancıların ateşleri ve bitmek bilmeyen bombardımanlar haricinde sakin bir gün.

18.05.1915 06.15

Mektubu silah başı yapmakla kahvaltı arasındaki zamanda yazıyorum. Her gün sabah saat 3'te kalkıyoruz.

Çok zindeyim ve sağ salimim.

Şu an Türklerin ateş hattındaki siperleri ile arasında 412 metre olan ön siperlerdeyiz.

Önceki gece alacakaranlıktan sonra buraya hareket ettik. Hiç kayıp vermeden buraya ulaşmamız gerçekten büyük bir şans. Çünkü Türkler, akşam karanlığı çöktükten sonra yardım ve yemek dağıtımını yapılmak için kullanılan kurumuş nehir yataklarını bombalıyorlar.

İhtiyacımız olan tüm su ve yemeğin ön siperlere taşınması gerekiyor. Ancak Türk kardeşlerimiz bu grupları yakalamak için sık sık ağır ateş açıyor.

Burada bir topçu subayım var. İstedğim zaman ona ateş açtırabiliyorum. (Cephane sıkıntısından dolayı yaptığım bu hareketin

hata olduğunu çok çabuk fark ettim). Yerini aldığımız birlikler geri dönerken Türkler çok ağır bir ateş açtılar. Biz de siperlerine beş top mermisi atarak ateşi durdurduk.

Dönen birliklerin zarar görmesinden korkuyordum. Tüfek ateşlerine karşılık vermedik.

Burası destek yahut ihtiyatların olduğu yerden daha güvenli. Mermiler daha gerideki gibi kısa mesafeden siperlerinize gelemiyor. Ayrıca Türklerin topları destek ve ihtiyat siperlerine yaptıklarının aksine bizi çok nadiren bombalıyor. Ön siperlere ciddi zararlar veremeyecek kadar yakın olduklarını sanıyorum.

Gündüzleri düşman keskin nişancılarını gözetleyen gözlemcilerimiz ve keskin nişancılarımız var.

Keskin nişancılarımız bu işe çok hevesli. Türklerin keskin nişancıları çok iyi nişancılar olsa da üstünlük bizde. Buranın en kötü yanı pis kokusu. Her yer ölü Türkler ve Avustralyalılarla dolu. Tehlikeli bir iş olmasına rağmen birkaçını gömmek için elimizden geleni yaptık. Sipere yakın olanları da en kısa zamanda gömmeye çalışacağız.

Keskin nişancı az önce sığınağımızın tepesine korkunç bir darbe indirdi. İkinci komutanım Ernest Flecher “Bow-wow” diye bağırdı.

Türkler bu sabah saat 3’te ateş etmeye başladılar. Adamlarımızdan bazıları derhal karşılık verdi.

Karşılık veren bir ya da iki adamımızı hava aydınlanır aydınlanmaz buldum ve bir daha aynı şeyi yapmaları durumunda onları hapse attırmakla ve öldürdükleri tüm Türkleri gömmeleri için önden

göndermekle tehdit ettim. Bu onları çok eğlendirdi. Adamlar harika bir şekilde istikrarlı. Türklerin yayılım ateşlerine artık karşılık vermiyorlar. Sadece arada sırada bir astsubay ateşe karşılık veriyor.

İyi bir neden olmadıkça ateşlerine cevap vermiyoruz, çünkü bu sadece tüm Türk hattını galeyana getirmeye yarıyor ve tayın ve su getiren ekiplerimizi kötü yakalıyorlar.

İklim çok güzel. Burada bizi çok iyi besliyorlar.

Ara sıra yumurta bulabiliyoruz. Bu sabah kahvaltısında çayımızın yanında pişmiş jambon, yumurta, ekme, reçel var. Öğle yemeğinde sıcak konserve güveç ve incir yiyeceğiz. Muhtemelen ikinci çayının yanında da aynı şeylerin yanında biraz peynir olacak.

Siperlerimizde yemek pişirebiliyoruz. (Siperlerimizin etrafını her sabah puslu bir duman kaplıyor. Anladığımız kadarıyla Türkler kömür kullanıyor) ben de yaklaşık bir litre kadar çay içebiliyorum.

Dün bir teneke süt ve biraz da tereyağlı konserve bulduk.

Hiç teçhizatımız yok ama kalın bir at battaniyem, çarşafım ve şişme yastığım var. Birisi uyandırmadan ya da ağır bombardıman başlamadan asla uyanmıyorum.

Geceleri biraz etrafı dolaşıyorum. Aslında buna gerek yok. Ordu organizasyonu çok iyi çalışıyor. Adamlarımız yerlerine süratle yerleşebiliyorlar.

Yemek konusunda aklınıza gelebilecek her ekstra mevcut. Çeşitli et türleri (Çok iyi pastırma ve jambonumuz var) dil ve sardalya, konserve et, kek, erikli puding ve çikolata bu ekstralardan bazıları.

Hepimiz sıradan İngiliz erleri gibi giyindik. Ben ihtiyacım olan her şeyin olduğu bir çanta ve tüfek taşıyorum. Bu şekilde keskin nişancılara karşı daha güvende olabiliyoruz. Eğer başınızı aşağıda tutarsanız, ki ben öyle yapıyorum, içinde bulunduğumuz savaş türü tehlikeli değil.

Birkaç tane periskopumuz var ama bana bir tane gönderirsen iyi olur.

Son derece iyi durumdayım. Çok iyi yemek yiyip çok güzel uyuyorum. Artık az çok kuru siperlerdeyiz. Uyandığımda hiç romatizmal ağrılarım olmuyor. Benim için endişelenmeyin çünkü ben endişelenmiyorum. Adamlarım çok istikralı, özgüvenleri tam ve mükemmel kazıcılar. Mükemmel kazıcı olmaları gerçekten çok şey ifade ediyor.

Cumartesi 22.05.1915

Dün gece ateş hattından tahliye edildik ve sadece bir kayıp vererek üssün yakınlıklarına indik.

Şimdi birkaç günlüğüne bir tarladaki sığınaklardan oluşan sözde dinlenme kampındayız. Burası pek de dinlenme kampı sayılmaz çünkü bütün gün beklenmedik anlarda top ateşine tutuluyor ve sığınağımızdan çıkmamanız gerekiyor.

Bu sabah kahvaltıdan sonra dışarı çıkmaya çalıştım. Freddy Brown birlikte yürürken yarı yolda iki top mermisinin geldiğini duyduk. Tam zamanında yere yattık ama bize yakın üç adam yaralandı. Neyse ki Türk şarapnelleri oldukça zararsız ve çok az etkisi var.

Zavallı Milward Rogers önceki mermi tarafından yere serildi. Sığınağının dışındaydı ve uyluğundan vuruldu. Bildiğimiz kadarıyla durumu kötü değil.

Güzel bir keşif gezisi yaptık. Dinlenme kampları ön siperlerden daha tehlikeli.

6 gün boyunca bulunduğumuz ön siperlerde üç ölü ve yaralımız oldu. Oysa bu sabah saat 10'dan önce dört yaralımız var. Ancak bu tehlikeli oyunu daha önce oynadığım için gereksiz riskler almıyorum.

Dün gece, 6 Mayıs'ta karaya çıktığımızdan beri ilk kez botlarımı çıkararak uyudum ve daha sonra ilk gece üniformamı giyip üstümü değiştireceğim.

Adamlarımız çok istikrarlı ve top atışlarına karşı hiç duyarlı değiller. Şu anda hem subaylara hem de askerlere büyük güven duyuyorum. Cephede Türklerin Fransızlara ya da birilerine ateş açmadığı tek bir gece olmadı. Adamlarımız emir verilmedikçe asla ateş etmiyorlar. Ayrıca Türk keskin nişancıları da oldukça etkisiz hale getirdiler.

Hepsi de kendi başlarına kazıyorlar ve Tabur'daki neredeyse her asker artık diğer teçhizatlarının yanı sıra, onları taşımaya üşenen diğer birlikler tarafından bırakılan ya da çalınan bir kazma ya da kürek taşıyor. Bulduğumuz her yerde siperlerimiz muhteşem oldu ve Tümen ve Tugay Kurmayları bu durumdan çok memnun. Siperimizdeki kayıp listemiz diğerlerinin çok altında.

Gece 2'den sabah 8'e kadar müthiş bir uyku çektim ve Türklerin sabah 5'te bizi bombalaması bile beni uyandırmadı. Ön siperlerde de her nasılsa iyi uyuyorum, ancak ateş başladığında genellikle bir ya da iki kez dışarı çıkıyorum.

Dün gece yağmur yağdı ve biraz ıslandım ama bu sabah güneş her şeyi kuruttu.

İleriden silah sesleri geliyor ve her iki taraf da silahlarını ateşliyor, ama genellikle bu durum pek bir şey ifade etmiyor.

Bir saattir top mermisi gelmedi. Kendimi çok zinde ve şişman hissediyorum, tonlarca yemek yiyorum ve iyi uyuyorum. Dolayısıyla gergin değilim. Top ve silah sesleri beni çok etkilemiyor.

Fransızlar şu anda oldukça iyi gidiyor. Kardeş Türk biraz mizahçı, keskin nişancılarımız onu ıskaladığında kürekle işaret veriyor. Dün onu fena işlettik. Bir kukla hazırladık ve yukarı koyduk, ona birkaç atış yaptı ve sonra şüphelendi ve durdu, ben de bir adama kuklayı indirmesini, siperde bir tüfek sokmasını ve sonra kuklayı keskin nişancılarımızdan biriymiş gibi yukarı itmesini söyledim; bu Türk'ü oldukça etkiledi ve işini bitirdiğinde kuklayı yukarı kaldırıp ve ona salladık.

Türkler keskin nişancılarımızı belirlemek için kovalarını yukarı kaldırır ve biri ateş ederse Türk ıskaladığını işaret eder.

Periskopun ucuna bir sığır konservesi koyduk. İlk atışta onu vurdu. İki adamımız malzeme almak için emekleyerek siperin arkasına

ilerlemek istediler. İkisine de daha önce aptallık yapmamaları konusunda uyarılmışım. İkisi de ilk atışta öldürüldü.

Şimdi yine bizim alanı bombalıyorlar ama şarapnelleri pek işe yaramıyor. Freddy Gordon ve birkaç adam vuruldu ama sadece yaralandılar. Hatta Fred Brown hiç yara almadan yere serildi.

İklim olarak Fransa'dan çok daha iyiyiz. Gelincik ve papatya tarlaları ve kuşlar tek kelimeyle muhteşem.

Ön tarafta manzarayı bozan tek şey çok sayıda ölü Türk ve Avustralyalı. Geceleri gömebildiğimizi gömeriz ama özellikle yıldızlar geceyi aydınlatıyorsa bu tehlikeli bir iştir. Koku berbat. Ancak burası huzurlu ve ön cephenin sorumluluğu bizde değil.

Bu tür bir savaşta egzersiz yapılması gerektiğinden daha sonra yürüyüşe çıkacağım.

Kameram burada ve birkaç fotoğraf çekiyorum ama onları ne zaman ve nerede bastıracağımı tanrı biliyor. Anlayabildiğim kadarıyla burada ne bir kasaba ne de orada yaşayanlar var. Bütün çiftlikler harabe halinde. Geçen gün bir horozun ötüşünü duydum ama Türk siperlerinin arkasındaydı. Geçen sabah havladıklarını duyduğuma göre siperlerinde köpekleri olduğunu düşünüyorum. Bir tilki ya da ona benzer bir şey olabilirdi.

Aman tanrım ne dinlenme kampı. Yine iş başındalar.

24/5/1915

Hâlâ dinlenme çadırımızdayız ve tuhaf zamanlarda bombalanıyoruz.

Geçen gece Postlethwaite'i soyunma istasyonumuzun başında buldum, o yüzden gidip onunla konuştum. Milward'ın yarasına pansuman yapmıştı. Uyluğundaki yaranın hafif olduğunu söyledi.

Bizi ölümcül bir tehlike altında, ölüm ve zafer gösterisi yaptığımız bir fotoğrafta hayal etmemelisiniz. Tamamen yeraltında yaşıyoruz, Yarımada'nın en güvenli yeri olan ön siperlerde nöbetimizi tutuyoruz ve geri kalan günlerimizi gece gündüz kazarak, yol yaparak ve diğer yorucu işlerle geçiriyoruz.

Milward'ın yarasının sanıldığından daha ciddi olduğunu duydum ama bugün çok daha iyi ve “tehlikeli” olarak tanımlanabilecek bir yara değil!

Dün gemileri görmek için W Beach'e³¹ gittim ve kürek çektim, öğleden sonra da Y Beach'e³² gidip iki bölüğümüzün yüzüşünü izledim.

Bu sabah uçaklara bakmak için kayalıklara doğru yürüdüm. Türk kardeşler havaalanını bombalamaya başlayınca hemen uzaklaştım. İlk mermi tam ortaya düştü ama zarar vermedi.

Bu sabah erken saatlerde birkaç saat boyunca çok şiddetli yağmur yağdı, ancak güneş kısa sürede doğup her şeyi çok çabucak kuruttuğu için aldırıyoruz.

³¹ Tekke Koyu.

³² Anzak Koyu

Çok güzel bir ülke ve harika bir hava var. Kıyıya doğru yürümekten ve biraz egzersiz yapmaktan büyük keyif alıyoruz ve bu kadar uzun mesafeden, size doğru gelen bir top mermisi duyduğunuzda, ki bu çok sık olmuyor, siper almak için bolca zamanınız oluyor.

29/5/1915

Son zamanlarda yazmaya vakit bulamadım. Tekrar ön siperlere ilerledik ve o zamandan beri yeni ileri siperler yapıyoruz.

Açık araziye çıkıp Türk siperlerine doğru kazmak olağanüstü bir şey. Zavallı Freddie Brown ilk ilerleyişimiz sırasında öldü ve levazım subayımız, Taylar, G. Johnson, P. C. Fletcher ve Parker yaralandı.

İki gündür ileri görevden alındık ve az çok dinleniyoruz, ancak hala yakındayız. Dün ileri siperlerimizde oldukça acı çektik. Buraya geldiğimiz gece şiddetli gök gürültülü fırtına vardı ve siperler suyla doluydu. Haberleşme siperinden ilerlerken dizlerimin üzerine çöktüm. Yatağa sırlıklam girdiğimi söyleyemem çünkü hiç yatmadım, rahatlama bütün gece sürdü. Gerçekten çok iyiyim ve ıslaklığın bana hiçbir zararı olmadı.

Tıraş olmaya devam ediyorum ve hiç saçım yok. Saçlarımı makasla kırıyorum ama pek banyo yapmıyorum. Siperler gün geçtikçe ısınıyor ama hava çok güzel. Sığırdili bitkisi burada her yerde yabancı olarak yetişiyor.

Kuvvet Komutanı, Tugayımızın yaptığı çalışmalardan duyduğu memnuniyeti dile getirdi. Subaylarımız ve askerlerimiz umduğumdan

daha iyi ve hiçbir şeyi umursamıyorlar. Adamlar çok sakin ve soğukkanlı ve her şeyi kendileri için düşünüyorlar.

Yaptığımız kazılar Yarımada'nın her yerinde biliniyor ve bu artık bir şaka konusu.

Geçen gün dürbünümle kayalıklardaydım ve gemilerimizden biri olan H.M.S. Ocean'ın torpillenmesini izledim. Hemen müdahale edildi ve neredeyse herkes kurtarıldı. Tahmin edebileceğiniz gibi çok ilginçti ama aynı zamanda ürkütücü ve insanı çok kızdıran bir manzaraydı.

Zavallı Çavuş Spencer dün öldürüldü. Kendisiyle daha önce S.A. birliğinde Arthur Simpson ile birlikteydik.

Emrin kopyası.

5., 6., 7. ve 8. Taburlar.

Aşağıdaki mesaj alındı:

Sizi ve cesur Tugayımızı zor koşullar altında elde ettiğiniz başarıdan dolayı kutluyorum ve bunun sadece daha iyi işler için bir başlangıç olduğundan eminim.

Binbaşı-Genl. Douglas.

127. Tugay'dan.

Ön Siperler; 2/6/1915.

Hâlâ çok zinde ve en küçük bir yara dahi almamış durumdayım. Bir saldırı durumunda yöneticilerin, komutanların adamlarını yönetmesine izin vermediğini, bunun takım komutanlarının işi olduğunu ve komutanların komutalarının arkasında olması gerektiğini, böylece olayları izleyip etkileyebileceklerini ve komutanlarıyla ve Tugay'la iletişim halinde olabileceklerini aklınızda bulundurun. Yani beni tabur komutanı olarak hücum ederken hayal etmeyin. Görevim gereği nispeten güvenli bir şekilde bir telefonun başında oturmam gerekiyor. Bu sizin için mantıklı bir görev kabul edilmeyecektir ama düşünürseniz son derece mantıklı görünüyor. Derler ki hücum sırasında yanlış gidebilecek en önemli şey tabur komutanının ölmesidir.

Hepimiz oldukça yorgunuz (ben kısmen iyiyim, çünkü oldukça fazla uyuyorum), ama Tabur yorgun.

Diğer taburlar 6 Mayıs'tan beri hiç dinlenmeden kazıyorlar ve bizim tugayımız sürekli olarak ön cephede bulunuyor gibi görünüyor. Diğerleri geride kaldı ve bizi rahatlatmak için sıralarını beklemiyorlar. Bu şüphesiz bir iltifattır.

Biz artık “127. Tugay” ız. Taburumuzun kayıpları artıyor, ancak diğerlerinden daha az kayıp veriyoruz.

Size sayı vermemem gerekiyor ama toplam kayıp benim yaşımın iki katı, hatta bir katından fazla³³. Birkaç gün önce bir siperde cephe ateşinden 15 ölü ve 10 yaralı verdik. Hepsi bir günde.

³³ Yazar 1877 doğumludur. Verdiği bilgilerden anlaşıldığına göre taburunda 39 kayıp vardır. *Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi*, C. V, Genel Kurmay Basım Evi, Ankara, 1997, s.134-138.

Kahire'den size gönderdiğim mektupta yazanlar dışında hiçbir giysi ya da başka bir şey istemiyorum ve Abdulla purolarını seviyorum.

Sizden içinde çikolata, tütün, sigara vs. bulunan bir kutu aldım ve çok memnun oldum.

İhtiyar Türk'ün dün gece bize saldıracağı konusunda uyarılmıştık ama hiç gelmediler. Yine de akşam 9 civarında siperlerinde dua ettiklerini ve Allah diye bağırdığını duyabiliyorduk.

3/6/1915

Dün gece yine bir Türk saldırısına karşı uyarıldık ama saldırı gerçekleşmedi. Çok zindeyim ve bunu postalayıp size bir tane daha yazacağım.

III. ÜÇÜNCÜ ALÇİTEPE MUHAREBESİ

5 Haziran 1915.

Gazetelerde dün büyük bir çatışma yaşadığımızı görmüşsünüzdür, bunun ayrıntılarını daha sonra anlatabilirim. Kayıplarımız ağırdı ve en kötüsü de zavallı yaşlı Archie Brook, Sidney James ve C. Leech öldürüldü.

Bu şartlar altında bazı şeyler hakkında çok fazla düşünmek doğru değil ama Sidney ve Ruth Teyze ile Bayan Leech'i düşünmeden edemiyorum.

Resmî rakamlardan söz edemem ama evlendiğimiz yılın son rakamı kadar subay kaybettik (9). Ölen erler ise Wigan Ofis telefon numaramın yaklaşık beşte dördü kadar³⁴ (215).

Zavallı yaşlı B Bölüğü oldukça bozuldu, ama bu onların suçu değildi. Fransızlar sağımızdan çekildikten sonra uzun süre dayandılar; A Bölüğü de öyle.

Bugün çok iyiyim ama tabii ki yorgunum, modern bir savaşın gerginliği büyük. Yine de saldırıyı tek bir sıyrık almadan atlattım.

Puggaree'm³⁵ hafifçe kesildi ve periskobumdan iki kurşun yedim. Günümün çoğunu bir telefonun ucundaki siperde geçirdim.

³⁴ İkinci elden kaynaklara göre ilk gün Türk Ordusunun ilk verdiği şehit sayısı 9000 kişidir. Fransa 2031, İngiltere ise 6000 kişi kaybetmiştir. (*Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi*, C. V, Genel Kurmay Basım Evi, Ankara, 1997, s. 154.)

³⁵ Genellikle Hintliler tarafından kullanılan bir tür sarık.

Hem subaylar hem de askerler mükemmel bir iş çıkardılar ve ben onlarla ve öldürülenlerle gurur duyuyorum.

Tuğgeneral Noel Lee hafif yaralandı. Artık Lord Rochdale komuta ediyor.

Beni ve taburu tebrik etti ve yapılanların kendisini şaşırttığını ve çıkardığımız işi muhteşem bulduğunu söyledi.

Kolordu Komutanı'nın ve General Douglas'ın aynı konudaki mektuplarını ekliyorum.

Artık 127. Tugay'ız. Henüz cepheden ayrılmadık ama 15 gündür zor durumdayız.

Diğer iki tugay cephede değildi ve sanırım biz de işi üstlenmek için burada tutulduk.

Topçu bombardımanımız korkunçtu. Kara Maria'larımızdan³⁶ birinin bir Türk'ü en az 100 metre havaya fırlattığını gördüm. Türkler dün gece taburumuza iki kez az sayıda karşı saldırı yapma küstahlığında bulundular.

Söyleyebileceğim kadarıyla hepsini temizledik, sadece bir tanesi sipere ulaştı ve hemen süngülendi.

Bacağından ve kolundan birer kurşun yemişken geri dönen adam yanımdan geçerken hafifçe beni okşadı ve "Umurumda değil albayım. Süngüde üç tane var" dedi.

³⁶ Savaşta kullanılan ağır toplara takılan isim.

7/6/1915.

Hala ön siperlerdeyiz. Neden bilmiyorum.

Tugayın geri kalanı döndü ama biz hala buradayız.

Adamlarımız uykusuzluktan bitap düşmüş durumda ama müthiş bir mücadele sergiliyorlar. Üç kez karşı saldırıya uğradık ve her seferinde durdurduk ve kanatlarımız her zaman aynı siper hattında Türkleri bombalıyor ve Türkler tarafından geri bombalanıyor. Sidney James bu şekilde öldürüldü. . .

Archie Brook silahlardan ya da cephanelerden birini kaldırırken öldürüldü.

Genç Walker da öldürüldü ve Clive Leech, Archie ve Walker, Tugay Papazımız tarafından yan yana gömüldü. Son birkaç gündür durmaksızın savaştığımız için ben gidemedim. Dördü tabur personeli olmak üzere dokuz subayımız görev için ayrıldı.

Tabur muhteşemdi, ancak Yetkililer onları fazla zorluyor ve onları rahatlatamıyorum. Sanırım bize çok güveniyorlar.

Ben çok iyiyim.

42. (Doğu Lancashire) Tümeni.

General A. G. Hunter Weston'tan 4 Haziran günü saat 18.33'te gelen mesaj, bilgi için yayımlanmıştır:

“Lütfen 42. Tümen'e ve özellikle 127. Tugay'a, bugün yaptıkları muhteşem iş için takdirlerimi iletin. 127. Tugay tam zamanında ve tam

olarak emredildiği şekilde saldırdı, cesaretle ileri atıldı ve azimle hedefe tutundu. Çok iyi bir performanstı.”

Lütfen bunu mümkün olan tüm Tümen birliklerine iletin ve onlara, cesur davranışlarını ve görevlerine olan bağlılıklarını derinden takdir ettiğimi söyleyin. Tümen için kazandıkları şöhret, yalnızca tüm Lancashire'ın değil, Britanya İmparatorluğu'nun her yerinde kulaklara ulaşacak.

Bu gece de harekât boyunca aynı kararlılığın korunacağına inanıyorum.

W. Douglas

Tümgeneral,

42 (E. Lanes.) Tümeninin Komutanı

9/6/1915

Çok iyiyim ve artık çok ihtiyacımız olan dinlenmeyi yapıyoruz. Bir büyük çatışma ve neredeyse aralıksız küçük çatışmalarla geçen 15 günün ardından dün ön siperlerden tahliye edildik. Üçüncü hat siperlerine gitmemiz emredilmişti ama sanırım şu anda Tugayımızı komuta eden Lord Rochdale (yüzünden yaralanan N. Lee'nin yardımcısı) araya girdi ve dinlenmek için kolordu ihtiyatına geri getirildik. Birinci hattın sorumluluğundan 15 gün sonra kurtulmak çok güzel ama burada bizi cehennem gibi bombalıyorlar.

Ancak, çoğunlukla sığınağımda kalıyorum. Dün bir şarapnel patlamasının tam ortasına düştüm ve ikinci kez yara almadan çıktım.

Görebildiğimiz kadarıyla tümen çok kötü bir şekilde parçalanmış durumda. Son birkaç gün çok zordu çünkü Türkler her iki kanattaki siperlerimizdeydi ve sabah, öğle ve gece bomba, bomba, bombaydı. Tabii ki bombalardan sıkıntı duyuyorduk, yaşlı Türk'ten değil! Şu anda gücümüz sekiz subay ve -Wigan'daki ofis telefonumu ikiyle çarpın ve 13'ü çıkarın- askerden oluşuyor³⁷. Diğer taburların sayısı çok daha az. Yine de neşemizi korumayı başardık ve askerler muhteşemdi, sonuna kadar oldukça istikrarlıydılar ve sadece uykusuzluktan mustariptiler. Geceleri üç kez karşı saldırıya uğradığımız için üç gün üç gece boyunca hiç uyumadılar. Şimdi bizi tekrar topa tutmaya başladılar! Ancak biz buna o kadar alıştık ki farkına bile varmıyoruz. Sahili bombalayabiliyorlar. Fransa'dan buraya gelen insanlar buradaki çatışmalar karşısında hayrete düşüyorlar. Hepimiz gerçeklerin İngiliz halkından saklandığından oldukça eminiz.

Dün gece çok güzel bir yemek yedik. Pastırma, sardalya, konserve et, konserve kayısı, kakao (ilk kez gördük), bir damla porto ve bir puro.

Saat 22.30 gibi yattım ve sabah 9'a kadar uyudum. Bu öğleden sonra tekrar uyuyacağım çünkü telafi etmem gereken bir sürü uyku borcu var.

³⁷ Yazar eserde sayıyla ilgili bilgi paylaşmamıştır.

Gündüzleri uyumak zor çünkü güneş çok sıcak ve çatı yapacak bir şey yok.

Moralimin bozuk olduğunu sanmayın. Taburumdan geriye kalanlar için de böyle bir şey söz konusu olamaz. Çok neşeli ve istikrarlılar. Ayın 4'ünde yaptığımız süngü saldırısına bayıldılar. Hücum ettiğimizde adamlarımız tek bir el bile ateş etmedi.

Siperlerinden atladılar, 200 metre açıklık boyunca muhteşem bir şekilde ilerlediler ve siperdeki her Türk'ü süngülediler. Duyabildiğim kadarıyla sadece iki kişi kaçabildi. Adamlarımızdan biri beş Türk'ün bir iletişim siperinden kaçtığını gördü, bu yüzden açık alana atladı, siperden aşağı koştu, Türklerin önüne atladı ve onları adamlarımızın süngülerine geri sürdü.

Hiç yaralı yoktu. Daha sonra iki bölüğümüz bir sonraki mevziye geçti ve orayı da ele geçirdi. Bununla birlikte, sağdaki Fransızlar geri çekildi, ardından Deniz Tümeni ve ardından 7. Manchester, B Bölüğünü 730 metre ileride bıraktı.

Yaklaşık üç saat boyunca muhteşem bir şekilde dayandılar ve daha sonra Türkler etraflarını sardığı için yavaş yavaş geri çekildiler. Bu, A Bölüğü'nün kanadını havada bıraktı. Öğleden sonra saat 1'den akşam 7'ye kadar dayandılar. Yavaş yavaş parçalanıyorlardı. Her iki bölük de yaklaşık yüzde 40 kayıp verdi.

Kendilerine yardım edecek takviye kuvvet olmadığını söyleyerek ve küfrederek geri döndüler ve oldukça sakindiler ama çok

kızgındılar. Elbette takviye almaya çalıştım ama yoktu. Burada takviye asla olmaz. Bu bizim her gösteride yaşadığımız bir şey.

Bana battaniye ya da ağır şeyler göndermeyin. Onları taşıyamam. Sadece benim ve emir erimin taşıyabileceği kadar var.

Nakliye aracımız yok ve tüm yük atlarımız ve katırlarımız öldürüldü.

Dün gece üç katır daha aldım ama onlar da bu sabah bombardıman sırasında öldürüldü. Bu kadar mutlu ve neşeli olmamız şaşırtıcı. İyi yemek ve ara sıra dinlenmek insana “Kral George'a amca” demeyeceğini hissettiriyor.

Şu anda yatağımda oldukça rahat ve mutlu bir şekilde uzanıyorum, iyi bir öğle yemeği yedim ve bir puro içiyorum ve rahatça uyuyorum.

Toz ve sinekler korkunç ama beni fazla rahatsız etmiyorlar.

Bayan Ronald Lindsay arada bir bana erikli puding gönderiyor ki bu çok güzel. Kekler sevdiğimiz şeyler.

6. Manchesters neredeyse yok oldu. Bu mide bulandırıcı. Şimdi uyuyacağım. Çok iyi ve çok mutluyum, çok rahatım ve sinirlerim hiç zorlanmadan dayanıyor.

IV-GÖKÇEADA-SİPER SAVAŞI

14 Haziran 1915

Çok iyiyim ve tek tük mermilerden bile uzakta müthiş bir dinlenme geçiriyoruz.

Dünden önceki gece tüm tugay balıkçı teknelerine bindirildi ve yeniden organize olmak üzere komşu bir adaya (Gökçeada) gönderildi. Tam olarak Levis ya da Harris gibi bir ada. Çadırlarımız var. Bu sabah kahvaltıdan önce denizde yıkandım ve sonra Tarbert'te yaptığımız gibi kayaların arasında pastırma, yumurta ve reçelden oluşan bir kahvaltı yaptık. Vurulmadan ya da bombalanmadan yürüyebileceğiniz bir yerde olmak büyük bir rahatlama.

Asya Annie bize ulaşamıyor bile ve uçaklar umurumuzda bile değil. Dün bir tanesi geldi ve üzerimize bomba yağdırdı. Karşıya geçerken çok şanslıydık. Karanlıkta geldik ve Annie hiç ateş etmedi. Genelde geceleri sahili bombalar. Kendimizi gerçekten güvende hissetmenin ne kadar büyük bir rahatlama olduğunu bilemezsiniz, özellikle de ilk hatta 15 gün geçirdikten ve büyük bir fırtınadan sonra... Tugayda 30'dan az subay var ve askerlerin sadece yüzde 40'ı burada. Burada ne kadar kalacağımızı bilmiyorum ama korkarım sadece dört gün kalacağız. Daha uzun da sürebilir. Evdeki hiç kimsenin, muazzam zayıat listelerini öğrenemedikleri sürece, buradaki savaşın türü hakkında bir fikir sahibi olacağını sanmıyorum.

Bizim sorunumuz, ihtiyata gönderildiğimizde, Yarımada'nın her santimetresi sistematik olarak arandığı ve bombalandığı için, ön siperlerden daha tehlikeli olması.

Yaşlı Milward Rogers'ın yaralarından dolayı öldüğünü duyduk ve korkarım ki bu doğru. Savaşın dışında olmanın en kötü yanı, insanın belki de ilk kez kayıplarının farkına varmasıdır. Ancak insan bunları çok fazla düşünmeyi göze alamıyor.

İhtiyar Türk o kadar iyi bir savaşçı ki, onunla mücadele edebilmek için insanın kuyruğunu dik tutması ve subaylarının da kuyruğunu dik tutması gerekiyor.

Benim taburum ve 6. Manchesters tüm bunlar yaşanırken muhteşem ve son derece istikrarlıydı.

Kesin olan bir şey var ki, 5. ve 6. Manchester'lar daha iyisini yapamazdı ve serbest bırakıldıklarında kalıplar kadar düz gittiler ve dahası çok zor emirleri yerine getirdi.

Talbot Woods komutasındaki "A" Bölüğü, yanlarında ve arkalarında Türkler varken bütün gün muhteşem bir şekilde dayandı ve çok acı çekti.

Frank James'in bir Türk siperini tek bir adamla bombaladığı için, Kenneth Burrows'un adından da Türklerin ve kendi topçularımızın yoğun ateşi altında bir siperden tırmanıp kırmızı bir perde tutarak toplarımıza buldukları yeri gösterdiği için burada bahsediyorum. Geri nasıl dönebildiğini hiç bilmiyorum.

16/6/1915

Hala bu adada yeniden örgütleniyoruz ama korkarım yakında Yarımada'ya geri dönmek zorunda kalacağız.

Bu sabah bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyor ve burada siperlerde ezilmediğimiz için şükrediyorum. Bugün kahvaltıdan önce banyo yapmadım, çünkü hava çok nemliydi ve fırtına benzer şekilde esiyordu. Parson Komlosy'nin Yarımada'da olduğunu söylemiş miydim, geçen gün benim sığınağıma geldi.

Bizi yerimizi alması için İngiltere'den ihtiyat kuvvetleri gelinceye kadar burada bırakacaklarını umuyoruz. Şu anda sadece bir çekirdekten ibaretiz ama şimdi geri dönersek kısa süre sonra o bile olmayacağız ve en iyi yol, tecrübeli ellerimizin yeni gelenleri eğiteceği zaman bizi geri yollamaları gibi görünüyor. Bu ada mükemmel. Dün Rochdale ile yürüyüşe çıktım ve her adımda bana batı kıyısındaki adaları hatırlattı. Kayalıklar ve çalılıklar...

17/6/1915

Dün Donanma uçuş istasyonunda yürüyüşe çıktım; orada bize çay, bal, ekmekek ve tereyağı verdiler. Kahire'den ayrıldığımdan beri tattığım ilk tereyağı. Bana bir kutu tereyağı göndermeniz iyi bir fikir olabilir.

18/6/1915

Ben çok iyiyim. Sir Ian Hamilton bu sabah Tugayı teftiş etti ve askerlerin görünüşünden çok memnun görünüyordu. Artık kesinlikle

dayanıklı görünüyorlar. Bize K.'nin³⁸ ordusundan subaylar atıyorlar. Keşke onun yerine kendi ordumuz olsaydı.

Hala bu adadayız, çok şaşırık ve her an Yarımada'ya geri gönderilebileceğimizden korkuyoruz.

Yedek kuvvetler gelene kadar burada kalmayı umuyoruz ama tabii ki her an çağrılabiliriz. Manchester ve Wigan'ın kayıplarımız hakkında ne düşüneceğini merak ediyorum. 129 subaydan 86'sının ölmesi ve yaralanması biraz fazla. Walker'lar için üzgünüm, bir kardeşleri Fransa'da, diğeri de burada öldü. Jim Walker sinir iltihabından dolayı hastalandı.

Bana gönderdiğin krema çok lezzetliydi. Dün akşam burada satın aldığımız kirazlarla birlikte yedik.

Sör I. H. bana komutayı ne zaman aldığımı sordu. Ona söylediğimde: “Sanırım son zamanlarda bu durumdan kurtulmak için çok şansın oldu.” dedi. Bunun üzücü bir zekâ olduğunu düşüneceğinizi umuyorum.

Pazar, 20/6/1915

Sabah ayininden yeni geldim ve kahvaltı için bekliyorum. Ayin tepenin yamacındaydı.

Hâlâ Yarımada'ya dönme emri almadık, ancak bir hafta dinlendiğimiz için her an emir alabiliriz, tabii ihtiyatlarımız gelene kadar burada kalmayacaksak.

³⁸ K'nın neyi kastettiği hakkında bilgi verilmemiştir.

Alman denizaltılarından biri dün neredeyse batıyordu. Boğazlarda ağlarımıza takıldı ve yukarı çıkmak zorunda kaldı. Fransızlar hiç ateş açmayarak fırsatı kaçırdılar. Bir mermi ya da bir maksim³⁹ onu dibe gönderirdi.

Fransız topları siperlerimizin bulunduğu bölgeyi koruyor. Adada bizimle yaşayan gözlem subayı Teğmen Marie ile çok iyi arkadaşız. Sığınağımızda çekilmiş bir fotoğrafı var, eğer banyo edilebilirse tabi.

Haziran ayının 4'ünde ve 7'sinde yapılan resmî açıklamayı okudunuz mu? Bu tür şeyleri kimin derlediğini Tanrı bilir ama bu berbat bir açıklama ve en hafif tabirle son derece yanlış.

Kahvaltı hazır, daha sonra yazacağım. Gelibolu'daki toplar bütün sabah meşguldü ve hala da meşguller. Emin olun bunlar Türk silahları, bizimkiler değil.

21/6/1915

Yarımada'ya geri dönme emri aldık. Taburda kimlerin kaldığını bilmek ilginizi çekecektir: E. Fletcher, Cunningham, Cronshaw, Sanders, Bryham, Woods, Slaughter ve Frank James. İskenderiye'ye tıbben elverişsiz olduğu için geri gönderilen Simpson ve yaralanan Holden ile hastanede bulunan Jim Walker dışında diğerleri kayıptır. Cunningham bir kez yaralanmış ve iyileşmiştir.

22/6/1915

³⁹ İngiliz ordusu tarafından 1889'dan başlanarak I. Dünya Savaşına kadar kullanılan bir tür makineli tüfek.

Dün saat 18.30'da eski muharebe alanına gitmek üzere yola çıkma emri aldık ve yarım saat içinde bizi yarımada ve eski gürültüye geri götüren iki balıkçı gemilerine binmiştik. Denizaltı dostlarımızdan hiçbir şey görmedik ve Asya'dan Annie (görünüşe göre geçen hafta üçüz doğurmuş⁴⁰) dinleniyordu, bu yüzden olaysız bir geçiş yaptık. Yeni Tuğgeneralimiz görevi devraldı. Adı Herbert Lawrence. Eski bir süvari subayı. Çok iyi birine benziyor ama Rochdale'i kaybettiğimiz için üzgünüz.

Bu sabah üzerimizden bir Taube⁴¹ geçti ve kahvaltı sırasında bir uçağın onu kovalamasını izledik ama sonuç alamadık. Şüphesiz Taube, sığınaklarımızın 300 metre kadar uzağında sürekli ateş eden Annie'nin ateş edeceği yeri tespit etmek için gelmişti.

Sanırım bu gece ya da çok yakında siperlere gireceğiz. “Blackpool ⁴²”daki hafta hepimize çok iyi geldi ve çok kısa olmasına rağmen çok keyif aldım.

Arthur Slaughter geri döndü ama umarım bir ya da iki gün içinde bize katılır. Bu bizi her zamankinden daha güçsüz yapıyor. Keşke yaralı subaylardan bazıları geri dönebilse.

İhtiyar Türk şu sıralar oldukça agresif ve sanırım biz yokken ---
-----'u⁴³ kovalıyormuş. Sanırım arkadaşlarımız şansla da olsa ona bir ders verecekler.

⁴⁰ Geçen hafta çok atış yapıldığında vurgu yapıлып, bu hafta atış yapılmadığı kastedilmektedir.

⁴¹ Alman uçağı.

⁴² Gökçeada kastedilmektedir.

⁴³ Yazar tarafından boş bırakılmıştır.

Clitheroe İşçi Partisi Üyesi Albert Smith, 8. Bn. K.'nın ordusundan. Umarım bu K.'nin askerleri iyidir. Oldukça karışık görünüyorlar. Bizden, az önce olduğu gibi, sahile dönecek yorulmuş gruplardan birisi istendiğinde onları küçük gruplar halinde göndermek zorunda kalıyoruz. Yoksa cehennem gibi bombalanırlar. Sadece üssünüzde bombalanmayı hayal edin! Tugayımızı siperlere geri göndermenin biraz kalın kafalılık olduğunu düşünüyoruz. Neden kendi taburlarımızdan birkaç tane bulamıyoruz, bilemiyorum.

Munsters'dan Binbaşı Hutchinson'dan aldığım mektubu ekliyorum. Kendisi buraya çıkarma sırasında bizimle birlikteydi. Buraya vardığımızda yaptığım ilk şey, bize siper savaşıyla ilgili ipuçları verecek birinin atanması için başvurmak oldu, böylece her Tabura bir deneyimli asker atandı. Tabur hakkında ne düşündüğünü göreceksiniz.

General Douglas az önce bizi görmeye geldi. Artık çok değişmiş, çok cana yakın ve güler yüzlü ve hiç şikâyet etmiyor. Tugayımızdan çok memnun ve bazı adamlarımıza çok iyi iş çıkardıklarını ve dünyada hiçbir birliğin daha iyisini yapamayacağını söylediğini duydum.

Yeni Tuğgeneralimiz Lawrence, komuta subaylarına Yarımada'da ün yapmış olan Tugayımıza gelip komuta etmekten gurur duyduğunu söyledi.

Genel olarak şu anda büyük bir rahatlık içindeyiz. Umarım bu böyle devam eder, özellikle de yedek kuvvetlerimizi aldıktan sonra! Şu anda sayımız o kadar az ki, Tugay'ın üçte ikisi Mısır'da aldığımız eğitimi almamış yeni personelden ve muazzam oranda yeni subaylardan

oluşacak. Ancak! Zavallı 8. Tugay'ın bütün üstleri öldürüldü ve şu anda K.'nın ordusundan yeni bir subay tarafından komuta ediliyor ve emir subayları yok. 7. Tugayı ise emir subayları komuta ediyor.

Yarın siperlere giriyoruz. Elimde sadece üç eski subay ve dört bölük var.

Sığınağında yazıyorum. Hava çok sıcak ve sinekler tarif edilemez.

Birazdan gidip yıkanmayı düşünüyorum (şu anda saat 16.00), ama Annie ve yavrularının harekete geçme zamanı yaklaştığı ve Jack Johnsons'ları⁴⁴ sağa sola mermiler fırlatmaya başladığında yürümek çok sağlıksız olduğu için dikkatli olmak zorundayım.

Komlosy bugün öğle yemeğine geldi ama bir haber vermedi. Ernest Fletcher ve ben bu akşam General Douglas ile yemek yiyeceğiz.

28/6/1915

Yeniden oldukça formdayım. Çok işle uğraşıyorum ama çok iyi de yiyorum. İki gece önce Tugay'ın aşağı indiğini duyduğumda siperlere doğru yola çıkmıştım. Dinlenmeye çekildik ve dün tekrar yukarı çıktık. Daha önce bulunmadığımız bir ateş ve destek siperleri bölümünü devraldık.

Nedenini anlayamadık ama artık biliyoruz. Bugün sol tarafta oldukça başarılı bir ilerleme daha oldu. Saldıran birliklerin sağına, çok

⁴⁴ Alman yapımı, 20-22 cm kalibrede mermi atabilen. Bir atışta 5 atın sığabileceği büyüklükte kraterler açabilen, patlamadan sonra çıkardığı yağlı siyah dumanla tanınan topa İngilizlerin verdiği isim.

zor bir araziden ve siperlerimizle Türklerin tamamen birbirine karıştığı bir karmaşadan sorumlu olmak üzere yerleştirildik. Yetkililer, eğer bir karşı saldırı olursa, bunun bizim bulunduğumuz siperlere karşı yapılacağını düşünüyorlar.

Seçilmek Tugay için büyük bir iltifat. Karşı saldırı şu ana kadar başlamadı ancak bu gece tehlikeli bir zaman. Eğer yaşlı Türk bugün aldığı topçu darbelerinden sonra bununla yüzleşebilirse saldıracaktır. Başım silahlarımızın gürültüsüyle çınlıyor. Çok kapsamlı bir bombardıman dışında henüz bir faaliyetimiz olmadı.

Bildiğim kadarıyla herhangi bir hasar yok, yine de tatsız alışkanlıklarına göre üzerinize top ateşi açtıkları zamanlar çok tatsız oluyor. Sığınağımızın etrafında çok sayıda şarapnel patladı ama hiçbir zarar vermediler. Sinekler berbat ve yer yer koku da öyle, çünkü burada henüz ulaşılamamış çok sayıda ölü var.

Umarım endişelenmezsiniz, çok iyiyim, bol bol güzel yemek yiyorum ve kütük gibi uyuyorum. Kendimi hiç endişelendirmiyorum, sinirlerimin iyi olduğunu ve hiç gerginlik yapmadığımı görüyorum. Aslında gayet memnunum ve bir bakıma her şeyden keyif alıyorum. Yine de bittiğinde çok sevineceğim ve bunu Parbold'a⁴⁵ tercih ediyormuşum gibi davranmayacağım.

Evde düşünmek gerçekte olduğundan çok daha kötü. Bu insanın normal hayatı haline gelir ve var olan küçük rahatsızlıklar 2 kuruş kadar umurunda olmaz. Bir hafta boyunca benimle yer değiştirip beynimin

⁴⁵ 5. Manchester Alayı'nın Wigan Tugayları için Savaş öncesi kamp yeri.

içindekileri görebilseydin, haftan bittikten sonra evine gider ve bir daha asla endişelenmezdin. Evde insan bunun "çok korkunç" olduğunu düşünüyor.

Cehennem mi? Zaman zaman tatsız oluyor ama bu sizin normal hayatınız ve şu anda iyi bir bombardıman bizi ancak evde şemsiyesiz bir yağmur fırtınasına yakalanmak kadar endişelendiriyor. Abartmıyorum.

Son cümleyi yazdığım sırada Türkler 50 metre yakınıma dört top mermisi attılar. Sonuç hasar yok ve kimse kafasını kaldırıp bakmadı bile. İşte bir tane daha! Sizinle dalga geçmiyorum, sadece inanmanız için gerçekleri yazıyorum. Bir top mermisi daha geldi, Sanders ona burada yazılamayacak bir isim verdi!

Bunu bugün postalayacağım. Şu anda (saat 16.00) aralıklı tüfek ateşi ve top atışları dışında her şey sakin.

Beni bir de yeni saç biçimimle görmelisiniz, saçlarımı makasla kesiyorum. Çok daha sağlıklı ve çok rahat. Muhtemelen eve döndüğümde de bu şekilde devam edeceğim.

Julesi'nin⁴⁶ cepheye gitmesine sevindim, bu ona çok yakışacak ve belli zamanlar hariç, bundan büyük keyif alacak.

Gönderdiğiniz paketler henüz elime ulaşmadı, ama zamanla ulaşacaklarından şüphem yok. Özellikle puroları, kekleri, cafe au

⁴⁶ Yazarın üvey erkek kardeşi

lait'leri⁴⁷, tatlıları ve kurabiyeleri dört gözle bekliyorum. Gönderilen purolar ve bizleri son derece mutlu ediyor.

Her gün buradan Türklerin moralinin bozulduğunu söyleyen uyarılar alıyoruz. Ama biz de siperlerde dans etmiyoruz.

Size çünkü çatışmayı anlatan bir mektup yazmıştım ama daha sonra çatışmalar tekrar başladı ve bütün gün devam etti. Yeni gelenlerden bir bölük bir siperden atıldı (çok zorlandılar ve suçlanamazlar) ve sonra diğerleri onu geri almaya çalıştı. İki saldırının neredeyse tamamen durdurulduğunu ve bir Türk karşı saldırısının tamamen yok edildiğini gördüm ve bildiğim kadarıyla siper hala yaşlı Türk'e ait. Beş kişinin yaralanması pahasına, hava kararana kadar bizi kötü bir şekilde bombaladılar. Türklerin adam başına mermi maliyetinin en az 300 sterline olduğunu düşünüyorum! 6'ncı ve 5'inci birliğin bir kısmı bizim atış hattımızdaydı ve Türklerden beklediğimiz karşı saldırı bir türlü gerçekleşmedi. Bütün geceyi sabah saat 2'ye kadar ön siperlerde, Shrewsbury'de benimle birlikte olan 6. Tümen'in yaveri Philip Holberton'la geçirdim. Silahlı saldırı ve bombalama dışında hiçbir şey olmadı. Bir Türk bombası atıldığında Holberton ve ben bombalama istasyonunun yakınındaydık. Daha önce iki kez yaralanmış ve Seçkin Davranış Madalyası almış olan 6. Bölük Çavuşlarından biri sipere gelen el bombasını aldı ve geri atmaya çalıştı. Çok geç kalmıştı ve korkunç bir patlama oldu. Söyleyebildiğimiz kadarıyla Başçavuş 14

⁴⁷ Fransızlara özgü bir tür filtre kahve

yerinden yaralandı ve iki bileği de kırıldı. Neyse ki başka kimseye bir şey olmadı.

Başçavuşun yaraları sarıldı ve siperden yürüyerek çıktı. Aslında bu güçlü adam sivil hayatında bir banka memuru.

Az önce çamaşır sığınağımızdaki kovamda baştan aşağı yıkandım ve üzerimi tamamen değiştirdim. Kendimi çok temiz hissediyorum. Şu anda üzerimdeki iç çamaşırımı tam bir paçavra. Sanırım burada işler oldukça iyi gidiyor, ancak bunun biraz zaman alacağını ve bize bir yığın kayba mal olacağını düşünüyorum. Şimdi tıraş olacağım.

30/6/1915

Dün gece taburdan geriye kalanlarla birlikte ateş hattını devralmamız emredildi. Aslında burası da güzel bir yer. Türklerle düzenli bir karışıklık ve bir barikat üzerinden birbirimizi bombaladığımız üç bombalama istasyonu. Dün gece K.'nın ordusundan yeni gelen bir astsubayımızla konuşuyordum ki bir kurşun gelip onu öldürdü. Zavallı adam! Dün gece yine çok fazla ateş ve çatışma vardı ve ben yine gecenin çoğunda ayaktaydım. İstedğim zaman bölük pörçük uyuyorum ve bu beni etkilemiyor gibi görünüyor. Taburumuz her zaman ön siperlerde diğerlerinden daha fazla zaman geçiriyor gibi görünüyor ve bunun en büyük zorluğu da subay sıkıntısı. Üzerlerinde çok büyük bir yük var ve onları rahatlatacak kimse yok. Subay ve yeniden örgütlenme istiyoruz. Hem de nasıl.

19.15. Heyecanlı bir gün geçirdik. Türklerin bizi bombalayabilecekleri yaklaşık üç yerleri var, bizim ise sadece bir. Bu sabah keskin nişancılarımızdan biri bombardıman uçaklarından birini düşürdü, diğerini de vurmayı başarana kadar çabaladı, o zamandan beri bombardımanları durdu ve biz de onlara bir siper havanıyla karşılık veriyoruz. Bu gece saldırı yapacağız ve onlarla ödeşmeye çalışacağız.

Bu öğleden sonra ne yapmamız gerektiğine karar vermek için bir R.E.⁴⁸ subayıyla birlikte oraya gittim ve yaklaşık yarım saat orada kaldım. Üzerime bomba düşmeden oradan uzaklaştığım için çok memnun olduğumu söyleyebilirim. Tümen kurmay başkanımız Albay Tufnell bu öğleden sonra siperlerden yukarı çıkıyordu ve kolundan vuruldu. Haberleşme siperlerimizi derinleştirmenin önemli olduğunu söyleyen bir bildiri geldi!

Devraldığımız siperler genellikle bunlar gibi çürük oluyor ve adamlarımız zenci gibi çalışarak onları yavaş yavaş güvenli hale getiriyor. Adamlarımız için oldukça zor, ama şüphesiz bunun için Yetkililerden çok övgü aldılar. Kesinlikle iyi çalışıyorlar. Bu siperler tamamen berbat ve bazı yerler de ölü Türklerle dolu olduğu için hiç kazamıyorsunuz. Ancak insan ölü bir Türk'e, zavallı bir adama, evde bir sardalyaya ya da ölü bir hamamböceğine baktığı gibi bakıyor.

Dünkü sıcak müthişti ama bu akşam hava serinledi, bu da bir nimet. Hava yine de çok güzel.

⁴⁸ Royal Engineer. İngiliz ordusundaki mühendis subay sınıfı.

İşte akşam yemeği; çorba, soğuk koyun eti, ekmek ve reçel, peynir ve çay.

Bugün Fransız tarafında çok iyi giden bir çatışma daha oldu ve Fransız 75'likleri üzerlerine şarapnel yağdırırken çok sayıda Türk'ün tavşan gibi geri kaçtığını gördüm. Çoğunu yere serdiler.

Az önce çorba içtim, içinde gerçek soğan olan kalın koyun eti olan çorba. Kesinlikle çok lezzetli ve çok sıcak. Taburumuzun aşçısı bugün sırtından ağır bir şekilde yaralandı, bu yüzden emir erlerimiz bize aşçılık yapıyor, daha doğrusu aşçılığı emir subayım yapıyor. İşte soğuk koyun budu (koyun eti buralarda nadir bulunur), haşlanmış patates ve soğan. Sanders küfrediyor ve sövüyor. Kızarmış peynir yeni geldi.

3/7/1915

Siperlerde bir tur attıktan sonra kahvaltımı bekliyorum. Dün gece yağmur yağdı ve öğleden sonra saat 2 sularında toprak levhalardan yapılmış çatım su doldu ve altında kaldım. Bir gece önce uyuyamadığım için oldukça yorgundum. Sığmağımın yan tarafında bulunan bir koltuğa oturdum ve bu sabah 4'e kadar deliksiz uyudum. Bu kargaşa arasında her yerde uyuyabilmek olağanüstü bir şey. Ayın 1'inde Türklerin daha fazla asker çıkaracağı haberini aldık ve bizim bulunduğumuz yer çok zorlu. Yarımada Türklere en yakın yer olduğu için bütün gece ön siperlerde kalacağımı düşündüm. Gece saat 1 civarında gözlemcilerimiz Türklerin önümüzde siperlerini takviye ettiklerini bildirdi. İlk başta hiçbir şey göremedim ama biraz sonra 140 metreden daha uzakta olmayan küçük grupların açık alanda ilerlediğini ve siperlere girdiğini görebiliyordum.

Yaklaşık 10 adamımız vardı ve fırsat bulduğumuzda kontrollü ateş açtık ve sabah saat 2’de “durun” emri verdim ve Tugay'a rapor verdim. Bize saldırmamaları çok komikti, saldırmaya niyetli olduklarından emindim ama hiç saldırmadılar. Adamlarımız çok iyi bombaladılar. Oraya vardığımızda Türklere kesinlikle üstünlüğü ele geçirmişti ve dün ayrıldığımızda diğer birliklere göre en iyi durumda olan bizlerdik.

En pervasız bombacılarını akıllıca yerleştirilmiş bir keskin nişancı ile öldürmeyi başardık ve “1 kişiye 2 bomba” politikasını benimsedik. Çok başarılı oldu. 6. Manchesters birliği dün bize katılarak dün taburumuzun yarısını rahatlattı ve yarımız desteğe geri döndü.

Her zaman 2 bölük bırakmak zorunda kalıyoruz çünkü 6. bölükte çok az adam var. Adamlarımız için kötü bir şans ama hiç şikâyet etmiyorlar ve biz de her zaman payımıza düşenden fazlasını yapıyoruz. Girdiğimizde siperler son derece güvensizdi ve onları çok iyi hale getirdikten sonra Türklere bırakmak zorunda kaldık. Önceki sakinlerin ne yaptığını Tanrı bilir. R.E. bana önceki birliklerin çalışmayı reddettiğini ve uyumaktan başka bir şey yapmadığını söyledi. Bu çok utanç verici.

K.'nın ordusundan beş subay daha aldık, oldukça sağlam görünüyorlar ama yaralılarımızdan hiçbiri henüz dönmedi. Keşke gelselerdi.

Öğlen

Güneş yine cayır cayır yanıyor ve tüm eşyalarım dışarıda kuruyor. Aslında hava çok sıcak ve ben de her zamanki kıyafetim olan gömleğin kollarını katlamış halde bir çarşafın gölgesinde oturuyorum. Bizi bu çok zorlayıcı sıcaktan kurtaran tek şey, geceleri hariç çok nadiren düşen serin bir esinti.

Tüm ülke mükemmel bir siper labirenti, Türklerin ve bizim siperlerimizde eğer isterseniz yerin altında kilometrelerce yürüebilirsiniz. Bu sabah yeraltında oldukça uzun bir yürüyüş yaptım. General Lawrence ile tanıştım,

Yaptığımız muazzam iyileştirmelerden dolayı beni tebrik etti.

Dün birçok paketinizi aldım ve çok mutlu oldum. Kurabiye, cafe au lait, kek ve purolar çok rağbet görüyor ve her şey harika durumda geliyor. Paketleme ve dikme zahmetine katlandığımız için teşekkür ederim, çok büyük bir fark yaratıyor.

Purolar harika bir ikram ve her ikisine de sahip olduğumuz nadir durumlarda akşam yemeğinden sonra cafe au lait ile içiyoruz.

Keşke “Ross” periskopumuz olsaydı. Kesinlikle çok değerli olurdu ve çoğu zaman insanı siperde dürbün kullanma zorunluluğundan kurtarırdı ki bunu sık sık yapmadığıma sizi temin ederim. Şu anda saat akşamın 6.30'u; hem bizim hem de Türklerin topları geç saatlere kadar ateş ediyor. Türkler sahili bombalıyor, bu yüzden aldırmiyorum. Üzerinizden geçerken bir top mermisinin gürültüsünü duymak oldukça rahatlatıcı.

4/7/1915 Sabah 6'da.

Dün gece yine yağmur yağdı! Bunu kurutmak için yeniden eşyalarını serdim. Ne macera ama kendimi çok iyi hissediyorum.

V-127. PİYADE TUGAYI

7/7/15.

Dünden önceki gün Türkler şafak vakti tüm cephemiz boyunca, büyük bir taarruz yaptılar. Bu saldırı zaten bekleniyordu.

Sağımızdan ve solumuzdan saldırılar geldi ve görünüşe göre ağır kayıplarla geri püskürtüldüler. Merkezde bize karşı yapılmasını beklediğimiz saldırı hiçbir zaman gerçekleşmedi. Şimdi Türklerin bu taarruzu devam ettireceklerini duyuyoruz.

Sol taraftaki adamlarımız biraz ateş etti ama fazla bir şey olmadı. Bir Türk'ü öldürdüler, sanırım bir gözcüydü, kafasını çalıkların arasından çıkarıp etrafa iyice bakmıştı. Adamlarımız onun kafasını kaldırıp etrafına bakmasıyla çok eğlenmişlerdi. Ona “Cüretkâr Alfred” adını takmıştık. Bir adam “Demir istihkakını arıyordu” demişti ki bu da çok gülüşmelere neden olmuştu.

“Alfred ”in şansı pek yaver gitmemiş olacak ki adamlarımız beş dakika boyunca onu eğlendirdikten sonra kafasından vurdular. Birkaç tane daha vurdular.

Dün öğleden sonra 3 civarında komutayı geçici olarak E. Fletcher'a devretmem ve Tugay ofisine rapor vermem için bir bildiri aldım. Ne olduğunu anlayamadım ve belki de görevden alınacağımı düşündüm. Rapor verdiğimde, General Lawrence bana özel bir göreve gideceğini ve halefi atanana kadar Tugay'ın komutasını benim alacağımı söyledi. İşte burada çatısı olan düzgün bir sığınakta

yaşayabileceğim. 127. Piyade Tugay'ının komutanıyım. 127. Piyade Tugay'ının komutasını devralacak biri bulunana kadar. Savaşta bir tugaya komuta ettiğimi söyleyebilirim.

Tugayın ve ön siperlerinin önemli bir bölümünün bana emanet edildiğini düşününce gurur duyacağımızı biliyorum. Ateş hattının yaklaşık bir mil gerisinde, sığınaklardan, telefon tellerinden vs. oluşan bir labirentte yaşıyorum ve her gece uygun bir branda banyoda banyo yapıyorum. Bütün gece rahatsız edilmeden yattım.

Geçen gece, ara sıra top mermileriyle oynadığımız bir bölgede, Türk siperinden kum torbaları olan bölümüne tırmanan bir adamımızla karşılaştım. Ona nerede olduğunu sordum ve yakacak odun topladığını söyledi!

Adamlarımız kesinlikle ödülü alıyor, en olağanüstü şeyleri yapıyorlar ve her şeye çok meraklı bir bakış açısıyla bakıyorlar. Geçen gece gözlemcilerimizden biri başından vurulup öldürüldüğünde, karanlıktan gelen bir ses, “Erzakı yanında mı çavuş?” diye sordu. “

Kahvaltımı bir kez olsun bir centilmen gibi, bir masada ve bir çatı altında güzel ve serin bir şekilde yaptım. Tek dezavantajı yoğun bir dosya yığını. Taburu Ernest Fletcher'a bırakma konusunda herhangi bir tereddüt hissetmiyorum. Çok iyi iş çıkardı ve oldukça soğukkanlı ve sakin. Ayrıca askerler de şu anda çok iyi ve sadece Türklerin onlara saldırmasını çok istiyorlar.

Fransız 75'likleri her zamanki performanslarını sergileyerek zavallı Türk siperlerini mermi yağmuruna tutuyorlar, gerçekten

muhteşem topçular. Yine de yaşlı Türk'ün umursadığını sanmıyorum. Düzenli olarak yüksek patlayıcı yağmuru olmadığı sürece siperlerdeki silahların pek bir önemi yok gibi görünüyor. Türkler siperlerimizin etrafına birkaç yüz mermi atarken biz mutlu bir şekilde oturuyoruz ve genel olarak çok az kayıp veriyoruz. Frank James önceki gün sığınağında iki deneme yaptı. İçinde üç subay vardı ve duymalarında geçici bozulma olmasına rağmen kimse yaralanmadı.

Savaşta bir tugayı komuta etmek, geçici bile olsa, çok tuhaf görünüyor. Ne kadar süreceğini bilmiyorum. Her neyse oldukça güvenli ve insan banyo yapıyor, rahat yemekler yiyor, güneşten korunuyor (ki bu hayal ettiğinizden daha değerli) ve şanslı yaver giderse her gece iyi bir uyku çekiyor. İşler yolunda gittiği için yapacak pek bir şey yok ve şu an için her şey sakin. Tuğgeneral olarak sorularla uğraşmak komik, ki dün Tugay ile bu yüzden tartışma yaşıyordum.

Dün vurulan bir Türk'ün fotoğrafını çekmeye çalıştım ama fotoğrafın çıkacağını sanmıyorum. Her halükârda Türk siperinin içini gösteriyor olmalı! Periskoplar henüz ortaya çıkmadı. Türk keskin nişancıları çok fazla asker öldürdüğü için çok faydalı olacaklar. Elbette bize de periskop veriliyorlar ama çok çabuk kırılıyorlar. Şu anda solunum maskeleri taşıyoruz, ancak şimdiye kadar bize karşı hiç gaz kullanılmadı. Yine de siperlerde her zaman yanımızda bulunduruyoruz.

Saat 18:00. Dört komutanımla birlikte Tümen Karargahı'ndaki bir toplantıdan yeni döndüm. General Douglas çok kibardı.

Komutanlarım iki binbaşı ve iki yüzbaşidan oluşuyor.

Binbaşı E. Fletcher, 5. Manch. Alayı.

Binbaşı C.R. Pilkington, 6. Manch. Alayı.

Yüzbaşı P. Creagh (Leicesters), 7. Manch. Alayı.

Yüzbaşı Ross (Soudanese), 8. Manch. Alayı.

11/7/1915.

Ian Hamilton'ın 8 Haziran tarihli emri başta olmak üzere bazı ufak tefek şeyleri ekliyorum. Mektuplarımı “Tuğgeneral Darlington” a göndermenize gerek yok. Çünkü buradaki yerimi çok yakında devredeceğime eminim. Ama her halükârda şimdilik ben bir generalim ve öyle hitap ediliyorum! Her şey oldukça gülünç ve ne olacağını bilmiyorum.

Şöyle oldu: Karargâh Merkezi Tuğgeneral Lawrence'ı rapor vermesi için merkeze çağırdı ve 127.Tugayı bir sonraki kıdemliye devretmesini istedi. General Lawrence görevi bana devretti ve kendisi rapor vermek için karargâh merkezine gitti. Tümen, kendileri için büyük bir şok olan ekteki emirleri görene kadar başka bir şey duymadı! İki açıklamam var: (1) Tuğgeneralliğe terfi rutin bir hataydı ya da (2) General Lawrence beni G.H.Q.'ya tavsiye etti.

Bunun doğru çözüm olduğundan oldukça eminim, çünkü Genel Merkezin Birliğe danışmadan terfi vereceğini sanmıyorum.

Ancak mesele şu ki, terfiim iptal edilene ya da yerime birisi atanıncaya kadar “General D.” olarak kalacağım. Sonrasında da sıradan bir komutan olacağım. Çok formdayım ve sadece boyun kaslarımda hafif bir sıyrık var. Nedeni olağan değil.

Dün Türkler bombalamaya başladığında 6. Tabur'un sığınağındaydım. Bizi topa tuttular ve biz de kurtulduk. Bittiğinde çayımızı içmek için geri döndük. Henüz başlamamışken yaşlı Türk tekrar ateş etmeye başladı. Yakın korkulukta bir tane top mermisi patladı. Patlamanın etkisiyle yüzümden vuruldum, çok sıcaktı ve başımı geriye doğru salladım.

İhtiyar Türk bu sabah bizi bombalamakla çok meşgul, ama bu sığınak çok iyi ve yıkılmaz bir çatısı var.

Ne yazık ki yakınlarda bir batarya olduğunu düşünüyor ve sürekli onu vurmaya çalışıyorlar. Dün Kurmay Yüzbaşının havalandırmada asılı olan gömleğini vurdular. Bu iş beni oldukça meşgul ediyor ve artık siperleri gezerek çok fazla egzersiz yapıyorum, ama son derece ilginç ve tabii ki devam etmek istiyorum, ancak Tugayları sadece düzenli askerlere vermenin doğru olduğundan eminim.

Rochdale'i geçici olarak komuta ederken hiç terfi ettirmediler. Her neyse, bu görevi sürdüreceğimi sanmıyorum ama General olduğum için bana bir şey yapamazlar ve yılda yaklaşık 1.000 sterlinlik bir haftalık maaştan da beni mahrum edemezler!

Çok formdayım.

Mektubu bitirdiğimden beri bizi bombalıyorlar ve umarım hemen dışarıda yolda patlayan mermilerinin çok iyi fotoğraflarını çekmişimdir.

12/7/1915

Tugay dün gece ön siperlerden çıkarılarak dinlenme siperlerine alındı. Beşinci bölük kendi siperlerine varır varmaz, bir top mermisi düştü ve bir adamı öldürdü, bir diğerinin bacağını kopardı ve üçüncüsünü yaraladı. Korkarım dinlenmemiz çok kısa sürecek. Artık geçmişte kaldığına göre, Tugay'ın 4 Haziran'da 2.700 kişi olarak savaşa girdiğini ve yaklaşık 1.400 kişi olarak çıktığını bilmek ilginizi çekecektir. Tabii ki bu rakamlar sadece yaklaşık. Şu anda toplarımız tarafından müthiş bir bombardıman devam ediyor ve Fransızların karşısındaki Türk siperlerine sadece tonlarca yüksek patlayıcı atılıyor.

Bu sabah sol tarafta zaten bir çatışma yaşandı, bu yüzden hepimiz gürültülü bir gün için beklemedeyiz. Başka bir deyişle, bir taarruz var ama beklenmedik bir gelişme olmadığı sürece biz bunun içinde değiliz. Tugayı ön hatlardan çektiğimize çok sevindim, 18 gün boyunca ön siperlerde durdular ve 6. Tabur o kadar zayıf ki 5. Taburun iki bölümü 18 gün boyunca sürekli olarak ön siperlerde kaldı. Onlara oldukça zor geliyor ama üzerlerinde fazla bir etki yaratmıyor gibi görünüyor. Oldukça mutlular ve hiçbir hayal kırıklıkları ve sinirleri yok. Pastırmalarını kızartmak için bir parça odun ve sınırlı miktarda uyku aldıkları sürece oldukça memnunlar. Türk'e en koyu renkte bir eğlence olarak bakıyorlar. Tek umutları her zaman Türklerin kendilerine saldıracak kadar cesaret toplaması.

Silahlarımızın gürültüsü tek kelimeyle dehşet verici. Neyse ki hiçbirine çok yakın değiliz, ama Yarımada'da o kadar kalabalığız ki hiçbir şeyden uzaklaşamıyorsunuz.

Yaralı boynumun bu sabah neredeyse iyileştiğini duymaktan memnun olacaksınız.

Eğer gazetede adımlı yaralı olarak görürseniz heyecanlanmayın, bir çizik alırsanız muhtemelen yaralı olarak geri gönderilirsiniz. Şu anda karşımda oturan Tugay da ,Yüzbaşı Hayse, kafasındaki bir sıyrık yüzünden yaralı olarak iade edilmek istendi ama bir saniye bile görevden ayrılmadı.

Yaraların çoğu çok hafif, çünkü Türk mermisi çok merhametli ve onu rahatsız etmiyorlar. Aslında çok centilmen savaşçılara benziyorlar ve onlara büyük saygı duyuyorum.

Keşke kahvaltı da gelse. İyileşen kafa ve akciğer yaraları tek kelimeyle olağanüstü. Ölü adamların sedyeyile çıkarıldığını görüyorsunuz ve birkaç hafta sonra iyi olduklarını duyuyorsunuz.

Öğle vakti. Fransızlar, sanırım, birkaç sipere daha girdiler. Bombardıman durdu, ama sanırım sabah 6 ile 10 arasında Türk siperlerine 7 ya da 8,000 yüksek patlayıcı attık.

Asyalı Annie yaklaşık bir saat önce buradan 500 metre ötedeki bataryalarımızdan birine büyük bir tane mermi isabet ettirdi. Silahlara ne olduğunu bilmiyorum ama etrafta yatan 3 ya da 4 ölü asker görüyorum ve sonrasında sedyeler oldukça meşguldü. Şu anda sadece kararsız top ateşi ve ağır tüfek ateşi var. Birkaç adam yaralandı.

Alçitepe köyünün hemen önünde beyaz bir bayrak var, sanırım bir anlamı yok, çünkü Türkler onları topçu işareti ya da o tür bir şey olarak kullanıyor gibi görünüyor. Her neyse, bunu Tümen'e rapor ettim.

13/7/1915

Dün bir saldırı oldu, sanırım iyi geçti ama henüz kesin bir haber yok.

Hayatımda Türk siperlerinin ve Alçıtepe'nin bizim topraklarımız ve 75'likler tarafından yüksek patlayıcılar atılarak bombalanması gibi bir manzara görmedim. Tarif etmek tamamen imkânsız ve hayal edebileceğiniz her şeyin ötesinde.

Burada zemin o kadar kuru ve kumlu ki, büyük bir mermi muhtemelen birkaç 30-40 metre toprağı havaya kaldırıyor. 3 kez 30 metrenin üzerinde havaya fırlayan Türkler gördüm.

Bir Türk mermisi 2 kişiyi öldürdü ve 4 kişi de yaraladı. Kötü şans.

23 Haziran'da Mektuplarınızı da paketleri de aldım. İç çamaşırları ve siper periskopu geldi.

ONAYLANAN ATAMALAR, GÖREVLER, ÖDÜLLER VS.

AKDENİZ SEFERİ KUVVETLERİ KOMUTANI GENERAL

(Yetkinin belirtilmediği durumlarda Savaş Bakanlığı onayına tabidir).

Liste No. 6.

Merkez Karargâh

8 Temmuz 1915

Komuta ve Personel

Yarbay H. C. Darlington, 1/5 Battn. Manchester Alayı, 127 Piyade Tugayı'na geçici olarak komuta etmek üzere Tuğgeneral 'in yerine atanmıştır. Hon. H. A. Lawrence, Muhabere Genel Müfettiş Yardımcılığına atanmış ve bu görevi süresince kendisine geçici olarak Tuğgeneral rütbesi verilmiştir. 6 Temmuz 1915 tarihli.

14/7/1915

Bugün sizden 27 Haziran tarihli mektuplar da aldım. Bana saçlarım ağarır mı diye soruyorsun!

Sanmıyorum, çünkü çok formdayım ve bir gün bile yaşlanmadım, ama yine de size ne renk olduğunu söyleyemem, çünkü her hafta kafatasıma yakın bir yerden makasla kestiriyorum. Aslında artık hiç saç kullanmıyorum. Bu daha hijyenik ve eğer kafa derinizde bir yara olursa sizin için çok daha iyi.

Beni yorgun ve aç hayal etmenize gerek yok. Tonlarca yiyecek alıyorum ve sizin paketlerinizle çok iyi yaşıyorum. Elbette insan zaman zaman yoruluyor ama bunun pek bir etkisi yok gibi görünüyor. Ben de kasvetli değilim, yaşlı adam Türk'e ondan daha iyi olduğumuzu çok hızlı bir şekilde öğretiyoruz. O iyi bir savaşçı ve çok cesur, ama şüphesiz artık onları iyice sıkıştırdık ve istediğimiz zaman siperlerini ele geçirebiliyoruz. Tabii ki bu zahmetli bir iş ve yavaş ilerliyor, çünkü siperleri sıra sıra dizilmiş durumda. Zorlu ve uzun bir iş olacağı kesin,

ama artık ondan korkmuyoruz. Aslında adamlarımız onu kuyruğunda kötü bir ısırık olan bir komedyen olarak görüyor.

Henüz görevden alınmadım! Maaşımı almaya devam ediyorum!

Bu siperlerde berbat zaman geçirdik ve son 3 gündeki çatışmalarda sığınaklarımızdan çıkmadan ya da tek bir kurşun atmadan Tugay'da 7 ölü ve yaklaşık 50 yaralı verdik.

Kısmen top mermileri ve kısmen de kurşunlar sağ cephemizden gelip Fransızlara ulaştı. Dün gece çay içerken bir mermi çatı kirişimizin bir parçasını kırdı, sekti ve çayların tam ortasındaki masanın üstünden geçti. Bir tugay karargâhında yaşamak siperlerde yaşamaktan çok farklı. (Çok erken konuştum, şimdi bir nedenden dolayı bizi şiddetle bombalıyorlar İki tanesi 20 metre içerisinde patladı ve şimdi iki tanesi daha geliyor. Ne hayat ama!)

Çay içmek için yazmayı bıraktım ve 50 metreye bir top mermisi atarlarsa biz onlara 30 tane yolluyoruz.

Şimdi ara sıra ateşlenen bir tane dışında durdu.

Ancak biz buna alıştık ve çayımızı içmeye devam ettik (yaklaşık 45 metre ötede bir canavar daha var). Burada iyi dinlendim, gerçekten çok çalıştım ama düzenli yemek yedim ve bütün gecelerimi yatakta geçirdim.

Bunu en iyi şekilde değerlendirdiğimi söyleyebilirim.

Ne kadar süreceğini bilemiyorum. Şu anda hava çok sıcak ve bu sığınaklara esinti girmiyor. Gömlek kollarımızla yaşıyoruz ve asla palto giymiyoruz. İngiltere'den gelen yeni subaylar bunu çok hissetti. Yeni

askerlerimiz sıkıntı çekti ve birçoğu hastalandı. Bence Mısır'dan gelmemiz iyi bir şey, çünkü gerçekten fark etmiyoruz.

Bir yıl içinde bu bölgelere çok daha fazla asker gelmesi bekleniyor ve sanırım bizim tümenimiz muhtemelen birkaç hafta içinde yeniden düzenlemek için cepheden çıkarılacak.

16/7/1915

Çok iyiyim ve Tugay'ın komutası bende.

18/7/1915

1. Tugay merkezindeki eski yerimde duruyorum, ancak son yazdığımdan bu yana gelen ve her seferinde son dakikada iptal edilen emirlerin miktarı nedeniyle yoğun bir zaman geçirdim.

İki kez savunmanın bir bölümünü devralmamız emredildi, iki kez o bölümün komutasına getirildim, iki kez yardıma başladık ve iki kez de emir yarıda iptal edildi. Halen Tugay'ın komutanlığını yürütüyorum ve rütbem düşürülmedi. Her ne kadar savaş zamanında alışmak zor olmasa da bana General olarak hitap edildiğinde yüzüm bile kızarmıyor.

Bu gerçekten komik bir oyun. İngiltere'den buraya iki taburu komuta etmek üzere iki eski subay gönderildi. En az 55 yaşında ve kurdelelerle kaplı eski muvazzaflar ve size söyleyebilirim ki bana dik dik bakıyorlar. İçlerinden biri dün bana muvazzaf taburumun ne olduğunu sordu. İki de oldukça yaşlı beyefendilere benziyor. Benimle konuşurken ayağa kalkıp ayakta durmalarından hoşlanmıyorum ve

onlara burada yaklaşık iki hafta geçirdikten sonra eve döneceğimi umuyorum.

Burada sadece üç günden iki haftaya kadar dayanabilen ve daha sonra sınırları bozulmuş olarak evlerine dönen Teğmenlerin, Albayların ve diğer üst rütbelilerin sayısı tam bir rekor. Muvazzaf askerler de en az yerel askerler kadar savaştan etkileniyor. Tümenimizde (12 tabur) bizimle Kahire'de bulunan tek bir subay bile yok. Üçü öldürüldü, 8'i evlerine döndü (3'ü yaralı ve 5'i malul) ve taburumla birlikte olan bir tek ben kaldım.

K.'nın ordusunun taburlarının tam gücüyle geldiğini görmek çok rahatlatıcı bir manzara. Bazıları Tugayımız tarafından tutulan siperlerin tamamını rahatlatabilecek kadar güçlü! Bu iki ay boyunca arkamızda kimsenin olmadığını ve kendi başımıza savaşmak zorunda olduğumuzu hissetmiştik. Şimdi böyle bir desteğe sahip olmak gerçekten çok güzel.

Yeni gelen mükemmel birlikler biraz ürkekler ama yakında sakinleşecekler. Türkler, dün gece olduğu gibi, Annie ve tüfek ateşiyle geceyi tamamen korkunç hale getirmeye meyilliler. Bununla birlikte, bir komutan (dün gece olduğu gibi) ateş açmak için karargâhımın yakınındaki toplara telefonla emir vermedikçe, çoğunlukla uyuyoruz. Yakında bunu da atlatırlar. Yaşlı Türk'e bu kadar yakın olmanın onları ilk başta endişelendirdiğini sanıyorum. Annie ve yavruları geceleri etrafa gelişigüzel mermi atmaya başladılar, ama Amerikan Mühimmat Müteahhidinin ihtiyar Türk'ün biraz canını sıktığını sanıyorum.

Dün geceden önceki gece, muhtemelen 300 metre mesafede 27 tane saydım ve sadece 5 tanesi patladı. Saymaktan yoruldum ve uyumaya gittim. Hiçbiri patlamıyor gibiydi.

Sıcaklar şu anda oldukça kötü ve ben çok iyi idare etmeme rağmen herkes zorlanıyor. Dere yatağı çok sıcak olduğu için bu öğleden sonra 6. Tabur'a gittim. Alçitepe'den görünmeyen bir ağacın altında güzel ve serin bir uyku çektim. Kendimi çok yenilenmiş hissediyorum.

İnsan zaman zaman bıkkınlığa kapılabiliyor ama endişelenmezseniz ve ayırabildiğiniz her zamanı sahilde dolaşarak geçirirseniz, kısa sürede bıkkınlığı üzerinizden attığınızı görüyorum. Gördüğünüz gibi iki aydan fazla bir süredir neredeyse tamamen ön siperlerdeyiz ve asla kurtulamayacağınız top ve tüfek ateşi altındayız. Sadece bir hafta doğru düzgün dinlendik. İnsan bunlardan uzak bir hafta geçirmeye hasret kalıyor. Tanrı'ya şükür ne sinirlerime ne moralime ne iştahıma ne de uyku gücüme bir etkisi var. Sadece zaman zaman yorgunluk hissediyorum, doğal olarak.

Akşam nefreti şimdi başlıyor ve Türkler kim bilir neyin üzerine gelişigüzel bombalar yağdırıyor. Arabalardan ve gruplardan uzak durduğunuz sürece etrafta dolaşmak gerçekten oldukça güvenli! Bu mesafeden mermiyi fark edebilir ve bir yere kaçabilirsiniz.

Her neyse, bunu herkes yapıyor.

20/7/1915

Bugün sizden bir paket aldım: tek kelimeyle muhteşemler. Limonata parçacıkları, insanın bu sıcakta aşk ya da paradan daha fazla umursadığı bir şey.

Tugay Karargahı'nı o iğrenç çukurdan çıkarıp ağaçların altında, neredeyse hiç top mermisi düşmeyen esintili bir yere taşıdık. Bu öğleden sonra bir ağacın altında açık havada uyudum ve kendimi çok zinde hissediyorum. Dere yatağındaki değişiklik yorgunluğumu alıp götürdü.

Bu sabah yukarıdaki bazı işlere bakmak için ön siperlere gitmek zorunda kaldım. Çok kötü kokuyor ve tozluymuştu. K.'nın ordusu oradaydı. Çok hevesliydim ama henüz siper işlerinden pek anlamıyorlar. Sıcaktan dolayı gömleklerimizle dolaşıyorduk. Çok komiktir ki beni emir subayı sanıyorlardı. (Kaskımdan dolayı). Onları kandırmıyorum ama bir şekilde kim olduğumu öğrenirlerse özür dileme şekilleri çok komik oluyor.

Buradaki hendekler olağanüstü, bu sabah yaklaşık 5 mil yürüdüm ve yolculuğun 5 mili tamamen yer altındaydı. Devasa bir çukur gibi ama artık her dönemeci ve tüm kestirme yolları Parbold'un etrafındaki yürüyüşleri bildiğim kadar iyi biliyorum.

K.'nın ordusu hendeklerin içinde tamamen kaybolmuş durumda ve ön siperler o kadar karmaşık ki, subayların çoğu henüz hangisinin Türk hangisinin kendi siperleri olduğunu bilmiyor.

Annie topları tam bir baş belası, görünüşe göre bir sürü yeni ve büyük topları var ve bunları neredeyse hep geceleri kullanıyorlar. Dün

gece çok gürültülüydü, çünkü 23.30'dan gece 2'ye kadar Yarımada'ya dörder tane Jack Johnsons atıyorlardı. Önce uyandım, ama çok geçmeden tekrar uyudum. Patlama başka birinin yakınında olduğu sürece kimse pek dikkat etmiyor. (Askerlerimiz şöyle dua ediyorlar: “Tanrım bize zafer ver ama bizim bölgemizde değil.”)

21/7/1915

Bugün hava çok daha serin ve gerçekten temiz. Yaşadığımız sıcaktan sonra çok hoş oldu.

K.'nın ordusundan iki adam geldi, biri eskiden Beagle'larla birlikte karşılaştığım Binbaşı Mott, diğeri de Manchester'da görev yapan ve yıllar önce kamplarımızda Tugay Binbaşısı olarak görev yapan Tuğgeneral Baldwin.

Beni 2. Teğmen olarak hatırlıyor ve kendisiyle aynı rütbede olduğumu görünce çok sevindi!

Kendisi ve Tugay Komutanı ile az önce kahvaltı yaptım. Lord Hampden, şu anda Tümenimizdeki Tugaylardan birini komuta ediyor. Bir toplantı için oraya gitmemiz gerekti. Toplantıdan daha iyi bir kahvaltı yaptık. Yulaf lapası, yumurta, domuz pastırması, ahududu reçeli ve tereyağı. Bugünlerde çok seçkin çevrelerden kişilerle tanışıyorum. Her an tabura geri dönebilirim ancak şu ana kadar buna dair bir işaret yok. Bu yüzden durumu en iyi şekilde değerlendirmeye çalışıyorum.

Burada, ağaçların altında bir karmaşa var ve korkarım çok yakında, muhtemelen bugün ayrılmak zorunda kalacağız.

Yaşlı Türk dün Almanya'dan bir hediye almış gibi görünüyor. Bu sabah attığı mermileriyle çok neşeli. Muhtemelen patlayan mermilere sahip olmaktan çok memnun ve onları izlemekten hoşlanıyor. Ayrıca işlerin nasıl gittiğini görmek için İstanbul'dan Müderrisler ve Gazetecilerden oluşan seçkin bir grup getirildiği söyleniyor. Seçkin grubun dün çay saatinde Alçitepe'de piknik yaptığını umuyoruz çünkü silahlarımız tepeye bir düzine Jack Johnsons isabet ettirdi.

Hepimiz burada gaz için tamamen hazırlıklıyız, ancak burası gaz kullanımı için iyi bir yer değil çünkü geceleri hariç her zaman çok fazla rüzgâr var. Yaşlı adam bunu kullanırsa, bu onun sonu olur, çünkü birliklerimiz daha sonra ona hiç merhamet göstermeyecektir. Almanların aktif nefrete karşı duracak omurgası yoktur ve biraz nefret burada adamlarımızın tam istediği şeydir. Türk'ü oldukça kötü bir ihtiyar komedyen olarak görmeye çok meyilliler. Yaşlı bir adam gece, muhtemelen teslim olmak için, siperin üzerine geldi; bir saldırıya öncülük edebileceğini düşünen nöbetçilerden biri tarafından süngünün ucuyla karşılandı. Yaşlı adam fazla yaralanmadı ve adamlarımız onun için o kadar üzülüler ki ona biraz rom, tayın verdiler ve onu çok sıkacak şekilde memnun etmeye çalıştılar.

2/7/1915

Dün akşam ön siperlere doğru hareket ettik ve gecenin büyük bir bölümünü, sabah 1'e kadar, etrafta dolaşp herkesin nereye gittiğini bulmakla geçirdim. Gece yürümek hiç de hoş değil. Açıkta ve çukurda yürümek zorundasınız; bombardımana maruz kalmıyorsunuz ama

aralıklı olarak top mermileri geliyor. Sanırım vurulma olasılığı çok düşük ama yine de çok fazla kayıp var.

İhtiyar Türk'ün önümüzdeki birkaç gün içinde bize karşı bir atak yapmasını bekliyoruz ve ona iyi bir sürpriz yapacağız.

7.00 Bütün gün çok meşguldük.

24/7/1915

Şu anda Alçitepe'nin dere yatağında bir sığınakta olacakları bekliyoruz! Görünüşe göre Bay Türk çok sayıda takviye ve yeni silahlar almış ve mühimmat konusunda oldukça cömert davranıyor. Dostumuz Hunter-Weston evine geri çağrıldı. General Douglas geçici olarak 8. Kolordunun başına geçti.

Ben hala ofisteyim.

İkinci bölüğümüz (küçük) geldi ama 5. bölüğün subaylarından hiçbirini tanımıyorum.

Çok yoğun geçen 3-4 güne rağmen çok iyiyim, tonlarca talimat aldım ve olası durumlar için hazırlıklar yaptım. Geçen gün Ian Hamilton ile siperlerimizi dolaştık.

Duyduğumuza göre ülkemizde Türklerin her an teslim olabileceği düşünülüyor! Umarım öyledir ama tek kelimesine bile inanmıyoruz. Zaten burada buna dair hiçbir işaret yok. Yaşlı adam her zamanki gibi canlı, ancak bize saldırdıktan sonra iflas etmiyor. Eğer kendine gelebilirse, önümüzdeki bir iki gün içinde bize büyük bir saldırıda bulunacaktır.

Dün hafif bir saldırı denedi ama fena halde hırpalandı. 75'lerin açık alanda saldırdığını görmek Tanrılar için müthiş bir manzara.

Bu gerçekten olağanüstü bir savaş. Saldırdığımızda her 100 metrede bir iletişim siperlerini yüksek patlayıcılarla yarıyoruz, siperleri havaya uçuruluyor ve ardından piyadeler harekete geçiyor. Daha sonra toplar, gelen destek kuvvetlerle başa çıkmak için yukarı doğrultulup ateşleniyor ve arkada büyük bir toz bulutu oluşturuyor. Böylece topçuları ne yaptığımızı göremiyor. Yaşlı adam kaçmak için dışarı çıkar çıkmaz 75'ler onu görüş alanında taramaya başlıyor. Bu her zaman insana iyi eğitilmiş çoban köpeklerinin bir koyun sürüsünü toplamasını hatırlatır. Bu gerçekten çok hoş, ancak insan kitleye karşı tamamen kana susamış olmasına rağmen birey için çok üzüyor ve bunu izlerken bağırmaya meyilli hissediyor.

Şu anda bir top mermisi sığınacağın 20 metre yakınına düştü ve hepimizi toz ve pislikle kapladı, ayrıca branda çatımızda birkaç delik daha açıldı.

Gelibolu'dan Mektuplar

Hoş bir hayat! Öğle yemeği vakti de geldi. Yiyecekler hem kumlu hem de sinekli olacak. Çatıda tam bir mermi deliği var ama şansımıza biz yerleşmeden hemen önce olmuş. Neredeyse tüm yaralı subaylarımızın İngiltere'ye gönderildiğini görüyorum. Ben de bir hafta kadar kalabilirim. Buraya ineli neredeyse 3 ay olmadı. Sanırım hepimizin biraz izne ihtiyacı var. Neredeyse bir yıldır hiç iznimiz olmadı ve şüphesiz bu olayların en büyük yükünü biz gelmeden sadece bir hafta önce gerçekleştiren çıkarma çekti.

Kayıplarımızın yayınlanmasının insanların gözlerini biraz açacağıını düşünmüştüm. Şimdi bundan neredeyse şüphe duyuyorum.

27/7/1915

Bugün sizden içinde bir kek ve iki kap somon balığı olan bir paket daha aldım. Öğle yemeğinde somon ve kekin bir kısmını yedik.

Constance Teyze'nin pastası mıydı bilmiyorum ama her halükârda çok güzeldi. Umarım ona sevgilerimi iletir ve benim için çok teşekkür edersiniz. Paketlerinizin benim için ne kadar büyük bir fark yarattığını bilemezsiniz. Parkin⁴⁹ tek kelimeyle harikaydı. Konserve et, dil ve sardalyalar tam da öğle yemeği için sevdiğimiz şeyler. Gün ortasında hava o kadar sıcak oluyor ki sığır etine zor dayanıyoruz!

Cafe au lait kesinlikle paha biçilemez, ayrıca oxo⁵⁰ da öyle. Diğer subaylara gelen paketleri çok aptalca buluyorum, sığır pastilleri ve esnafın halkı yakalamak için icat ettiği süslü şeylerle dolu.

Tatlılar ve şekerlemeler ve az miktarda da olsa çikolata burada çok değerli ama herkes bunlardan yığınla gönderiyor ve şu anda çok fazla gönderildiği için kimse yiyemiyor. Tereyağı ve konserve sosisler yollarsanız daha iyi olur.

Tugay Yemekhanesinde düzgün paket alan 6 kişiyiz. Diğerlerinin paketleri önemsiz, çoğunlukla çöplerle dolu. Jack'in purolarını henüz almadım. Purolar altın tozu değerinde ama hava pipo için gerçekten çok sıcak.

⁴⁹ Yorksihe'a özgü zencefilli bir kek.

⁵⁰ İngiltere'de satılan bir tür et suyu.

Çok iyi bir asker olan W. R. Marshall 42. Tümeni aldı.

18.00- Güneş batarken hava dayanılabilir hale geliyor.

Günümü dinlemek isteyebilirsiniz.

Sabah 10'a kadar ofis işleri yaptım ve sonra R.E. ile yeni bir bombayı test etmeye gittim. 11'de olası bir saldırı planını konuşmak için komutanlarla bir toplantı yaptım. Neredeyse tüm öğleden sonra emir ve talimatları yazdım. Mektubu bitirdikten sonra siperleri dolaşacağım. Şu anda akşam bombardımanı yapılıyor. O yüzden burada daha iyiyim. Son yarım saat içinde bu sığınağa iki kez şarapnel isabet etti.

Pastalar için yapabileceğim tek öneri, onları çeşitli yollamamanız. Parkin, tohum keki, pandispanya, öğle vakti keki ve kurabiye en iyileri. Her zaman iyi durumda gelirler ve bir tenekeye koyarsanız çok ıslatmanıza gerek kalmaz.

Çok iyiyim ve hayat bana uygun, her ne kadar sıcaklar zorlasa da diğerleri gibi hissetmiyorum.

Annie ve yavrularının, Quick Dick'in⁵¹ ve diğer silahların menzilinden uzakta iki haftalık bir dinlenme hepimize iyi gelebilir, ancak muhtemelen yapamayacağız.

Astarlı Burberry'yi⁵² aldım, teşekkür ederim. Yağmurlar başladığında çok değerli olacak. Şu anda çok rahat bir yastık oldu.

⁵¹ Bir tür hızlı mermi atabilen top. Dünya Savaşı sırasında mermilerin hızı ses hızından düşük olduğu için merminin gelişi askerler tarafından önceden fark edilmekteydi. Bu da siper alınmasını ve zaiyatın az olmasını sağlıyordu. Bahsi geçen topun mermileri diğerlerine göre daha hızlı geldiği için bu silaha Quick Dick takma adı verilmiştir.

⁵² Bir çeşit yağmurluğun markası.

Fotoğraf makinesi filmlerimin bu havada pek işe yarayacağını sanmıyorum, bu yüzden onları size göndererek şansımı deneyeceğim.

Subaylarımızın mezarları için ahşaptan güzel haçlar yaptırıyoruz ve fotoğraflarını çektiriyoruz.

Çok yakında tekrar ateş hattına gideceğiz ve Türk keskin nişancıyı tekrar alt etmemiz gerekecek. K.'nın ordusu oldukça iyi durumda ama tabii ki onlar bu işte yeni. Onların yerini almamız 2 ya da 3 günümüzü alır.

Şimdi gitmeliyim çünkü top atışları şimdilik azalmış görünüyor, en azından burada.

28/7/15. Akşam 6.45.

Bugüne kadarki filmlerimi bugün paketledim ve gönderdim.

Bugün ve yarın genel bir posta var ve Karargâhımız sadece bu gece için ağaçların altındaki güzel ve serin sığınağımıza geri döndü.

Son geldiğimizden beri Türkler burayı bombalamaya başladılar ama bu pek bir şeyi değiştirmiyor. Bu öğleden sonra bizi iyi bombaladılar ama hasar vermediler. Hemen arkamızdaki küçük bir ormanda atların tam ortasına büyük bir mermi isabet ettirdiler.

Bugün her zamanki gibi her yerdeydim.

Fotoğraflarımdan bazıları sadece bir manzara olabilir ya da uzakta toz ve patlayan mermiler tarafından az çok gizlenmiş Alçitepe'yi gösterebilir. Korkarım fotoğrafların çekilebilmesi için çok uzakta kaldık ama saldırılarımızdan birinin öncesindeki müthiş bombardıman

sırasında şans eseri 2 ya da 3 fotoğraf çektim. Aynı ruloda bombardımana gözlükle bakan birkaç subaydan biri de var.

Akşam bombardımanı yeni başladı. Yaşlı Türk'e en yakın olan sığınaktayız. Bu yüzden oturduğum yerde üzerinde battaniye olan bir kutuyu duvara dayadım.

Mektuplarımda ne duymak istediğinizi bilmek zor, bir gün diğerine çok benziyor, özellikle de Tugay'da olduğunuzda ve ön siperlerde yaşamak zorunda olmadığınızda. İnsan bin bir çeşit önemsiz ve anlamsız konu hakkında yazıyor, sohbet ediyor, taburları dolaşiyor, yapılan işlere bakıyor ve toplantılara katılıyor.

Tek heyecan her yerde bulunan top atışlarıdır. Yürüyüşlerinizde top atışına maruz kalan bir bölgeye girdiğinizde en yakın sığınağa dalar ve kıpırdamadan oturursunuz. Ya da ara sıra hiç aldırış etmezsiniz. Ne de olsa gelişigüzel bombardımanla vurulma şansınız çok düşük.

29/7/15. Sabah 9.15.

Tugay ön siperleri devraldığı için bugün tekrar hareket ediyoruz.

Bir haftadır burada oturup ağır bir Türk saldırısı bekliyoruz, ancak henüz gelmedi ve şimdi de geleceğini sanmıyorum.

İstihbaratımız (neredeyse sığınağımıza ani bir top mermisi düştü) bizi bir saldırı konusunda uyardı ve bunun gerçekleşmemesi bizi hayal kırıklığına uğrattı. Sanırım Almanlar yaşlı Türk'ü bizimle yüzleştirmekte oldukça zorlanacaklar. İstihbarat bunun kesin olduğunu söyledi ve bu çok mide bulandırıcı çünkü biz (yanlış bilgi patlamamış bir mermiye eğilmemden kaynaklandı) onlara iyi bir muamele

yapmalıydık. -Üç tane daha var- Burası hareketli bir yer ve şu anda sığınağımızın duvarının hemen altında çömelerek yazıyorum. -Bir tane daha var! - Daha fazlasını yazmayacağım, çünkü oldukça teatral bir şekilde okunuyor, ama yaşlı adam bu sabah kanımıza susamış durumda- 2 tane daha- mevziimden tırmandım ve şimdi yerde onursuz bir pozisyonda oturuyorum, ama patlayan mermiler ve hoş olamayacak kadar yakınlar. En yakını 15 metre uzağımıza düştü. Saymaktan vazgeçeceğim, bu sabah bize kızgın görünüyorlar.

Dün gece senden bir paket daha aldım, teşekkür ederim. Dil, kek ve sardalya, ayrıca John'un puroları.

13.30. Bu sabah bildiğimiz hiçbir neden yokken çok acımasız bir bombardımana maruz kaldık. Hiçbir hasar olmadı.

1/8/1915

Son iki gündür çok meşguldüm, çünkü General Lawrence geri gönderildi ve ben de ona görevi devrediyordum. Diğer işini bitirmişti, bu yüzden artık bir Tuğgeneral değilim.

127. Piyade Tugayı

Hepimiz onu geri almaktan çok memnunuz. Yarın siperlerdeki birliğe tekrar katılacağım.

General Lawrence geri çağrılabilceğini düşünüyor gibi görünüyor ve işin komik tarafı, eğer çağrılırsa, sığınak komutanlarından biri benim kıdemlim, yani General Lawrence giderse, Tugay ona teslim edilecek. Bu komik bir savaş. Çok iyiyim ve son iki gündür siperlerin her yerindeydim. Bombardıman uçakları (Türkler) K.'nın ordusunu

oldukça hırpaladı ve birkaç kişiyi öldürdü ama yaşlı adamı tekrar yerine oturtuk bile.

VI. CEHENNEMDE 6/7 AĞUSTOS ÇARPIŞMALARI

3/8/1915

Çok iyiyim. Ayın 12'sine bu kadar yakın olmak çok tuhaf, ama bu kez başka bir şekilde kutlayacağımı ve ihtiyar Türk'ün tavşan rolü yapacağını sanıyorum.

İki ya da üç gün önce Bağdat zaferini duyduğumuzda çok tuhaf bir kutlama yaptık. Saat 17:00 için bir sevinç çığılığı ayarlanmıştı. Her yer çok sıcak ve sessizdi. Birden Fransızlarla birlikte bir gürültü koptu ve Ege Denizi'ne ulaşana kadar ön siperler boyunca ilerledi. Sanki biri Yarımada boyunca devasa bir branda parçasını yırtıyormuş gibi ses çıkardı. Yaşlı Türk uykusundan uyandı ve siperlerinde oturup kükreyen askerlerimizi eğlendirmek için elindeki tüm tüfek ve makineli tüfeklerle yaklaşık 20 dakika boyunca ateş etmeye devam etti. Sanırım Türkler bizim deli olduğumuzu düşünüyor.

Mısır'a gitmemizden bahsedip duruyorsun! Ben hiç şans göremiyorum. Eğer bu Sonbaharda buradaki işimizi bitirirsek, ki neden olmasın, 29. ve 42. Tümenlerin Fransa'ya gitmeden önce toparlanmaları, yeniden organize olmaları ve dinlenmeleri için İngiltere'ye geri gönderilmeleri beni şaşırtmaz.

Bu sadece benim fikrim, ama sonuçta işin en kötü kısmını yaptık ve yenilmesi zor olan tatsız koşulların üstesinden geliyoruz.

5 Ağustos

Bütün gün çok meşguldüm ve mektubu bu gece postaya vereceğim. Önümüzdeki birkaç gün benden mektup almazsanız şaşırmayın!

Yine çok iyiyim.

Pazar, 8/8/1915

Son yazdığımda bir saldırı için emir aldığımdan bir iki gün benden haber alamayabileceğinizi söylemiştim.

29. Tümen'in solumuzdaki bir Türk siperine saldırması emredilmişti. Bizim 5. Manchester ile birleşmek için 2 sipere saldırmanız gerekiyordu, muhtemelen Yarımada'daki en garip 2 siper.

Böylece cuma günü, topçu atışından sonra Worcester'lar ve 250 adamımız hücumla kalktı.

Bombardımanımızın işe yaramaması, Türk şarapnelleri ve siperlerinin Türklerle dolu olması nedeniyle saldırı başarısız oldu ve yok edildi. Worcester'lar 950 kişilik mevcudun yaklaşık 800'ünü, biz ise 250 kişilik mevcudun yaklaşık 200'ünü kaybettik. Dün, çok başarılı olmayan bir topçu hazırlığından sonra, Tugayımızın geri kalanı ve Fusilier Tugayı ile tekrar saldırmanız emredildi. Fusilier'ler siperlerini geri aldılar ancak tugayımız yardıma yetişemedi. Buna rağmen yine de az kayıp verdik.

Tugay kayıplarımız 700 civarındaydı ve yaklaşık 700 mevcudumuz kaldı⁵³. Taburumda 13 subay öldürüldü. Korkarım C. Ainscough öldü. Dün gece sürünerek gelen yaralılarımızdan biri de onun öldüğünü söylüyor.

Jack Sanders hafif yaralanmış, kolunda bir sıyrık var ama iyileşmiş bile. Sığınağımıza düşen bir top mermisi yüzünden yaralanmış. Türk bombardımanı muazzamdı ve büyük ölçüde siperlerimizde, özellikle de karargâhımızın bulunduğu siperde yoğunlaştı. İki gün boyunca nasıl yaşadığımızı hayal bile edemiyorum ama insan olağanüstü bir şekilde hayatta kalabiliyor. Yanlılıkla kendi toplarımız tarafından ağır bir şekilde bombalandık. Bazı askerler öldü ve yaralandı, bu da saldırıya hiç yardımcı olmuyor.

Ancak, bunu söylemek bencilce gelse de ben çok iyiyim ve yara almadım. Anlatabildiğim kadarıyla iki gün boyunca kayıplarımız 240 civarındaydı, yani özellikle subaylarda yine düşük bir seviyedeyiz.

Zavallı Cyril ancak öldürülmeden bir gün önce (hastaneden) geri dönebilmişti.

Diğer subayları tanıdığımızı sanmıyorum, bazıları K.'ya bağlı ve geri kalanı da yeni askerlerimiz. Winterbottom öldürüldü Genç Ailen bugün yeniden bize katıldı ve zaten bacağından hafif yaralanmıştı. Bryham da öyle ama ikisi de hastaneye gidecek kadar kötü durumda değil. Saldırı pahalya mal oldu ama amacına ulaştı, yani diğer

⁵³ 3000 kişi ile başlatılan saldırıda müttefikler 2000 askerini kaybetmiştir. (*Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi*, C. V, Genel Kurmay Basım Evi, Ankara, 1997, s.182.).

operasyonlar başka yerlerde devam ederken en iyi Türk birliklerini burada tutmayı başardı!!!⁵⁴

Ön siperlerde duruyoruz. Tümen dün gece için bir saldırı emri daha verdi, ancak Tugay o kadar kötü idare ediliyor ki askerler buna hazır değildi.

10 Ağustos /1915 5.15.

Ön siperlerin tabya hattına yeni döndük. 2 Günlük şiddetli çatışmadan sonra 5 günlüğüne de olsa buraya döndüğümüze mutluyuz. Hem subaylar hem de askerler oldukça yorgun ve dinlenmek istiyorlar. Dün “birleşik nefret” denen şeyi yaşadık; makineli tüfeklerimiz, keskin nişancılarımız ve 3 siper havanın başındaki topçu subayımız, 45 kg'lık, yüksek patlayıcı dolu, devasa bomba atan, en cehennemi silahı ateşledi. Türklerin, bizim kuşattığımız ve altımızda olan bir siperleri var. Ancak çok akıllıca ve zorlu bir şekilde geçildiğinden onlara ulaşamıyoruz.

Saldırmak istediğimiz siper G II H olarak adlandırılıyor. Havan toplarının ilk bombası bize en yakın siper ucunda patladı ve tüm Türkler diğer uca kaçtı. Daha sonra uzak uca bir tane patlattık ve geri geldiler. Sonra tam orta kısımlara birkaç tane ateş ettik ve birkaç Türk'ü havaya uçurduk. Elbette bu biraz zaman aldı, çünkü kaçmaya çalıştıklarında onları yönlendirerek biraz çobanlık yapmamız gerekti. İletişim siperlerini ve traverslerini de havaya uçurduk ve tabii ki tuzağa düşmüş

⁵⁴ Bahsi geçen olay yaşandığı sırada İngilizler yeni birlikleri karaya çıkarmaktadır. Saldırı, çıkarmayı örtmek amacıyla yapılmıştır. Yazar, ironik bir şekilde başarılı olduklarını söylerken çıkarmayı kastetmektedir.

fareler gibiydiler. Traversleri indirir indirmez keskin nişancılarımızı ve makineli tüfeklerimizi açtık ve açığa çıkıp tavşan gibi kaçana kadar onları vurduk.

Sonra onları dereye kadar kovaladık ve orayı bombaladık. Sorun şu ki, bu Türk topçusunu hemen siperlerimize yönlendirdi ve tüm gün boyunca en kötü bombardımanı yaşadık.

Siper havan topları gün ortasında Annie ve arkadaşlarından gelen bir mermiyle toprağa gömüldü. Biraz ara verdik. Daha sonra tekrar başladık ve derhal tekrar vurulduk, bu yüzden kalıcı olarak durmak zorunda kaldık.

Ancak havan topları bugün taşınıyor. Yaşlı Türk onları bulamadığı için şanslıyız. Her halükârda yaklaşık 300 mermi kullanmış olmalılar. Toplam kaybımız 2 ölü, 4 yaralı oldu. G II.H.'yi paramparça ettik ve oldukça fazla sayıda Türk'ü haklamış olmalıyız.

En iyi birlikleri (Edirne) ile karşı karşıyayız. Bize karşı ve olağanüstü cesurlar. Defalarca geri gelip hasarı onarmaya çalıştılar ama bombalandılar ve öldürüldüler. Dün gece de gece çalışmalarını engellemek için siperlere tüfekler yerleştirdik ama buna rağmen bu sabaha kadar iki travers inşa etmişlerdi. Bununla birlikte, gerçekten iyi bir bombardımandı ve topçuların bize ateş etmesine izin verilen mermi miktarına bakılırsa, yaşlı adamı ve Türk Komuta Merkezini kızdırmış olmalıyız. (Ancak 6 ve 7 Ağustos'ta böyle düşünmezdiniz. Böyle bir bombardımanı hiç hayal etmemiştim). Sanırım 12 Ağustos için siper havan toplarıyla bir bombardıman daha ayarlamalıyız. Eğer o zamana kadar tekrar orada olursak tabi. Adamlarımız bundan çok keyif aldı.

Bana Slaidburn'deki derelerin aşağısındaki sarp yerleride yaptığımız tatbikatları hatırlattı- bombardıman dışında!

11/8/1915 15:30

şu anda Fransız topları bizim büyük toplarımızın da yardımıyla büyük bir nefretle saldırıyor. Sağ tarafımızdaki Türk siperlerine yüzlerce korkunç Johnsson fırlattılar. Bu olağanüstü bir manzara ve yaşlı Türk'ün buna nasıl dayandığını hayal bile edemiyorum. Dün gece toplarımız Türkleri oldukları yerde tutmak için üç ila on dakika boyunca ateş etti ama beni uyandırmadılar bile! Çok yorgundum ve kütük gibi uyudum. Saldırılarımızdan sonraki gecelerin çoğunu ön siperlerde geçirdim. Çünkü bir Türk karşı saldırısına hazır olmamız için uyarılmıştık. şimdi öğrendiğimize göre Türkler bize 6 Ağustos gecesi saldırmayı planlamışlar, bu yüzden siperlerinin hepsi çift kişilikmiş ve o nedenle saldırılarımız boşa gitmiş. Çok iyiyim ve tekrar dinlendim, Sanders ve ben yarın ateş siperlerine gidip 12. günü periskopik tüfeklerle bir ya da birkaç Türk'ü vurarak kutlamayı düşünüyöruz. Tugayımız şu anda yeniden örgütlenmemiz gereken bir noktada olduğu için bir zorunluluk ortaya çıkmadıka bir süre daha saldırılara katılmayacağımızı sanıyorum.

Dün ve bugün birkaç tek tük bombardıman dışında bombalanmadık. Yaşlı adamın silahlarından bazılarını başka bir yere götürüp götürmediğini merak ediyoruz⁵⁵.

⁵⁵ 6-7 Ağustos saldırılarında Müttefik güçlerin kayıpları 5500 kişi olarak tespit edilmiştir (*Birinci Dünya Harbi 'nde Türk Harbi*, C. V, Genel Kurmay Basım Evi, Ankara, 1997, s.182-184).

VII-DAHA FAZLA SİPER HAYATI

11/8/1915

Kahvaltı bekliyorum, sahanda yumurta, domuz pastırması, kızarmış tost, ekme  ve reçel var ama tereyağı yok. Bir parça sert soğuk tereyağı istiyorum. D n bir noktaya kadar çok dinlendirici bir gün geçirdik. Çok az top ateşi ve arada sırada tek tük top mermisi geldi. Akşam 7'de aniden ihtiyar Türk bir bombardıman baŐlattı. 2 bataryayı olabildiğince sert ateşe tuttu ve tüm silahlarını G taburuna çevirdi.

Türklerin sahra toplarıyla oldukça yetenekli olduğu ve onları çok hızlı ateŐlediđi için oldukça iyi bir bombardımana tutulduk.

Türk siperlerinden sadece 600 metre uzakta olmamıza rağmen ateş hattındayız. Tugay rezervindeyiz, bu yüzden akşam yemeğimizi her zamanki gibi 8'de, sinekler rahatsız etmeyi bıraktığında yedik. O zamana kadar silahlarımız da devreye girdiği için oldukça gürültülü bir akŐamdı. Yaşlı adam daha sonra geçen hafta bağda ele geçirdiğimiz bazı Türk siperlerine saldırmaya devam etti, ancak başarısız oldu.

Akşam 9 gibi topları durdurdu ama tüfek ateşi bütün gece devam etti.

Hepimiz hızlı bir harekât için hazırlandık ve sonra uyumaya gittik.

Bütün gece gayet iyi uyudum ve bu sabah ara sıra gelen top sesleri dışında her Şey daha sessizdi. Türkler bizim için ayın 12'sini bu

şekilde kutladı. Çünkü bugün Müslümanların Ramazan ayından sonra yaptıkları bir bayrama denk geliyordu.

Tümen bugün İskoçlar (52) tarafından tahliye tabi tutuluyor ve burada geçirdiğimiz oldukça kötü bir haftanın ardından ordugâha dönüp çok ihtiyacımız olan dinlenmeye çekiliyoruz.

Türklerin ayın 6'sı akşamı bize saldırmak üzere olduğunu kesin olarak duyduk. Bu da siperlerinin neden çift kişilik olduğunu ve saldırılarımızın neden bu kadar kötü sonuçlandığını açıklıyor. -Yakın bir top mermisi! - Ayrıca, bağ siperleri hariç tüm saldırılarımızın başarısız olmasına rağmen, gerekeni yaptık. Yani başka bir yere çıkarma yapılırken Türklerin en iyi birliklerini (Edirne) burada tuttuk.

Bizim için pahalıya mal oldu ama sanırım buna değdi ve birilerinin bu taş duvara karşı mücadele etmesi gerekiyordu.

Dün savaş alanına bakmak için dürbünümle yakınlardaki köknar ormanına gittim. Manzara çok güzel, bizim tugayımızın ve Worcester'ların ölüleri müfrezeler halinde yatıyor ve yığınla cansız Türk de mevcut.

Ölülere sadece siperin üzerinden bile dokunulamıyoruz. Siperler birbirine o kadar yakın ki parmağınızı bile kaldıramazsınız.

Şu anda bu siperleri tekrar bombalıyorlar: Umarım kahvaltı hazır olduğunda bitmiş olur. Bunu gerçekten çok istiyorum.

Sanırım şu anda burada sadece bir tali iş yapıyoruz ve ben sakin bir zaman geçirmeyi umuyordum. Ama tali iş, şu ana kadar, karaya çıktığımdan beri geçirdiğim en sıcak zaman oldu.

Hiç şüphe yok ki şu anda karşımızda bulunan birlikler muhteşem savaşçılar ve çok cesurlar. Bununla birlikte, umarım burayı kısa sürede temizleriz, çünkü 3 aya oldukça fazla şey sığdırdık ve tabii ki bu dar cephede dinlenme sığınaklarında olsanız bile her taarruzdan etkileniyorsunuz! Hepimiz bir ya da iki hafta huzur bulabiliriz. Bazı yaşlı gazilerimiz gerginlikten bunalmış durumda ve mermilerin üzerine atlıyor. Ben hep yaptım ve hep yapacağım.

Kahvaltıyı bitirdim, oldukça da güzeldi. Her şeye rağmen sorunsuz yedik. Bugün hava çok sıcak ve ben gömleğimle oturuyorum. Bugünlerde yelek giymiyorum ve terliyorum. Umarım rüzgâr yakında diner ve daha iyi olur.

Bay Hirst'ün adamlar için sigara göndermesi çok nazik bir davranış ama henüz gelmediler. Burada sigara paha biçilemez ve eğer tabur için daha fazla sigara bulabilirseniz, izin verilebilecek kadarını gönderin. Sigara sayı çok az ve askerler daha fazla sigarayı hak ediyor. Tek eksikleri bu, bir de çok sevdikleri tatlılar.

Son olarak Türkler üzüm bağını tekrar almayı denediler ama başarısız oldular. Şarapnellerimizin güdümünde geri kaçışlarını büyük bir ilgiyle izledim.

Pek saldırı var gibi görünmüyordu.

Ben çok iyiyim.

Not: Eski gruptan ölü, yaralı ya da hasta olarak listelerde yer almayan tek subaylar Self, Ernest Fletcher, Cronshaw, Cunningham ve Lund.

İki birlikten ve K.'nın ordusundan geriye sadece bir kişi kaldı.

14/8/1915.

Nihayet (dün) rahatladık ve tekrar denize 45 metre kadar yaklaştık, tek kelimeyle harika. Etrafı izleyebileceğiniz çok güzel bir manzara var. Şimdiye kadar hiç bombalanmadık.

Kahvaltıdan önce bir deniz simidiyle derin sulara daldım. Çok güzel ılık bir su vardı. Şimdi (öğleden sonra 3) güneşin altında çantamın üzerinde uzanıyorum. Denizden gelen serin bir esinti olduğu için hava oldukça serin. Kendimi çok zinde hissediyorum ve buradaki değişim bizi de canlandırdı.

Burada başka yeni haber yok.

18/8/1915

Çok iyiyim ve hala dinlenmeye devam ediyoruz. Tek dezavantajım ve kaçınılmaz olan, vücudumdaki kesikler. Elinizi bir yere çarpsanız iyileşmesi uzun zaman alan bir yara oluşuyor. Şu an ellerimde 3 yara var ama her gün düzgünce sardığım için önemli değil. Çok formdayım ve yaklaşık her 10 günde bir aldığım bir doz tuz beni iyi tutuyor.

General Lawrence, Afrika'da bozkır yaraları dediğimiz türden yaralarım olduğunu görünce, dinlenmem için bir hafta kadar bir Hastane gemisine gitmemi istedi ama o kadar iyiyim ki reddettim.

Sanders biraz dinlenmek için Hastane gemisine gitti. Yakalandığı Bronşit onu ölümlerle karşı karşıya getirmişti. Ben de onu hemen gönderdim.

Hiçbir listede yer almayan asıllardan hayatta kalan 4 kişiden biri olmam çok sıra dışı ama kendime çok iyi bakıyorum. Eğer biraz bitkinseniz İskenderiye'ye gitmek oldukça kolay ve geri dönmenin çok zor olduğunu söylüyorlar. Talbot Woods (Kurmay Yüzbaşı) şu anda orada. Cronshaw ve Cunningham'ın ikisi de bugün bitkin durumda.

Yarımada'da hiç olmamasına rağmen koleraya karşı ilk aşımı oldum. Aslında askerlerin sağlığı olağanüstü.

Türklerin de koleraya karşı aşılandığını duyduğuma sevindim.

Bir şey göndermek isteyen varsa puro gönderebilir. Ne tür ya da ne kadar ucuz olduğu umurumda değil. Purolar çok değerli ve her şeyden daha çok rağbet görüyorlar.

Burada hiçbir şey yapmıyoruz ve oldukça iyi dinleniyoruz. Nadiren bombalanıyoruz. Kış boyunca burada kalırsak diye bana daha kalın iç çamaşırları gönderseniz iyi olur. Ayrıca bir çamaşır ipi, bir çift uzun lastik çizme ve 4 çift kışlık çorap istiyorum.

Keçe astarlı botlar istemiyorum çünkü onları kurutamıyorsunuz.

Savaş devam ederse diye kışa hazırlanmak gerek. Şahsen, korkarım ki öyle olacak, ancak önümüzdeki birkaç haftada buna karar verecek. Çünkü işler yavaş da olsa ilerliyor.

Bu öğleden sonra kayalıklarda oturmuş, yaklaşık 800 metre ötedeki Alçitepe yakınlarındaki Kaba Tepe Plajı'nın arkasından bir Türk obüsünü izliyordum.

Olağanüstü iyi bir atıştı, uçurum neredeyse dik ve plaj sadece 35 metre genişliğinde ve mermileri plaj ile deniz arasına, çoğunlukla suya atıyorlardı.

Kumsal kalabalıktı ve muhtemelen 50 erkek yüzüyordu, ancak kimse vurulmadı ve yüzenler sudan çıkma zahmetine bile girmedi. Hepimiz buraya oldukça alışmışız, ama şahsen ilk top mermisi beni siper almaya itiyor, ya da genellikle ilk dördü. Çünkü genellikle her seferinde dört tane gönderiyorlar.

Ellerime yeni pansuman yapıldığı için yazım kötü. Ellerimde 3 pansuman var ve sürüngelemleri bağladığımız o şeyle sarılmış durumdayız. Ayrıca yeni yaralara değen iyot da rahatsız edici. Yine de umurumda değil. Bunlar çok küçük yaralar ve şansım yaver giderse bir hafta içinde geçecekler.

Bu yarımada hepimiz Lazarus⁵⁶ gibiyiz. General Douglas dün bizi teftiş etti ve her zamanki gibi, “İyi adamlar Darlington, onları Türklere karşı savaşırken görmek isterim,” dedi. Birkaç kişiyle konuştu ve bir konuşma onu çok etkiledi ve beni de etkiledi.

General D.: “Hiçbir Türk’ü süngüledin mi?”

Ruffian: “Evet, efendim.”

General D.: “Siperde mi kaldı? “

R.” Bunu o yaptı! Yarı ölüydü ve işini bitirsem iyi olur diye düşündüm.”

⁵⁶ Öldükten sonra cesedin bir müddet daha istemsiz hareketlerde bulunması.

Sanırım General D.'nin adamlarımızın kabadayı olduğundan ve fazla esir almadıklarından her zaman şüphesi vardı. Kükredi ve esir almanın bir görev olduğuna dair bir şeyler söyledi ama zor konuşabildiği için istediği etkiyi yaratamadı.

20/8/1915

Yine ön siperlerdeyiz. Ani bir emirle “başka birini” rahatlatmak için geldik! Türklerin siperlerinin sadece 25 metre hatta bazı yerlerde daha yakın olması dışında şimdiye kadar bulunduğumuz en güzel yer.

Alçitepe'nin batısındaki en kuzey noktadayız. Sol kanadımızda deniz var. Diğer tarafımız ise barikatla çevrili. Çok az olduğumuz için 6. ve 5. birlikler birlikte hareket ediyor. Denize dik bir şekilde uzanan kayalıkların tepesindeki vadide bulunan bir karargâhı paylaşıyoruz. Burası sarp bir arazi. Sığınaklarımızın kapısı vadinin kenarına açılıyor ve basamaklarla inilip çıkılıyor. Benim sığınagım ve yemek odamız (masalı) denizin hemen üzerinde bir tür terasta ve yazarken kıyıyı, denizi ve güneşin Gökçeada'nın arkasında batmaya başladığını görebiliyorum.

Her ne kadar ara sıra karşı kıyıyı şarapnel parçalarıyla sıvasalar da vadi çok dik olduğu için top mermilerine karşı güvende. Büyük siper havan topları her zamanki korkunç atışlarıyla buralarda özel bir bombardıman yapıyor. Şimdiden hem 6. birlik hem de biz kayıplar verdik. Syers ve adamları Türklerin yerini bulmaya çalışıyorlar. Çok iyi bir adam ama keşke bizi takip etmese. Az önce yine o iğrenç havanlarından birini ateşledi ve Türk topları da ona ateş ediyor.

Türklerin eskisi kadar çok silahı yok gibi görünüyor ama bunlarla bile yeterince hasar veriyorlar.

Birkaç adamımızın ön siperlerde vurulduğunu duydum. Akşamlar yeniden serinlemeye başladı. Şimdi yünlü bir şeyler giyip, biraz sonra da astarlı Burberry'mi giyeceğim için oldukça memnunum. Böyle çok hoş ama yakında herkes için yeterince soğuk olacak.

Sanders henüz dönmedi ve son zamanlarda kendisinden hiç haber alamadım.

General Lawrence yine başka bir iş için gitti ve Tugay'ın sorumluluğunu Tugay'da kıdemli olan ve -----'ya⁵⁷ komuta eden eski bir muvazzaf üstlenmiş durumda. Çok hoş, yaşlı bir beyefendi. General --⁵⁸tüm ateş hattını denetliyor! Böylece tüm pozisyonun ne kadar anlamsız olduğunu görebiliyorsunuz.

Bizim küçük Willie, Tugay'ı bir sivilin komuta etmesindense bunu tercih eder.

Burada oturup kruvazör ve bir muhribin gün boyunca aralıklarla gemileri vurmaya çalışan Türk toplarına karşı pek başarılı olamamalarını izlemek çok keyifli. Kıyıya ve denize bakmak da çok keyifli ancak en güzel görünümlü kumlara ve en berrak denizlere hem bu kadar yakın hem de bu kadar uzak olmak can sıkıcı. Kıyıya ayak basamıyorsunuz ve bu nedenle yıkanamıyorsunuz. Eğer bunu yapmak isterseniz Türk keskin nişancılar büyük bir hassasiyetle görevlerini

⁵⁷ Yazar tarafından boş bırakılmıştır.

⁵⁸ Yazar tarafından boş bırakılmıştır.

yerine getiriyor. Bu durum bizi çok rahatsız ediyor. Ordugâhta kahvaltıdan önce yıkanmaktan büyük keyif alıyorduk ancak orada da kayalıklar boyunca yaşayan ve tüm çöplerini denize atan çok sayıda insan ve atın pisliği nedeniyle su oldukça bulanıktı.

Ellerim ne daha iyi ne de daha kötü ve son derece zindeyim.

Postalar, vs. asker hareketleri nedeniyle askıda kaldı, ancak bugün yaklaşık 5 ya da 6 personelin bağırışlarıyla karşılanan ve ekmeğe ve reçelden başka yiyecek hiçbir şeyimiz yokken bize mükemmel bir öğle yemeği veren 4 paket aldım!

21/08/1915 10.00

Ön siperleri dolaşmadan önce sana yazacağım. Mükemmel bir sabah ve gidip yıkanabilmek için her şeyimi verirdim. En kötüsü de burada hiç su yok ve her damlasını katırlarla yukarı taşımak zorundayız. Neredeyse 3 kilometre su taşıyoruz. Doğru dürüst yıkanamıyorsun bile, sadece kovanın dibindeki bir fincan dolusu suyla ovalayabiliyorsun.

İhtiyar Türk geldiğimizden beri çok sessiz ve tek bir bomba bile atmadı. Ancak yerini aldığımız askerler, çok enerjik olduklarını ve bütün gün ve gece bomba attıklarını söylediler. Nefret ettiğim şey ise aniden açtığı ve hareket halindeyken son derece tehlikeli olan küçük sahra topları.

Dün gece çok güzel bir akşam yemeği yedik; çorba, güveç (taze et, soğan ve patates), soğuk krema soslu erikli pudingimiz, brendi, viski ve kahve ile iyice çırpılmıştı.

Çok sevdiğimiz sosisleri gönderirken birkaç kutu ya da en azından 4 kişilik bir kahvaltıya yetecek kadar gönderin!

Rusya konusunda hiç endişeli değilim. Kendisine en uygun düşen oyunu oynuyor, her ne kadar bu ona dayatılsa da Almanya'nın amacına ulaştığını düşünmüyorum. Varşova sadece bir tuğla ve harç yığınıdır, belki tarafsızlar açısından hariç. Ne de olsa tarafsızlar bile lanetlenmiş aptallar değildir. Almanya Rus ordularını yok etmediği sürece, sonunda kaybetmek zorundadır ancak korkarım ki bu uzun bir iş olacaktır.

Türklerin, ne kadar iyi savaşçılar olsalar da bizi yenecekleri aklımızın ucundan bile geçmiyor ve sanırım Fransa'da da durum aynı.

Bir ya da iki yıl sürse de kazanmak zorundayız. Ben askerî açıdan konuşuyorum. İşin mali yönü hakkında hiçbir şey bilmiyorum ve kimsenin de bildiğini sanmıyorum.

Korkarım İngiltere'de hepiniz kötümsersiniz. Kısa bir süre içinde Türk kardeşlerimizi yendiğimiz haberi sanırım herkesi neşelendirecek.

İngiltere'den bize yazan herkes, siz hariç, karamsar yazıyor. Oysa bu Yarımada'da hiçbir zaman karamsar bir kelime duymazsınız. Onları tamamen yok edemezsek bile zamanla yıpratabiliriz ve olacak olan da bu. Burada her şeyi aniden düzeltme şansı her zaman vardır ama Fransa'da olduğunu sanmıyorum.

Bu sabah ateş hattımızın yaklaşık 600 metre gerisinde ve eski dostumuzdan yaklaşık 650 metre uzakta bir sipere çıktım. Kayalığın

tepesinde bir M.G. için yer aradım. Yamaçtan aşağısını göremiyordum, bu yüzden çok dikkatli bir şekilde kum torbalarının üzerinden sürünerek geçtim ve orta büyüklükteki funda gibi çalıkların arasında yüzüstü yattım.

Kafamı çevirdiğimde 15 saniye içinde sipere geri dönmüştüm ama yaşlı bir şeytan ben düşmeden önce bana 3 el ateş edecek zamanı bulmuştu. Bir daha denemeyeceğim! Onlar üst düzey keskin nişancılar ve çok dikkatlıler. Hoş olamayacak kadar hızlı ve yakındı. Yaşlı Kabadayı; ama insan onlara saygı duymaktan ve neredeyse sevmekten kendini alamıyor, bu Yarımada'da her halükârda çok adil oynuyorlar.

Ben yazarken çok ağır ve uzaktan top atışları devam ediyor, sanırım “başka bir yerde” çok sıkı çalışıyorlar. Bir süreliğine yan gösteri olmaktan çok memnunum.

23/8/1915

Dün Fusilier Bluff'taki yangın siperlerinden çıktık ve şimdi üç günlüğüne Border Ravine'e geri döndük (Tugay Rezervinde). Denize doğru uzanan çok güzel bir yer, sadece çok tozlu. Şu anda 6'ncı birlikle birlikte yemekhanemize katılıyoruz. Çok taşlı olmasına rağmen burada yıkanabiliyorsunuz. Bu sabah 7'de yıkandım. Dört ya da beş metreden fazla açılırsanız Türk siperlerinin görüş alanına giriyorsunuz. Bu yüzden çok açılmak imkânsız olduğu için iyi yüzemiyorsunuz.

Sanders'ın bir hastane gemisiyle İskenderiye ya da Malta'ya gittiğini duydum. Bu yüzden onu birkaç hafta göremeyeceğiz. F. James hastaneden döndüğünden beri emir subaylığına vekalet ediyor, ancak

Arthur Bryham hasta olduğu ve hastaneye gitmesi gerektiği için onu D Bölüğü'nün başına göndermek zorunda kaldım. Bu yüzden onu da birkaç hafta göremeyeceğiz.

Yani hiç emir subayım yok. Bölükler şu anda aşağıdaki gibidir:
A, 2. Teğmen E. J. Burrows.

B, Yüzbaşı J. H. Allen (9. Lincolns), Teğmen G. Allen.

C, Binbaşı A. E. Cronshaw.

D, Yüzbaşı F. James. M.G. Teğmen Lund. Genel Karargar Taburu, Binbaşı E. Fletcher, Yüzbaşı H. H. B. Cunningham, 2. Teğmen.

Dün iki kıdemli Teğmenle birlikte 118 kişilik bir bölük geldi, yani tam mevcudumuz bu.

Buradaki deneyimlerimizden sonra, nedense bu günlerde askere alınanlar mermi gibi görünüyor. İlk iki kafileden geriye tek bir subay bile kalmadı. Bildiğimiz kadarıyla sadece ikisi hayatta (yaralı) ve 500'den fazla asker de ölü, yaralı ya da kayıp. Hiç şüphe yok ki şu ana kadar bir askerin kurtulma şansı çok azdı. Bu şans subaylar için çok daha az.

Çok iyiyim ve 3 gündür hayatın tadını çıkarıyorum. Bu uçurum ön siperlerden daha güzel bir yer, ancak Türklere çok yakınsınız (siperler arasında sadece 30 metre var). Çok fazla bombalama yapılıyor. Yaşlı adamın siperlerimize rastgele ateşlediği bir tüfekte atılan el bombalarından bahsetmiyorum bile. Çok az zarar veriyorlar ama yaklaşık 3 gün sonra yorucu oluyorlar.

Ellerim biraz daha iyi, bir yara iyileşti ama diğer ikisi sonsuza kadar devam edecek gibi duruyor. Sanırım deniz banyosu yaralarımı iyi geliyor, ama tam bir baş belasılar. Her şeye takılıyorlar ve pantolon ceplerimden bir şey çıkaramıyorum! Ancak, yaşıma rağmen son derece formdayım!!

Karaya ayak basalı 4 ay oluyor ve sanırım genel olarak baktığımızda şimdiye kadarki en zorlu seferlerden biri oldu. Yine de yolumuza devam ediyoruz. Kahvaltıdan önce banyo yapabildiğimiz ve yemekler A kalite olduğu müddetçe çok mutluyuz. Tabii sizin yolladığınız paketler de bu mutluluğa dahil.

Her neyse, Türkler bir centilmen gibi görünüyor, bu iyi bir anlaşma, ancak tam anlamıyla sağlayamadık. Çünkü çok iyi bir bombardıman yapıyorlar. Şu anda uzakta bir bombardıman okulumuz var ve öğrenciler birkaç gün sonra eğitimlerini ön siperlerdeki barikatlara gelip bir eğitmen eşliğinde zavallı yaşlı Türk üzerinde pratik yaparak tamamlayacaklar! İhtiyar Türk'ün öğrencilerin eğitimini ve diğer her şeyi onlar için tamamlayacağını sanıyorum. Kendisi bu konuda biraz bilgi sahibi:

Beni her an Stellenbosch'a götürebilirsiniz ve ayın 5'inde ayrılmak gerçekten umurumda değil, yine de buradan ayrılmadan önce Alçitepe'nin diğer tarafına bir göz atmak istiyorum. Son grubumuz gerçekten çok iyi çukur farelerine benziyor ama pek akıllı oldukları söylenemez. Tabii ki bunu değerlendirmek zor. Dün gece vadinin dibindeki bombardıman sırasında onları inceledim. Birkaç mermi

tepeye düşmüştü ama burası bir tehlike anında oldukça güvenli bir yerd.

Artık mermiler yaklaşmadıkça fark edilmiyor. Başçavuş onlara hareketsiz durmalarını ve önlerine bakmalarını söylediğinde bazı erler çok şaşırđı.

Demoiselles'den (Büyük Siper Havanları) Syers da yaklaşık 400 metre kadar uzakta bir bombardıman yapıyor. Bu yüzden Türk topları elbette onu aradığı için ara sıra biraz gürültü oluyor! Dayanıklı bir denizci olduğu kesin. İnsan burada donanmaya dostça bakıyor. Scorpion destroyeri sol kanadımızda devriye geziyor ve genel olarak bize göz kulak oluyor.

Geceleri projektörüyle önümüzü aydınlatıyor ve onları meşgul etmek için ara sıra Türk siperlerini dövüyor. Onunla sinyal yoluyla iletişim kuruyoruz, o da istediğimiz her şeye ateş ediyor. Arada sırada çok yaklaşıyor ve yaşlı adam silahlarını ona çevirmekten kendini alamıyor. Sanırım ona cephane harcatmak için emir almış. Muhtemelen cephaneleri bugünlerde oldukça yetersiz.

Kuzeyde işlerin nasıl gittiğini pek bilmiyorum, bu yüzden sansüre karşı gelemem, ama her şeyi göz önünde bulundurduğumda, yaşlı adamın aniden çökme ihtimalinin bizimle eşit olduğunu düşünmeden edemiyorum.

Zor zamanlar geçirdi, muhtemelen cephanesi az ve pes ettiğinde tamamen parçalanacak. Bununla birlikte, daha önce birkaç kez bizi

oldukça şaşırtmıştı. Yine de yeterince askerimiz olduğu müddetçe bunun eşit şans olduğunu düşünüyorum. Tabii bunu bilemem.

Akşam bombardımanı yeni başladı. İlk top mermisi 6.35'te düştü.

26/8/1915

İşte yine ateş hattındayız. En son bulunduğumuz 6'ncı birlik tarafından tutulan denize yakın bir bölgeyi ele geçirdik. Bu yüzden Türklere çok yakınız ve onların tüfek ve bombalarıyla yarattığı tatsız karmaşayla karşı karşıyayız.

Hava yavaş yavaş değişiyor. Son bir iki gündür hava bulutlu ve geceleri soğuk, Asya'dan esen rüzgâr getirdiği kirli toz bulutları ve bir iki damla yağmur iki gün boyunca hayatı berbat etti.

Yaşlı adamın burada yavaş yavaş düşünüp düşünmediğini merak ediyoruz. Bu yüzden dün gece onu çekmek için bir saldırı düzenledim. Akşam 10'a kadar çok az keskin nişancı atışına izin verdim. 10'da düdüğümü yüksek sesle çaldım ve tüm hattım, ay ışığında parlayan sabit süngülerle yaşlı adama hızlıca 2 el ateş etti. Bu onu çok hızlı bir şekilde heyecanlandırdı ve nadiren yaptığımız gibi onu korkuttuğumuza karar verdik. Oldukça zayıf olduğunu düşündüğümüz tüfek ateşiyle ve ayrıca 2 makineli tüfekle ile bize ateş açtı, ki bu onun açısından büyük bir hataydı. Çünkü yönlerini tespit edebildim (Büyük olasılıkla onları şimdi yerlerini değiştirmek zorunda kalacaklar) ama eski dostumuz Scorpion'un desteğiyle toplarımızın onun mevzilerini yerle bir etmesinin hiçbir zararı olmayacaktır. Bu haber Scorpion'u

neşelendirecek ve muhtemelen o mevzideki Türkleri de skor listesine ekleyecektir. İhtiyar Cronshaw dün geceki saldırımız sırasında kafasına bir darbe aldı ama zarar görmedi. Sanırım korkuluktan kopan bir taş parçasıydı, çünkü Makineli tüfekler tam onun ve benim durduğumuz yerdeki kum torbalarımızı parçalara ayırdı. Bu bir mucize. Tek umudum yaşlı Türk'ün onu yakalamaması. 7 Ağustos'taki saldırı girişimi sırasında siperimizden dışarı çıktı ve hemen ardından bir top mermisiyle tekrar içeri uçtu! Bu onu hiç endişelendirmemiş gibi görünüyordu ve tek sıkıntısı biraz sersemlemek olmuştu. Tahmin edebileceğiniz gibi bu konuda onu çok zorladık.

Çok iyiyim ve elimdeki iki yara yavaş yavaş iyileşiyor, ancak çok ağrıyorlar ve ellerim hala bandajlı. Bu da benim için ayrıca bir sıkıntı.

Sanırım size Bryham'ın hasta olarak hastaneye gittiğini ve F. James'i D. Co.'ya komuta etmesi için göndermek zorunda kaldığımı söylemiştim. Bu yüzden şu anda emir subayım yok. Ancak Ernest Fletcher ve ben işleri aramızda hallediyoruz. Tuğgeneral Baldwin'in Kuzey'de öldürüldüğünü duydum ama umarım doğru değildir (doğrudur.) Size daha önce bahsetmiştim. Ayrıca General Lawrence da Tugay'a geri dönüyormuş, ki bu çok iyi bir haber. Şu anda bir tugay komutanımız yok, çünkü her zamanki rutininin dışında bir şey çıkarsa bana güveniyor gibi görünüyor.

27/8/1915

General Lawrence'ın döndüğüne sevindim ama General Baldwin'in öldüğünü duyduğuma üzüldüm. Dün ön siperlerdeydim ve

yaklaşık 300 metre ötede kazı yapan ve en küstah şekilde siperden çıkan bir grup Türk gördüm! Oradaki durum çok ilginç. Siperi iki gün önce ele geçirdim ve hiçbir eksiği yok. Türk siperi yaklaşık 25 metre ötede ve orada çok iyi gizlenmiş birinci sınıf keskin nişancıları var.

Sonuç olarak Türkler kesinlikle en üstte ve biz periskop bile kullanamadık. Ancak siperin arkasındaki küçük cam parçalarını kullanmak zorunda kaldık ki bunlardan birini hareket ettirerseniz de hemen kırılıyorlar.

Tabii ki, gözetlemek kesin bir ölümdü. Bu yüzden cesur kazıcılarla başa çıkmak için oldukça çaresizdi. Bulduğumuz siperde çok çaresiz durumdaydık. Çünkü sadece yaklaşık 10 metre uzunluğundaki bu özel siper parçasından görülebiliyorlardı. İleri gözlemci topçu subaylarına ulaştım ve onlara kazıcıları gösterdim, onlar da bataryalara telefon ettiler; bir Binbaşı bataryasının görevde olmadığını ve ateş etmeyeceğini söyledi. Diğer Binbaşı ise ben etrafta dolanmaktan yorulduktan sonra iki el ateş etmeye razı oldu. Bu da kazıcıların cesaretini bir ölçüde kırdı. Daha sonra topçu gemilerinden birine (Lee) ulaştık ve Muhripe bir mesaj gönderdik. Hedefi göremediğini söyledi, bu yüzden o da bizi hayal kırıklığına uğrattı. İşin komik tarafı, saldırıyı ayarlamaya çalıştığım geminin Violet Ingham'ın kardeşi olduğuna inanıyorum.¹

Tam bu sırada James gitti ve periskopunu taktı. Onu vurmak için periskopu henüz dışarı çıkarmıştım ki Türk kesin nişancı benden hızlı davrandı. Gelen mermi periskop camını paramparça etti. Hatıra olarak 3 parça aldım. Şans eseri hiçbiri zarar vermedi ama bir tanesi yanağıma,

bir tanesi koluma ve bir tanesi de dizime isabet etti ki bu da çok fena acıttı. Karşılık vermemiz çok güç. Yine de Türkleri vazgeçirmek için bir plan yaptım. Cronshaw, Lee ve ben bir tüfek, tüfek bombaları ve iki adamımızı aldık ve aramızda, hiçbirimiz bu canavarca şeyi nasıl kullanacağımızı bilmeden, birkaç el bombası attık. Şans eseri, ikinci ve üçüncü bombalarımızı tam Türk siperinde, görünüşe göre keskin nişancının ininde patlattık.

Onu havaya uçurduğumuza inanıyoruz, ama her halükârda oradaki keskin nişancılık eskisi kadar güvenli değil çünkü el bombalarını küçük siper havanlarından gelen bomba yağmuruyla destekledik. Yaşlı adamı kontrol altında tutmalı ve yaramazlık yaptığında onu azarlamalısınız. Şimdi siper kazıcılara sağduyuyu öğretmek için sığınaklar yapıyorum.

Yarın 3 günlüğüne tekrar geri siperlere gideceğiz ve şükürler olsun ki banyo yapacağız.

Dün ve bugün İngiltere'den ayrıldığımızdan beri ilk kez soğuk bir gün geçirdik. Gerçi şu anda hava yine sıcak (öğleden sonra 2.45) ve muhtemelen benim gibi yünlü ve astarlı bir ceket giyseydiniz siz de çok sıcaktınız.

Dün gece de yağmur yağdı, İskenderiye'den ayrıldığımızdan beri gördüğüm üçüncü yağmur!

Fazla ıslanmadım ve çok iyi uyudum.

Sanırım bir kış seferi için burada olduğumuzu varsaymak iyi olur. Bana bir şeyler gönderirken buna göre hareket etmeniz lazım.

28/8/1915 Akşam 7.10.

Akşam yemeğinden önce birkaç satır yazacağım. Üç günlük rahatımız için tekrar geri siperlere döndük.

Bu öğleden sonra rahatladık ve tam haberleşme siperinden çaya inerken Tugay'dan çılgınca bir mesaj aldım. 8. Kolordu'nun karşımızdaki Türk siperlerinde büyük bir hareketlilik olduğunu, parapetlerini kestiklerini ve dikenli tellerini söktüklerini bildirdiğini, gözlemlemek ve rapor etmek için hemen bir subay göndermem istendi. İleri gözlem subaylarından birisi bunu fark etmiş, bunu Kolordu'ya bildirmiş. Tüm bataryaların bilgilendirildiği söyleniyordu!

Üç gündür siperlerde olduğum için Topçu Subayının atışlarını izlemeyi çok özledim.

Ancak görev beni çağırdığı için çay içme fikrinden vazgeçtim ve bu eğlenceyi kendi gözlerimle görmek için yukarı çıktım.

Karamsar bir ruh haline sahip yaşlı bir asteğmen olduğunu öğrendiğim topçu subayına ulaştım ve bana hemen faaliyetleri göstermesini söyledim.

Çok dikkatli baktım ama tehlikeli ya da olağandışı bir şey göremedim. Her ne kadar ikinci gün üst üste yüzüme kötü bir cam tozu bulaşmış olsa da Yaşlı Türk'ün ilk atışta topçu subayının teleskopik periskopunu atomlarına kadar parçaladığını söylemekten son derece memnunum. Daha sonra General Lawrence ile karşılaştım ve ona her şeyin berbat olduğunu söylediğimde oldukça rahatlamış (!) görünüyordu, o da evine gitti.

Bir sonraki gelen Lee'ydi, çok sıcaktı ve boşluklara doğru ilerlemesi emredilmişti! Aynı bölgede olmamız ve birlikte saldırılar düzenlememiz ilginç.

29/8/2015 Sabah 6.45.

Yüzmek için kalkmadan önce yazıyorum. Oldukça soğuk bir gece oldu ama biraz sıcak çay ve sigara içtim ve birazdan gidip denize dalacağım. "Dalmak" diyorum, ama yaklaşık 1 metreden daha derin suya girerseniz, hemen vurulursunuz.

Bana bir an önce küçük bir ordugâh çadırı gönderseniz iyi olur diye düşünüyorum. Yağışlı hava bir ay daha sürecek ve bu seferde yiyecek dışındaki diğer tüm ihtiyaçlar gibi ordu depoları da boş.

İçinde uyuyabileceğim kadar büyük ve oldukça alçak olmalı. Su geçirmez ve sağlam olmalı. Fırtınalar yüzünden çatlammalı. Sıgınlara, kayalıklara vb. yerleştirilmesi gerekecek, bu yüzden çok büyük olmamalı.

Taze tereyağı çok iyi geldi. Hepsini keyifle yedik. Aslında haftada 1 kiloyu afiyetle yiyebiliriz! Hepimiz tereyağını çok özledik. Şekerleme göndermek çok iyi bir şey ama biraz da çörek gönderin.

Bu arada insanlar yazarken zarfın üzerine 127. Tugay, 42. Tümen yazmamaları gerektiğini bilsinler. 1/5 Manchester's, Med. Exp. Force, yeterlidir ve daha fazlası yasaktır ve sadece sansürçünün dikkatini çeker.

31/8/1915.

Grubum tekrar toplandığı için yazılarım merak uyandıracak. Yaralarım iki gün önce iyileşti ve bandajları çıkardım ama hemen yeniden başladılar. Özellikle de sağ başparmağımda. Ancak bugün çok daha iyi durumda, çünkü sıcak pansuman yaptırıyorum. Bunun dışında gerçekten çok zindeyim. İkinci kolera aşımı yaptırdım ama birkaç günlüğüne acıyan kolumuzdan başka hiç kimse üzerinde etkisi yok.

Bugün iki günlüğüne ön siperlere gidiyoruz ve ardından tüm Tugay bir hafta kadar dinlenmek için Zığındere Plajı'na geri dönüyor.

Bu sabah çok güzel yüzdüm. Su mükemmel derecede sakın ve kristal kadar berraktı.

1/9/1915.

Yine ön siperlerdeyiz ve önümüzdeki bir ya da iki gün içinde genel bir saldırı beklememiz konusunda uyarıldık.

Hava yavaş yavaş değişıyor, dün cayır cayır sıcaktı ama bu sabah oldukça soğuktu. Saat 9'a kadar astarlı Burberry'mi ve yünlümü giydim ve şimdi bile üzerimde bir tunik var.

Alçıtepe'den denize kadar uzanan ön siperlerdeyiz, yani Türkler saldırır ve daha güneydeki hattımızı kırarlarsa başımız belaya girer! Ana taburdan gelen son askerler, birkaç önemli istisna dışında oldukça iyi insanlar, ancak görünüş, duruş, zekâ ve askerlik nitelikleri açısından eski askerlerimizle aralarındaki fark çok belirgin. Bu, Tanrı'nın terk ettiği yere ne kadar iyi bir tabur getirdiğimizi daha önce hiç olmadığı kadar fark etmemizi sağlıyor. Elbette savaştan sonra katılan subayların pek çoğunun iyi subaylar olduğunun farkındayız, ancak savaş patlak

verdikten sonra sivilleri iyi eğitim subaylarına dönüştüremezsiniz. Birinci sınıf eğitimcilerin bile bunu yapabileceğini sanmıyorum. Öğretebilmek için yılların deneyimi ve eğitimi gerekir.

İnsan barış zamanında tembellik eden adama karşı zaman zaman acıyor, ama sanırım bu onun hatası değil, sistemin hatasıydı. Çoğu durumda "Oğlunuz neler yapıyor?" sorusuna verdikleri değişmez; "Teşekkür ederim, yılda £- kazanıyor" olan ebeveynlerin hatasıydı. "Şey, teşekkür ederim, yılda £- kazanıyor."

Savaş başladıktan sonra (sivilleri askere çağırarak) ordu kuramazsınız.

Siperin üzerinden geçecek ve bir siperi alacak ya da almayacak (bir ya da iki kez) bir adam yaratabilirsiniz, ancak karşı saldırı geldiğinde dayanamaz.

Bu bana uzun bir savaşın kaçınılmaz olduğunu düşündürüyor, eski düzenli ordumuzun işi bittiği için bol miktarda yüksek patlayıcıyla bile modern mevzileri geçemeyiz, ancak modern bir mevziyi tutabilir ve zamanla şeytanları yıpratabiliriz. Kötümser değilim ve kendimi karamsar hissetmiyorum. Kazanacağız, buna hiç şüphe yok, ama korkarım bu uzun bir iş olacak ve bazı tembeller iş bitmeden önce yabancı bir ülkeye büyük bir törenle yerleştirilecek. Bu yine de rahatlatıcı!

Az önce ön siperleri dolaştım. Her zamanki keskin nişancılık ve bomba atma dışında bir şey yapılıyor. Yeni periskopumu uzun süre

kullandım ve hiç vurulmadım. Üstü çok küçük olduğu için fark ettiklerini sanmıyorum.

Burası giderek bir kış harekâtına dönüşeceğe benziyor. Aslında buraya bir anda tonlarca asker gönderilmedikçe başka bir alternatif göremiyorum.

Tümenimizin burada kalıp kalmayacağını bilmiyorum.

Çıkarma ve Kuzey'deki son çatışmalar dışında 4 aydır tüm yükü biz çektik. Şu anda çok az subayımız var ve 2 aydır, askerleri yıpratıcı sıcak bir iklimdeyiz. Üstelik hiç dinlenmeden ya da izin kullanmadan.

Eğer bu bir kış seferine dönüşürse, yapılacak en mantıklı şey bizi daha fazla eğitim ve yeniden yapılanma için buradan çıkarmak olacaktır.

İki ya da üç ay içinde yeni gibi ve değerli bir savaş gücü oluruz. Oysa şimdi Tümen olarak pek işe yaramıyoruz.

3/9/1915.

Sağ başparmağım daha iyi ve iyileşmekte olmasına rağmen ağırlı olduğu için yazım kötü olacak. Pansuman yaptırmak için sabırla bekliyorum çünkü mevcut sargılar kötü bir şekilde yapışmış durumda.

Bunun dışında çok zindeyim ve bu iyi bir şey, çünkü ben ve E. J. Burrows şu anda düzgün bir şekilde ayakta duran tek subaylarız. Ernest Fletcher iyi değil ve çadırında dinleniyor. Cronshaw yatalak ve korkarım hastaneye gitmesi gerekecek. F. James hasta, Kaptan Allan hasta, yeni denizaltılarımızın ikisi de hasta ve Lund dün hastaneye gitti! Eski subaylardan şu anda cephede kalan sadece 3 kişi var, Self, E.

Fletcher ve Cronshaw ve korkarım bu akşama kadar sadece 2 kişi kalacak.

5. Tabur Manchester Alayının 10 Ağustos 1915 Tarihine Kadar Verdiği Kayıplar

	Orijinal Sayı	Öldürülen	Yaralanan	Toplan öldürülen ve yaralanan	Hasta	Toplam Zayıf
Subaylar						
İlk Mevcut	35	7	18	25	6	31
İlk Gelen Destek	1	----	1	1	----	1
İkinci Gelen Destek	5	4	1	5	----	5
Mutfak Görevlisi	7	5	1	6	----	6
Toplam	48	16	21	37	6	43

Diğer Rütbeler	797	148	403	551	105	656
İlk Mevcut	100	23	32	55	6	61
İlk Gelen Destek						
İkinci Gelen Destek	20	4	2	6	1	7
Toplam	917	175	437	612	112	724
Gelen Subaylar	48	16	21	37	6	43
Genel Toplam	965	191	458	649	118	767

Kayıp ya da esir yok. Hepsi öldürüldü. 10 Ağustos 1915'teki mevcudu: 9 Subay, 315 diğer rütbeliler.

Hayatta kalan ve bu rakamlara dahil edilmeyen subaylar: Teğmen H. C. Darlington, Binbaşı E. Fletcher, Binbaşı A. E. Cronshaw, Teğmen Lund, Yüzbaşı. J. H. Allen (gth Lines.).

Üç kıdemli de aslında yaşlı kurtlar, ıslak kıyafetleri ne zaman değiştireceklerini bilen pek çok kişinin fikir babası, eski siper çömelme sanatından bahsetmiyorum bile. Bununla birlikte, gerçekten de yaralarım var. Başparmağımı yeni pansuman ettirdim ve kendimi çok rahat hissediyorum, ancak oldukça iltihaplı ve pansuman çok kötü yapışmış.

Belki İskenderiye'ye gidebilirim! Yine de sanmıyorum. Bu benim için sadece bir espri, o yüzden ciddiye almayın. İltihaplı yaralar 29. ve 42. Tümenler arasında moda.

Dün dinlenmek için geri döndük ve şu anda Zığındere Plajındayız.

Hepimiz, askerler ve subaylar, uçurumdaki kesilmiş çıkıntılarda yaşıyoruz. Güneşten korunmak için bir branda ve kaba bir masa ve şekillerin bulunduğu çok lüks bir oturma odamız var. Hemen dışında kum ve onun yanında da deniz var. Kayalığa oyulmuş bir tür lahitte uyumak zorundayım ve yataktan çıktığımda ya da duruma göre yuvarlandığımda yemekhanedeyim. Bu arada uyanmadan önce bir kez yuvarlansam, denizin içinde oluyorum.

Her şey çok tozlu ve oldukça sıcak ve erkeklerin dinlenmesi bitmek bilmeyen ve görünüşe göre faydasız yorgunluk partilerinden oluşuyor.

5. ve 6. Tabular Merkez Karargâhıyla birlikte yaşıyor ve bu çok güzel.

Bugün yeni askerlere baktım. İyi savaşılabirler. İlk gelen iki grup asker 6 Ağustos'ta siperlerin üzerine adam gibi gittiler, ama eğitim gerektiren şey siperlerin üzerine gitmek değil, oraya vardığımızda ne yapacağınızı ve ele geçirilen bir sipere nasıl tutunacağınızı bilmektir. Kahire'de ya da başka bir yerde 2 ay geçirmeyi çok isterdim.

Eski kalabalığımız hem fiziksel hem de asker olarak çok muhteşemdi. İnsan bunu şimdi anlıyor. On birinci emri (savaş baskısı) çığnıyorum, "Sızlanmayacaksınız", bu yüzden duracağım.

1 kilo taze tereyağı sağ salim geldi ve afiyetle yedik. Sahip olduğumuz en iyi şey.

Şahsen ben tereyağı ve puroyu her şeyden daha çok bekliyorum, açgözlü domuz! Reçelin tadını alamayacağımız kadar sertleşene kadar tereyağını atmadığımızı söyleyebilirim.

Willie Douglas bir hastane gemisinde hasta ve uzaktaydı. Tekrar döndüğünü duydum.

6/9/1915.

Çok iyiyim ve ellerim de daha iyi. Tıp otoriteleri hiçbir etkisi olmadığını söylese de koleraya karşı ikinci aşılamaıdan sonra bir iki gün kendimi oldukça hasta hissettim.

Yanıldıklarımı kesin olarak kanıtladık, çünkü çoğumuz aşılamaıdan sonra hasta hissettik. Cunningham bunun ellerimi de kötüleştirdiğini düşünüyor. Savaş sırasında 2'si enterik, 3'ü çiçek, 3'ü bronşit ve 2'si kolera olmak üzere 10 kez aşılandım! Ne savaş ama.

Hala martı gösterisi yapıyoruz ve bundan zevk alıyoruz, ama yakında Türklerle vuruşmaya geri döneceğiz. Şu anda çok az subayım var ve W. Douglas bu sabah bana boşluklarımı doldurmak için 13 ve 4. Doğu Şeridi'nden adamlar gönderdi. Burada ne kadar kalacaklarını bilmiyorum ama kalıcı olduklarını sanıyorum. Her neyse, onları her müfreze için bir tane olmak üzere 16 parçaya böldüm.

Hiç subayım yok ve çok az çavuşum kaldı. Cronshaw ve Lund hastanede, Ernest ise oldukça hasta ve çoğunlukla odasında olduğu için eski gruptan geriye sadece Ernest Fletcher ve ben kaldık.

Birliğimiz şu anda aşağıdaki gibidir;

1. Teğmen Albay H. C. Darlington

2. Binbaşı R. Flecher

Tabur Yetkilileri

3. Yüzbaşı J. H. Allen 9. Lincolns, A ve B birliklerine komuta ediyor.

4. 2. Teğmen E. J. Burrows. C Birliği.

5. Yüzbaşı F. James. D Birliği

6. Teğmen G. E. Allen

7. 2. Teğmen Dickey

8. 2. Teğmen Batten

Personel

9. Yüzbaşı Cunningham, (Sıhhiye)

10. Teğmen Taylor, (Malzeme Sorumlusu)

Hâlâ 6. Manchesterlarla birlikte yaşıyoruz, bu çok büyük bir birlik farkı yaratıyor. Ordu Karargahında her ne kadar Yarbay Pilkington'un sayısı 2'ye düşmüş olsa ve Yüzbaşı da onların birliğinde olsa da.

Dün gece bir parti verdik ve güzel bir akşam yemeği yedik.

Sardalya (Sizinki)

Çorba (Et, sebze)

Biftek (pirzola). Çok Sulu

Patates kızartması

Fasulye

Plum Duff.

Meyve Salatası

Çırpılmış Krema

Kahve ve gerçek John Hirst Sigarası

Daha sonra 5. ve 6. Taburların düzenlediği bir gösteriye gittik. Oldukça iyiydi ve bir kandilin yardımıyla uçurumda kesilmiş bir tür terasta yapıldı. Piyanomuz yoktu, ama belirgin bir eşlik vardı, Anzakların topları uzaklardan sürekli ateş ediyordu ve bizim Scorpion'da aralıklarla başımızın üzerinden mermiler fırlatıyordu.

Gecenin en güzel parçası, General Douglas'ın aşçısı olan ve çok iyi yemek yapan (üç gece önce orada yemek yedim) ve evinde çok iyi bir opera sanatçısı olan Fransız bir askerden geldi. La Tosca ve Faust'un bazı bölümlerini söyledi. Marsellaise'i çok iyi söyleyerek programı bitirdi. Gerçekten mükemmeldi. Şarkının hemen sonrasında gelen “Tanrı Kralı Korusun” bağırışları çok zavallıca geliyordu.

Pilkington'la yemek yediğimiz gece Douglas çok cana yakındı.

Postlethwaite yanımızda oturuyor ve önceki gece onunla Sahra Hastanesinde yemek yedim. Yemekhane olarak uçurumdan kesilmiş bir platform üzerine kurulmuş bir çadırları var. Çok şanslılar, yatakları ve sandalyeleri var. Her 3 günde bir taşınmak zorunda değiller!

Perşembe günü (bugün Pazartesi) sadece bir hafta kalmak üzere ön siperlere geri döneceğimizi duydum. Asla diğer tugaylar kadar dinlenemiyoruz.

Bombardıman Okulu'ndaki subaylar burada çok balık tutuyor.

Bir tekneyle açılıyorlar ve suya balıkları öldüren 3 ya da 4 bomba atıyorlar. Balıkları toplamak için dalıyorlar. Dün hatalı bir atış yaptılar ve 3 adamımı yere serdiler, adamlarımdan biri yaralandı.

8/9/1915.

Hala kıyıdaız, ama ayın 10'unda hattın yeni bir bölümüne geri dönüyoruz.

5. Tugay ihtiyatta olacak, bu yüzden ilk 4 gün rahat zaman geçireceğiz. Bu iyi bir şey, çünkü Ernest Fletcher hala hasta ve yakında iyileşmezse onu dinlenmesi için bir Hastane gemisine göndereceğim.

Sanders ya da Cronshaw'dan haber yok. Çok iyiyim ve Şu anda sadece bir yaram kaldı ama o da oldukça temiz ve zamanla iyileŐecek. Bob How'u subay olarak almak için baŐvuruda bulundum ama onu alıp alamayacağım ya da nerede olduğu bile ayrı bir konu.

Postlethwaite gibi ben de 12 ve 14 Ağustos tarihli torbalarla çok ilgilendim. Dudaklarımızı yaladık ve kuŐların her zamanki izmaritlerde öldürölüp öldürölmediğini hatırlamaya çalıştık ve genellikle öyle oldukları sonucuna vardık.

Hava çok daha serin. Aslında dün gece çok soğuktu ve bu sabah da o kadar soğuktu ki dün günlerce banyo yapmamıŐ olmama rağmen banyo yapmadım. Genç Armitage ve tümeni hakkında başka bir yerden bilgi alamıyorum, bu yüzden gidip Hampshire'lıları göremiyorum ama komutanlarına yazdım ve Bayan Armitage'a yazmasını rica ettim.

Bana bağlı olan bu çocuklar için elimden geleni yapmaya çalışıyorum. Hepsini yıkattım, tıraş ettirdim, saçlarını kestirdim, teçhizatlarını taktırdım ve temiz tüfeğin ne olduğunu öğretmeye çalıştım ama asker gibi görünmeleri için bile 2 ay gerekiyor. Şu anda burada bulunan ayaktakımıyla Türkleri bastırmaya çalışmayı küstahlık olarak nitelendiriyorum.

Umarım Macarları da aynı pislikle bastırmaya alıŐmayız. Askerlerin, emir subaylarının ve subayların örneklerini gördüğümde, "İngiliz "in 10 yıl içinde ne hale geleceğini Tanrı bilirken, savaşın varlığından oldukça memnun oluyorum.

Övünülen K.'nın ordusuna bile sertçe saldırmayı öğretmek gerekiyor ve yaşlı Türk birinci sınıf dersleri için çok ağır ücret alıyor. Yeoboylar⁵⁹ bir istisnadır. Bana söylenene göre kuzeyde harika iş çıkarmışlar.

General Douglas bana 6 ve 7 Ağustos'taki kayıplarımızın boşuna olmadığını söyledi.

Sadece Edirne'den gelen en iyi birlikleri burada tutmayı başarmakla kalmadık, aynı zamanda yedeklerin bir kısmının da buraya gelmesini sağladık. Böylece Kuzey'deki çıkarmayı başarılı kıldık. Ayrıca bana, K.'nın ordusu zor durumda kaldığında ve sırtları alabilecekken alamadığında, General de Lisle'in "Keşke 29. ve 42. Tümenler burada olsaydı. Şimdi o sırtta olurum." dedi. Tugayımızın 42. Tümen'in savaştan ucu olduğu kabul edildiğine göre, bu iyi bir şey.

Yaşlı köpeğim Simon'ın bozkırda bu kadar başarılı olmasına çok sevindim ve keşke ben de orada olsaydım. Türkleri vurmaktansa keklik vurmayı tercih ederdim. Bununla birlikte, bir gün birilerinin gözlerindeki tozu silip Tümen'in şu anki yapısıyla pek işe yaramadığını fark etme ihtimali her zaman var. Yeniden örgütlenip geri dönmek üzere eve gönderilebiliriz. Tek mantıklı yol bu; ama tabii ki buna karşılar. Öte yandan, taze birliklerini bu işin dışında tutmayı ve yorgun bizleri hiç kimse kalmayana kadar burada kalmasına izin vermeyi tercih edebilirler.

9/9/1915.

⁵⁹ İngiliz ordusunda bulunana gönüllü birlikler.

Dün öğleden sonra dinlenirken kıyıya oldukça yakın bir donanma botu ve sallanan birkaç mendil gördüm. Emir erlerinden biri koşarak içeri girip "O teknede kadınlar var Albay" diyene kadar pek dikkatimi çekmemişti. Dışarı çıktım ve bir grup Avustralyalı hemşirenin vahşi askerin nasıl yaşadığını ve uyuduğunu görmek için kıyıyı gezdirdiklerini gördüm. Bu olağandışı manzarayı görmek için gözlüklerimi aldım ve tüm askerlerimizi çok kızdıracak şekilde, genç bir kurmay subay kolunu hemşirelerden birinin beline doladı. Bizi kışkandıracak bir tavır takındı ve elini bize doğru salladı. Hepimiz ona yumruk salladık, bu da gemide büyük bir eğlenceye neden oldu. Düşündüğünüzde ilginç geliyor, onlar 6 Mayıs'tan bu yana, yani 4 aydan fazla bir süredir gördüğüm ilk kadınlardı.

Ernest de daha iyi değil. Sanırım önümüzdeki iki gün içinde eski gruptan hayatta kalan tek kişi ben olacağım. Bugün pek formda değilim ama önemli değil. Dikkatli davranıyorum, şu anda hastalanmayı göze alamam. Komutan Yardımcısı, Emir Subayı, Sıhhiye Subayı, Nakliye Subayı olmak ve az sayıda ve pek de iyi olmayan Bölük subaylarına yardım etmek yeterince iyi değil, ama yapılması gerekiyor. Aslında görüldüğü kadar zor değil. Bağlı birlikler bu noktada oldukça sorunlu, kabul ediyorum, ama onlar bile iyiye gidiyor ve Dago kemancılarından çok yarı askerlere benziyorlar. Yine de formumu koruduğum sürece umurumda değil. Hepimiz dinlenmek, hava değişimi, diyet ve eğlence, özellikle de eğlence istesek de bunu bir şekilde yapmayı başarıyorum. En formda olanlar bile halsiz olmaya meyillidir.

Ancak endişelenmenizi gerektirecek bir şey yok, ben endişelenmiyorum.

11/9/1915.

Dünden önceki gün kendimi oldukça hasta hissetmeme rağmen yine iyiyim. Şu anda hastalanma riskini göze alamadığım için yemek konusunda büyük önlemler aldım.

Ernest Fletcher dün hastaneye gitti, böylece ilk gruptan hayatta kalan tek kişi ben oldum ve ilk 48 subaydan geriye sadece Yüzbaşı Allen kaldı. Ölü ya da diri hepsinin buradan ayrıldığını görmüş olmam oldukça sıra dışı bir durum.

Şaşırtıcı bir şekilde Clement Fletcher ve 3 denizci dün içeri girdi. Birilerinin geleceğinden hiç haberim yoktu. Keşke Lindesay Fisher ve Jack Cotham da gelseydi. Clement Fletcher vekaleten emir subaylığımı yapıyor.

Sanders'ın İngiltere'ye gittiğini duydum ama kesin olarak bilmiyorum ve buna inanmakta güçlük çekiyorum.

Dün büyük vadiden yukarı çıktık ve şimdi 4 gün boyunca ateş hattının gerisinde ihtiyattayız. Sonra ön siperlere gideceğiz.

Her gün bir sürü adam hastaneye gidiyor ama tek bir sebepten değil. Eski askerler oldukça yorgun, yeniler ise alışkın değiller ve hepsi de zayıf noktalarından vurulmak için uygun durumdadır.

Ara sıra çok hafif yaralarım ve boynumda biraz romatizma oluyor. Çok dikkat ediyorum. İtiraf etmeliyim ki, bazen bir hastane gemisinde dinlenmeye giden ufak tefek hastaları kıskanıyorum. Yeni

subaylarım olduğu için çok rahatladım ve onlar da oldukça iyi görünüyorlar. Sadece ben varım, çünkü 3 asteğmen varışta tutuklandı ve başka bir tabura gönderildi. Onlar için üzıldüm. 9. Manchester'da bir asteğmen V.C.⁶⁰ aldı. Onu kıskanmıyoruz ama herkesin cesur olduğu bir zamanda Ken Burrows'un performansı öne çıktığı için daha fazlasını hak ettiğini düşünuyoruz.

Bugün daha fazla paketiniz geldi, bir tanesinin içinde tereyağı vardı. Dışında belirtilmemiştii ama etiket tereyağı ile ıslanmıştı, bu yüzden paketi hemen açtırdım. Yeni yapılmış olmasına rağmen oldukça iyi, ama böyle ufak tefek şeylere aldırılmıyoruz. Bay Hirst'ten 2.000 sigara ve bir kutu puro daha aldım. Burada gerçekten paha biçilemezler.

Artık geceleri oldukça soğuk oluyor ve karaya çıktığımızdan beri ilk kez elbisemle uyuyorum. Korkarım çok yakında yağmur yağacak ve elbette bunu engelleyecek hiçbir hazırlığımız yok! Bizler savaşmak için yaratılmış güzellikleriz. Tüm malzemeler yüksek rütbeliler için kış sarayları inşa etmek için kullanılıyor gibi görünüyor: dalgakıran için tasarlanan çimento bile.

Sanırım Willie Douglas ve ben tüm Yarımada'da bu gösteriden alınının akıyla, hastalanmadan, kafası gitmeden ve korkarım ki kahramanlaşmadan çıkan tek yaşlılarız! Bir sonraki savaşta donanmaya katılacağım. Oldukça güvenli ve kendi işinizi kendiniz yapmak zorunda bile değilsiniz.

⁶⁰ Victoria Cross. (Victoria Haçı) İngiliz ordusunda verilen İngiliz onur sisteminde mevcut en yüksek nişan.

Şimdi dinleneceğim ve "Büyük Deliler"⁶¹ 'i okuyacağım.

12/9/1915.

Yeniden çok formdayım ve tam besleniyorum. Kodak tarafından basılan filmlere göz atın. Filmin ortasında sadece küçük bir fotoğraf olan bir tane olup olmadığına bakın. Güneydeki bomba bariyerindeki bir boşluktan çekilmiş ve ölü Türklerle dolu Türk siperinin içini gösteriyor olmalı. Çok iyi çıktılar ama yeni filmler istiyorum. 2 numaralı Brownie.

15/9/1915.

Kahvaltıyı bekliyorum, bu sabah erken kalktım çünkü "sabah yağmuru" dün başladı ve uygun bir barınak olmadan yatakta kuru kalmak zor. Bu şov tam bir yalan, her şey için çok geç çözüm aranıyor.

Birlikler için barınaklarla ilgili muazzam tartışmalar yaşanıyor, ancak bunları yapacak malzeme yok, birlikler için konfor yok ve bu arada yağmur yağıyor. Kâğıt üzerinde az ya da çok rahat olacağız, aslında ne zaman olacağını Tanrı bilir.

"Yarın ya da azar azar" sözü ordu genel merkezinin sloganı olmalı.

Her ne kadar anlaşılması zor olsa da bir kış harekâtı artık kesin. Eğer insanların iddia ettiği kadar önemliyse, neden İngiltere'deki tüm adamları, İtalyanların yarısını ve Müttefik olarak yalvarabileceğimiz, ödünç alabileceğimiz ya da çalabileceğimiz diğer askerleri -

⁶¹ The Lunatic at Large. İngiliz Yazar J. Storer Clouston tarafından 1899'da yazılmış bir komedi romanı.

Müttefiklere yaslanan süslü İngiltere- getirmiyorlar ve kayıplara bakmaksızın Türklerin işini bitirmiyorlar.

Dün ateş hattına girdik ve burası olağanüstü ve benim için oldukça yeni bir yer. Çok eğri ve çetrefilli, Türklere çok yakın (yaklaşık 36 metre uzaklıkta) ve mermiler her taraftan geliyor gibi görünüyor, kısmen bizimkilerden kısmen de Türklerden.

Clement Fletcher ve ben Tümen karargahına varır varmaz topçular, Tanrı onları korusun, tam üzerimize iki mermi attılar. Sadece bir kişi vuruldu ama neredeyse yemekhanemizi havaya uçuracaklardı. Telefon edip itiraz ettim ve çok geçmeden K.'nın en kötülerinden biri olan bir asteğmen gelip olayı araştırdı ve o değilmiş gibi davranmaya çalıştı. Her zamanki gibi yüksekte atan bir tavırla konuştu. İlk merminin kendisine ait olduğunu ve vaktinden önce ateşlendiğini, ama son merminin J 11'da patladığını gördüğünü, bu yüzden kendisine ait olamayacağını söyledi. Ona son atışlarının ikisinin de aynı anda yapıldığına dair bahse girmeyi teklif ettim ama kabul etmedi. Ayrıca ona kendi silahlarımızdan 29 kayıp verdiğimi ve eğer sakıncası yoksa bu sayıyı 30'un üzerine çıkarmak istemediğimi söyledim. Ona viski ısmarlamama rağmen şimdi bana şüpheyile bakıyor.

Şu anda saat 11.30 ve hava çok güneşli, yani bir şeyler kuruyabilir. Az önce ön siperleri dolaştım ve her şey sakin.

Genç Gerald Allen büyük su yolunda bir Türk aşevi tespit etti ve periskopik bir tüfikle yemek pişirme operasyonlarını durdurdu. Ayrıca Türk siperlerinde köpek havlamaları duyabiliyordum, bunun dışında her şey sessizdi.

Dün gece Clement Fletcher'a ön siperleri gezdirdim. Türkler tüfek bombalarıyla saldırıyorlardı ama o aldırış etmedi. Türk ayrıca büyük bir gürültüyle patlayan ve her zamanki gibi sıfır hasar veren bir siper havan topundan birkaç bomba attı.

Bu sabah bombanın bir parçasını aldım. Ev yapımı olduğu anlaşılıyor. Yaşlı adamın pantolonunun bir parçasından yapılmış ve bir çiviyle tutturulmuş, mermi veya bomba, eski çiviler, çöpler ve yüksek patlayıcı ile doldurulmuş ateşlenmiş pirinç bir mermi kovani. Her ne kadar biz kendi bombalarımızı eski reçel kutularından yapıyor olsak da onun kendi imha araçlarını icat etmek zorunda kalmasına sevindim, ancak bunlar oldukça etkili.

Görüyorum ki askerler sığınağıma çatı yapmakla meşguller. İyi iş, çünkü önümüzdeki 10 gün ve Tanrı bilir kış boyunca daha kaç 10 gün burada olacağız. Gönderdiğim fotoğraflardan biri, donanmamızın büyük mermilerinden birinin Alçıtepe'nin üzerinde patladığını gösteriyor ve en az 3 kilometre öteden çekildiğini düşündüğünüzde patlamanın şiddeti hakkında size bir fikir veriyor.

Çok iyiyim ama ellerim yine kötü ve yine az ya da çok ağrıyan 3 yerim var. Ernest ya da Cronshaw döner dönmez, bir hastane gemisinde 2 gün dinlenmek ve deniz havası almak için başvurup onlardan kurtulmayı düşünüyorum. General Lawrence da bunu tavsiye ediyor. İki gün boyunca hiçbir şey yapmamak ya da düşünmemek kesinlikle çok hoş olurdu.

Güvercin⁶² az önce geldi ve bizim deniz uçaklarımızdan biri, büyük bir cenaze arabası gibi, onu kovalamaya çalıştı. Taube en üst rıhtımdaydı ve onun deniz uçağına ateş ettiğini görebiliyorduk. Tabii ki kaçtı.

17/9/1915.

Yine çok formdayım ama korkarım ellerim beni eve götürecek kadar kötü değil!

Zavallı Frank James dün gece çok kötü vuruldu. Size sadece geceleri ateşlediğı ev yapımı büyük Türk siper havanlarından bahsetmiştim.

Onlarla alay etmiştik ama dün öğleden sonra önlem olarak topçularımızı iş başına geçirdim ve onlar da kendilerini tatmin edecek şekilde onları vurdular. Ancak, Türklerin onları gündüz çıkarmadığını düşündüm ve bunu onlara söyledim. Saldırı başarısız oldu ve saat 21:00'de havan topları tekrar başladı, destek siperime zarar verdi ve James'i etkisiz hale getirdi.

Topçulara ateş açtırdım ve Türkler o zamandan beri ateş etmediler ama bu gece tekrar başlayıp başlamayacaklarını görmek için bekliyorum. Özellikle de geçen gece küçük sığınağımın hemen arkasına bir tane isabet ettirdikleri için. Her neyse, ateş ederlerse silahları çalıştırabilirim ama James'i geri getiremem.

C. Fletcher'ı D. Bölüğüne komuta etmesi için göndermek zorunda kaldım ve şu anda bir emir subayı, bir ikinci komutan, bir

⁶² Türk Uçaklarına İngilizlerin verdiği isim.

Sıhhiye Subayı ve bir nakliye subayından yoksunum. Sadece iki yüzbaşım var: C. Fletcher ve Allen.

Dünden önceki gün Türkler 7. Adam ateş siperinin altında çok büyük bir mayın patlattılar ve siperin yaklaşık 35 metrelik kısmını havaya uçurdular. Sol tarafımdaki Hank'in sadece birkaç metre uzağındaydı, ama doğrulmak için biraz zaman harcadık ve saldırı gelmediği için oldukça rahatladık. Krater 20 metre genişliğinde ve çok derindi. Türklerin bu gece biraz daha cephanesi var gibi görünüyor! Buraya vardığımızda Batto'ya 2 mermi attığımızı söylemişim. Bu gece ön siperlerime 2 mermi daha isabet etti ve bir adamım yaralandı.

Hava soğuyor ve iki kez yağmur yağdı, ancak harap bir araba kulübesine benzeyen sığınağında toprak sacdan bir çatım var. Hiçbir mahalle meclisi içinde tavuk beslemenize bile izin vermez ama ben bunu lüksün zirvesi olarak görüyorum. Daha fazla subayım olsaydı içinde daha rahat uyurdum.

General Lawrence yine gitti, bu sefer ne kadar süreliğine olduğunu bilmiyoruz ve Canning geçici olarak Tugay'ın başında.

Kış kampı için yerleşiyoruz ve Tümen'deki askerler için eğlence ve bando ayarlıyoruz. Bir toplantıya katıldım (Willie Douglas başkanlığında). Erkekler bandoyu çok sevdiği için ben de bu fikre sıcak baktım ve enstrümanlarımı ücretsiz olarak sundum. Douglas benden hemen Eğlence Komitesi Başkanı olmamı istedi. Bu onuru reddettim. Her neyse, özel aday gösterilerek komitede yer alıyorum.

1 Eylül'e kadar olan mektuplarınızı ve bir de numarası olmayan bir paket aldım. Şimdiye kadar 6'ya kadar hepsini aldım.

Bana gönderdiğin çoraplar uzun zamandır sahip olduğum en rahat şeyler. Bana bir ya da iki çift daha gönderir misin?

21/9/1915.

Hâlâ ateş hattındayız; bombalama, keskin nişancılık, bombardıman ve mayınlama dışında pek bir şey yapmıyoruz. Türkler şimdi iki mayın patlattı. İlkini size daha önce anlatmıştım, ikincisi ise tam bir fiyaskoydu, zavallı yaşlı beyefendinin siperini havaya uçurdu ama bize dokunmadı! Kraterin kenarı siperimden sadece 15 metre uzakta ve bizden biraz yokuş yukarı olduğu için içini göremiyorum. Yaşlı tilkinin orayı bir bomba çukuruna çevirmeye çalışabileceğini düşünüyorum. Bu yüzden karşısında iki bomba ekibim var ve gece boyunca her 10 dakikada bir kraterde bir bomba atıyorlar; Türkler oradan iki kez bombalamaya çalıştı, ancak her seferinde orayı bombalarla doldurduk ve şimdi vazgeçti. Burada yaşlı adamı biraz kızdıran başka bir mizahi oyunumuz daha var. Geceleri doğrudan mazgallarına tüfek bombası atıp patlatıyoruz, bu bizi çok eğlendiriyor ve tamir ederken de çok yorulmasına neden oluyor. Tek dezavantajı onu çok zinde tutuyor olması. Çok yakın olduğumuz bir siperimize taş ve kil parçaları atıyor ve onları geri fırlatan bazı astlarımız eğleniyor, bir astımız espri olsun diye yaklaşık 4 kil parçası ve ardından kriket gibi görünmeyen bir bomba fırlatıyor.

Geçen gün yeni bir mazgal plakasını eski bir plakaya karşı test etmek istedim ve nereden bir Türk tüfeği ve mühimmatı bulabileceğimi

düşündüm. Birden aklıma N. Barikatı'nın karşısında çok ısrarcı ve isabetli atışlar yapan yardımsever bir keskin nişancı geldi. Gece boyunca 40 metre mesafeden eski levhayı ona taktım ve şafağın ilk saatinde levhaya tam 27 delik açtı. Ertesi gece yeni levhayla uygun bir boşluk açtım ve birkaç saat denemesine izin verdim. Delemedi bile, ben de ona göre rapor verebildim. Hepimiz ona çok minnettardık, ama alışılmadık serbest keskin nişancılık büyüsu onu sinirlendirmişti. Bu yüzden siper havanını getirdik ve onu kovaladık. Bu da bize kriket gibi dönmedi. Bilseydi kızmaz mıydı?

Buradaki İleri Gözetleme Subayı (Topçu, F.O.O. olarak adlandırılır) Garnett, Bölgesel Topçu, King Wilkinsons ile kaldığı için Slaidburn'ü iyi tanıyor. Burada işler sakin görünüyor. Şimdi ön siperleri dolaşmalıyım. Bu da bana dün ellerimdeki son bandajı çıkardığımı, dün gece yangın siperlerini dolaştığımı, tabii ki iyileşen yeri bir yerlere çarptığımı, şimdi yine bandajlı olduğumu ve pantolon cebimin kullanılamaz halde olduğunu hatırlatıyor.

22/9/1915. Sabah 6.30.

Türkler dün akşam bir mayını daha patlattılar. Yine kendi korkuluklarının bir kısmını havaya uçurdular. Madencilerimiz⁶³ Türklerin bizden korktuğunu ve onları havaya uçurmaya çalıştığını düşünüyor. Zavallı Frank James yaralarından öldü. Ben çok iyiyim ve James'in yerine C. Fletcher'ı göndermek zorunda kaldığım için yine bana yardım edecek kimsem yok.

⁶³ Lağımçılar.

25/9/1915.

Bir hafta dinlenmek için tekrar deniz kıyısındaki eski yerimize döndük ve siperlerde oldukça yoğun bir zaman geçirdiğimiz için iki hafta sonra dışarı çıkmaktan oldukça memnunuz.

Biz oradayken Türkler 4 mayın patlattı ve 6'ncı birliğe katıldığımız siperin yaklaşık 30 metre ötesini iki kez havaya uçurdular. Ancak kayıplar sadece 50 civarındaydı ve çok azı bize aitti. Son mayın çok büyük bir patlamaydı ve çok büyük bir krater oluşturdu. Ancak hiç saldırmadılar. Önceki gece saat 23:00 sularında 6'ncı birliğe yardım edebilecek bir şey var mı diye bakmak için oraya gittim ve çok heyecanlı bir yarım saat geçirdim.

Hepimiz kazı vs. çalışmalarına bakarken Türkler kraterin tam üzerine bomba atmaya başladılar.

Yarım saat kadar kaldım ve sonra ortalık sakinleşince yatağıma döndüm. Bu süre zarfında muhtemelen 40 ya da 50 bomba attılar. Neyse ki bizim için çok uzun bir fünye kullanıyorlardı. Fünyeden geldiklerini görebiliyorsunuz ve yere yatmanıza izin verecek kadar uzun süre yerde fokurduyorlar. Bir tanesi yakınımıza düştüğünde yere yattık ve sonuçta Türk sadece bir istihkam subayı ve bir adamı öldürmeyi başardı.

Bomba çukurunun yerini tespit etmekte çok zorlandık ama sonunda siper havanlarını çukura yönelttik ve çukuru iyice bombaladık.

Neden bizden büyük bir ganimet almadığını bilmiyorum: sanırım kraterlerin eğiminin çok düzensiz olması ve eğer biri yere yatarsa parçaların tamamen birinin üzerinden uçmasıydı. Son iki

gündür size yazacak zaman bulamamamın başlıca nedeni bu. Ben gittikten sonra 6. Manchesters'dan Yüzbaşı Cawley'i öldürmeyi başarmışlar. Onlar için büyük bir kayıp.

Eğer henüz düşünmediyseniz, bana bir çift siper botu gönderseniz iyi olur. Muşambadan yapılmış ve uyluğa kadar uzanan, su geçirmez ve altı çivili olanlardan. Kayıp subaylarımızdan birine trençkotuyla birlikte gönderilmişti. Böyle şeylerin olduğunu bilmiyordum. Biz burada yoldan çok uzağız ve Fransa'dakiler gibi bu siper icatlarını duymuyoruz. Bugün 7 Eylül'e kadar olan mektuplarınızı ve ayrıca paketlerinizi aldım. Marmelat kırılmıştı ve diğer her şeye bulaşmıştı. Koliler konusunda çok hoyratlar ve her türlü şekle girmemiş teneke kutu neredeyse hiç gelmiyor.

Burada her şeyin muhtemelen büyük bir gemiden bir trol teknesinin güvertesine atıldığını unutmamalısınız.

Yine de sizin paketleriniz her zaman gördüğüm herkesten daha iyi ulaşıyor. Sosis ve tereyağı bekliyorum. Lütfen bol bol sosis gönderin. Daha fazla şekerleme, kakao veya limonata göndermeyin, şu anda stoklarımız var, ayrıca şu anda soğutucu bir şeye ihtiyacımız yok. Tam tersi sıcak şeyler işe yarıyor.

Güneş hala ısıtıyor ama soğuk rüzgarlar esiyor. Geceler gerçekten çok soğuk. Ben çok iyiyim ve ellerim eskisinden daha iyi.

İki gün önce 4 Taube ile hızlı uçaklarımızdan biri arasında çok heyecanlı bir çarpışma oldu. Görünüşe göre havacımız onlardan birine çarpmaya çalışmış. Taube'lerde elbette makineli tüfekler vardı, bu

yüzden adamımızın, buradaki geleneğe göre, mühimmat eksikliği nedeniyle eli kolu bağılıydı. Bununla birlikte, her iki tarafa da herhangi bir zarar verildiğini göremedim ve Taubeler'i ellerinden geldiğince temizlediler. Uçakları artık bize karşı kullanıyorlar, genellikle bir şeye ateş etmeye başlıyorlar ve geldiklerinde uçaklarımız neredeyse hiç ortalıkta olmuyor.

28/9/1915.

Bugün rengim biraz soluk ve dün de öyleydim. Herhangi bir belirti yok, ama burada yaşlıların başına gelen şey, genel bir halsizlik ve gevşeklik hissi.

Yandaki evde yaşayan Postlethwaite bu sabah beni görmeye geldi ve çok hafif sarılık olduğumu söyledi. Birkaç gün gemide kalmamı önerdi ama çok hafif olduğu için beni burada bir ya da iki gün tedavi edip edemeyeceğini sordum. Öyle yapıyor ve ben de önümüzdeki bir iki gün içinde iyileşmezse kısa bir süreliğine gideceğime söz verdim. Burada oldukça rahatım, çünkü bir çadırım var ve bol miktarda sütlü yiyecek et suyu alabiliyorum. Zorluk şu ki burada kimse yok. Ernest, Cronshaw ve Sanders İngiltere'de. Bu nedenle gerekmedikçe buradan ayrılamam ama endişelenmenize gerek yok.

Yakında iyileşmezse gideceğim, ancak o kadar hafif ki birkaç gün içinde tamamen iyileşeceğimden oldukça umutluyum.

Albüm için size birkaç parça belge ekliyorum. Fransız zaferinin kutlanması bizim silahlarla çok iyi geçti ve yaşlı Türk ister istemez mermilerin yanlış ucunda yer aldı!

Bugün hava yine oldukça sıcak ama şahsen soğuk hava çok daha hoş. Son birkaç günün iklimi, herhangi bir iklimin olabileceği kadar mükemmeldi. Sıcak bir güneş ve soğuk bir esinti ile güzel bir açıklık ve geceleri çok soğuk.

Sanırım sonun başlangıcı geldi ya da daha doğrusu ortanın başlangıcı. Bana öyle geliyor ki, Batı'daki saldırı Almanların doğuda ulaşabilecekleri en noktaya ulaştılar. Ekte sunduğum günlük 8. Kolordu tarafından emirleriyle birlikte verildi. Muhtemelen her halükârda son derece neşeli olan askerleri daha fazla neşelendirmek için. Bana bir manga daha acemi asker gönderildi, yani Girit komando okulu güçlü bir şekilde çalışmaya devam ediyor. Girişte Yüzbaşı Allen ve makaslı iki berber tarafından karşılandılar ve önce temizlenmek üzere denize atıldılar. Ardından berberler tarafından tıraş edildiler.

Akşam 6'dan sonra

Daha kötü değilim, yani sorun yok ve çok hafif. Bunu yarın postalarım ve nasıl gittiğimi size bildiririm.

29/09/1915

Calomel ile tedavi görüyorum ve aynı durumdayım, bu yüzden hiçbir şey yapmıyorum. Yarın daha iyi olmazsam, biraz dinlenmeye gideceğimi sanıyorum. Endişelenmeyin, özel bir şey değil, muhtemelen bu oyunun 5 aylık doğal etkileri. Yarımada'da neredeyse tek sağlam subay olduğumu söylüyorlar.

VIII.-EVE DÖNÜŞ YOLU

S.S. Nevasa. 1/10/1915.

Bunu dün gece bindiğim Hastane gemisinden yazıyorum. Çok hafif bir sarılık şüphesi dışında pek bir sorunum yok. Yatakta bile değilim, ateşim yok ve kendimi sahtekâr gibi hissediyorum. Ancak Yarımada'da iyileşemiyorum. Bu yüzden burada olmaktan memnunum. İki gün önce kendimi oldukça bitkin hissediyordum ve W. Douglas bunu duyup beni görmeye geldi!

İki haftalığına İmroz'a gitmemi önerdi. Eğer bir Hastane gemisine binersem bir daha asla geri dönemeyeceğimi söyledi. Ancak dün sabah Postlethwaite beni görmeye geldi, ki bu onun için iyi bir şeydi ve tamamen değişmek istediğimi ve İmroz'un dünyevi bir faydası olmadığını söyledi. Hafif sarılık olduğumu ve bir ya da iki hafta uzaklara gidersem bunu atlabileceğimi, oysa burada kalırsam çökmemin an meselesi olduğunu söyledi. Böylece bana "Sarılık Üssü, İskenderiye"ye bir bilet verdi. Şimdi sabah saat 10'da güvertede Mondros'a doğru yola çıkıyorum. Daha sonra İskenderiye'ye giden bir gemiye binmeye çalışacağım. Gelibolu'ya bir aydan kısa bir süre içinde dönmeyi çok istiyorum.

5. ve 6. Manchester benim yokluğumda Pilkington komutasında tek tabur olarak birleştirildi, yani sorun yok. Bugün 14 günlüğüne ateş siperlerine gidiyorlar ve sonra 14 günlüğüne geri dönecekler. Bu yüzden gerekirse önümde açık bir ay olduğunu hissediyorum. Sorun şu

ki, Yarımada'dan bir kez uzaklaştığımızda geri dönmek çok zor. Sizi bir gemiye bindiriyorlar ve kendinizi herhangi bir yerde buluyorsunuz, muhtemelen İngiltere'de! İskenderiye'den öteye gitmek istemiyorum çünkü oradan geri dönebilirim, ama Malta'ya ya da eve gidiyorsa bu gemiden inmek için muhtemelen deli gibi savaşmam gerekecek. Keşke geri dönebilseydim, taburda kimse olmadığından ve onu Pilkington'ın ellerine sonsuza kadar bırakamayacağımdan tabura bağlı kalmam gerekiyor.

Beş aylık aralıksız bombardımandan sonra hiçbir sorumluluğunuz ve yapacak bir şeyiniz olmadığını hissetmenin ne kadar rahatlatıcı olduğunu bilemezsiniz. İngiltere'ye gittiğini duyduğum Rochdale'in yanındaki büyük bir koğuştayım.

Doktor beni az önce gördü, bitkin olmam dışında bir sorunum olmadığını söyledi ve hiçbir şey yapmamamı, beslenmemi ve birkaç günlük dinlenmeyle tamamen iyileşeceğimi söyledi, yani sorun yok.

Yapacak ve düşünecek hiçbir şeyim olmadığını hissetmenin ne kadar güzel olduğunu anlatamam. Yapacak ve düşünecek hiçbir şeyim yok. Bunu gerçekten hissetmek için siperlerde 5 ay geçirmek gerekiyor. Kahvaltıda balık yedim. Dün gece yatakta olduğum ve hastane pijamaları giydiğim için çok kötü uyudum ama bu gece iyi olacağımı umuyorum. Bu çok konforlu bir gemi ve doktorum da çok iyi biri. Gemide iki hafta yolculuk yapıp sonra tekrar birliğime katılmak istedim ama korkarım bu mümkün değil.

Öğleden sonra 3

Şu anda Mondros'tayız, yani burada mı kalacağım yoksa İskenderiye'ye yelken mi açacağım çok yakında belli olacak. Burada kalmak istemiyorum çünkü burası son derece berbat bir yer ve çok sıkıcı.

2 Ekim.

Doğruca Malta'ya gönderildiğimiz için Mondros'ta posta gönderemedim. Bu yüzden bir deniz yolculuğu yapıyorum. Şu anda oldukça iyi beslendim ve çok iştahlıyım. Malta'ya postalayacağım.

2/10/15.

Birkaç gün içinde Malta'ya varacağız ve oraya vardığımızda tekrar Relles'e dönmeyi düşünmem gerekecek. Kendimi yeniden çok daha iyi hissediyorum, iştahım yerinde ve yüzümdeki bir yara dışında yaralarım iyileşti. O da neredeyse geçmek üzere.

Malta'da gereğinden fazla kalmak istemiyorum çünkü hava çok sıcak olacak. İngiltere'ye gidip gelemeyecek olmam üzücü ama iki hafta kadar bir süre içinde Yarımada'ya dönememe riskini göze alamam.

Bu hastane gemisinin başhemşiresi Bayan Knaggs, Huddersfield'deki doktorun akrabası, ayrıca savaştan önce Southport'taki bir bakımevinin başhemşiresi idi.

Bugün sıradan bir Akdeniz günü, sıcak, nemli ve sisli.

3/10/1915.

Kendimi yeniden oldukça zinde hissediyorum, hava değişti ve oldukça serin. Cepheden verebileceğim hiç haberim yok, bu yüzden

kendimden bahsediyorum, çünkü muhtemelen hakkımda her şeyi duymak isteyeceksiniz.

Gemide bir hemşire kadrosu var ama çok çalışkanlar ve onları pek göremiyoruz. Doktorlardan biriyle bir iki güzel maçı yaptım. Ama pek entelektüel olarak değil. Bir kez yenildim ama son derece dikkatsiz olmasaydım kazanabilirdim. Yarın Malta'ya gidiyoruz.

4/10/1915. Blue Sisters Hastanesi, Malta.

Bu sabah buraya vardığımı bildirmek sadece birkaç satır yazıyorum. Şu anda kendimi oldukça zinde hissediyorum ve yatakta ya da tedavi altında değilim. Uzun süre uzak kalmak istemediğim için 3-4 gün içinde dönmeye çalışacağım. Doktor içeri girdiğimde bana nasıl olduğumu sordu, ben de ona iyi olduğumu, birkaç gün içinde dönmek istediğimi söyledim. Ne kadar zamandır Yarımada'da olduğumu sordu, ben de 5 ay dedim. Kahkahalarla güldü ve daha sonra bunu başka bir doktora anlattığımı duydum. "Burada 5 aydır Yarımada'da olan ve geri dönmek isteyen bir albay var" dedi ve sonra ikisi de kahkahalarla güldü. Lord Methuen'i görmem gerektiğini anlayabiliyorum.

5/10/1915. Blue Sisters Hastanesi, Malta.

Bu mektubun önceki bölümünü yazdıktan sonra size iki mektup ve bir telgraf gönderdim.

Kendimi yeniden oldukça zinde hissediyorum, ancak bugün hafif bir hazımsızlık yaşadım. Biraz bitkinim ama doktor tek ihtiyacım olanın beslenmek ve biraz dinlenmek olduğunu söylüyor.

Burada sadece bir hafta kalmayı ve sonra Gelibolu'ya geri dönmeyi umuyorum.

Cephede 5 ay geçirmiş olmamı bir tür mucize olarak görüyorlar ve geri dönmek istememin biraz çılgınca olduğunu düşünüyorlar. Bana orada uzun süre kalanları kolay kolay geri almadıklarını söylediler!

Buraya gelmemen için sana telgraf çektim çünkü muhtemelen beni çok özledin. Dinlendiğime sevineceğinizi biliyorum ve özellikle de benim hiçbir sorunum olmadığı için dinlendiğime sevindiğimi söylemeliyim. Yatakta değilim ve tonik içiyorum.

6/10/1915.

Bugün kendimi iyi hissediyorum ve hazımsızlığım tekrar düzeldi. Bugün muayene edildim ve sonunda iki hafta dinlenmem gerektiği yazıldı ama daha erken dönmeye çalışacağım. Doktorlar bu sabah hastaneyi boşaltmak için emir aldılar, bu yüzden önümüzdeki iki ya da üç gün içinde İngiltere'ye gideceğimi bildirdiler. Gitmeyi reddettim, bu yüzden biraz uğraştıktan sonra beni bir ay dinlendirmeyi önerdiler. Onlara bunun tamamen yanlış olduğunu söyledim ve sonunda üç haftadan iki haftaya indirdiler.

Yarımada'da beş ay geçirmek insanı ömür boyu çürütmeye ya da akıl hastasına çevirmeye yetiyor, eğer şanslıysanız orada başarılı olabileceğinize inanamıyorlar. Hayatımda hiç Güney Afrika ve Gelibolu'da olduğum kadar zinde olmamıştım.

Lord Methuen bugün buradaydı ama onunla konuşmadım. Hiçbir yeni haberim yok ve tembellik edip hiçbir şey yapmamamın

inanılmaz lüksünün tadını çıkardığım için Kasabaya da gitmedim. Bunu her zamanki kadar kolay bulmuyorum! Hiçbir şey söylememek ve böylece eve dönmek çok cazip geliyor, ancak uygun olmadığım sürece elbette böyle bir şey söz konusu değil. Eğer uygun olmasaydım tereddüt etmezdim. Ancak . . .

Bugün Osborne Nekahet Evi'ne gidiyorum.

SONUÇ YERİNE

Çanakkale Muharebeleri çok yönlü olarak incelenmesi gereken bir konudur. Türkler için zaferle sonuçlanması büyük bir gurur ve öz güven kaynağıdır. Diğer taraftan dönemin “Düvel-i Muazzama” olarak adlandırılan ve yüksek askerî kapasiteye sahip müttefik devletlerin hezimetini ile sonuçlanır. Bu nedenle sadece Türk kaynakları açısından muharebelerin değerlendirilmesi dünya tarihi açısından yeterli kabul edilmemelidir. Basit bir tasnifle Türkler, İngilizler, Fransızlar, Almanlar, Bulgarlar ve İngiliz hakimiyetindeki Müslüman ahali açısından da bakılması elzemdir.

Çanakkale Muharebelerine bir diğer bakış açısı ise askerlerin cephedeki durumları olmalıdır. Türk askeri vatanlarını savunmak için cephede bulunmaktadır. Bu durum askerin motivasyonu ve savaş azmi için yeterlidir. Bu sayede her türlü zorluğa göğüs germişler ve düşmanlar dahil olmak üzere bütün dünyanın saygısını kazanmışlardır. Diğer taraftan yabancı ülke topraklarına gelip orada savaşan itilaf devletleri askerlerinin motivasyonlarının anlaşılması açısından Darlington’un yazdığı mektuplar önem arz etmektedir. Devlet politikasından ziyade İngiliz askerlerinin Çanakkale’de yaşadıkları ve savaşa bakış açılarını göstermesi açısından önemli bir kaynaktır. Gönderdiği mektuplar, savaşın resmî kayıtlarında bulamayacağımız türden samimi ayrıntılarla dolu, eşsiz bir tarihsel kaynak sunmaktadır. Mektuplar, savaşın insan boyutuna odaklanarak, askerlerin günlük yaşamlarını, moral değişimlerini ve zorlu koşullara nasıl uyum sağladıklarını gözler önüne sermektedir. Mektuplar, savaşın çok yönlü

bir portresini çizerek sadece askerî stratejiler ve çatışmaların ötesine geçmektedir.

Mektuplar ayrıca, Darlington'ın kişisel gözlem ve düşünceleriyle zenginleşerek tarihsel olaylara yeni bir bakış açısı sunmaktadır. Mektupların en çarpıcı yönlerinden biri, savaşın zorluklarına rağmen insan ruhunun direncini göstermesidir.

Askerlerin Günlük Yaşamları

Albay Darlington'ın mektupları, Çanakkale cephesinde savaşan askerlerin günlük yaşamlarına dair önemli bilgiler sunmaktadır. Bu bilgiler, savaşın resmi kayıtlarında genellikle yer almayan, ancak cephe gerçeğini anlamak için son derece değerli olan detayları içermektedir. Mektuplar, savaşın sadece fiziksel bir mücadele değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyal bir deneyim olduğunu da gözler önüne sermektedir.

Yiyecek ve İçecek: Darlington'ın mektupları, askerlerin yiyecek ve içeceklerle ilgili sıkıntılarını ve bu zorluklarla nasıl başa çıktıklarını göstermektedir. Askerlerin temel besin kaynağı konserve yiyeceklerdir ve bu yiyeceklerin sıkıcı ve yetersiz olduğu sıklıkla vurgulanmaktadır. Darlington, taze yiyeceklerin nadir olduğunu ve bu nedenle büyük bir keyifle karşılandığını belirtmektedir. Örneğin, taze tereyağı, reçel ve yumurta gibi yiyeceklerin gelmesi, askerler için moral kaynağı olmaktadır. Askerler ayrıca çay ve kahve gibi sıcak içeceklerle de büyük önem vermektedir.

Hijyen ve Sağlık: Mektupları, cephede hijyenin sağlanmasının ne kadar zor olduğunu ve askerlerin sağlık sorunlarıyla nasıl mücadele

etmek zorunda kaldıklarını göstermektedir. Banyo yapmak nadir bir lüks olup, askerler genellikle haftalarca banyo yapamamaktadır. Bu durum, çeşitli hastalıkların yayılmasına neden olmaktadır. Darlington, kendisi de dahil olmak üzere birçok askerin yaralandığını ve hastalandığını belirtmektedir.

Uyku ve Dinlenme: Askerler genellikle siperlerde uyumak zorunda kalmaktadır ve sürekli tehlike altında oldukları için rahat bir uyku uyumak mümkün değildir. Top atışları, keskin nişancı ateşi ve karşı saldırı tehlikesi, askerlerin sürekli tetikte olmasını gerektirmektedir.

Moral ve Eğlence: Mektupları, askerlerin tüm zorluklara rağmen moralini ve mizah anlayışını korumaya çalıştığını göstermektedir. Askerler, birbirleriyle şakalaşarak, oyunlar oynayarak ve mektuplar yazarak moral bulmaya çalışmaktadır. Darlington ayrıca, askerlerin Türk askerleriyle zaman zaman kurdukları garip dostluklara da değinmektedir. Bu insani anlar, savaşın acımasız gerçekliği içinde bir umut ışığı olarak belirlemektedir.

Siper Hayatı: Darlington'ın mektupları, Çanakkale siperlerinin zorlu koşullarını ve askerlerin bu koşullara nasıl uyum sağlamaya çalıştığını göstermektedir. Siperler dar, kirli ve tehlikelidir. Askerler sürekli olarak ateş altında yaşamaktadır ve ölüm tehdidi her zaman mevcuttur. Darlington, siperlerin zamanla nasıl geliştiğini ve askerlerin daha güvenli ve konforlu hale getirmek için nasıl çabaladığını da anlatmaktadır.

Türk Askeri ve Silahları Hakkında Bilgiler

Albay Darlington'ın mektuplarında, Türk askeri ve kullandıkları silahlar hakkında önemli gözlemler yer almaktadır. Darlington, Türk askerlerini sürekli olarak "cesur" ve "iyi savaşçı" olarak nitelendirerek, askerî becerilerine ve savaşma azmine olan saygısını dile getirmektedir. Ayrıca, Türklerin "centilmen" olduklarını da belirterek, savaşın karşı tarafına olan insani bakış açısını da korumuştur.

Mektuplar, Türk askerlerinin azimli ve dirençli olduğunu gösteren örneklerle doludur. Örneğin, 6 Ağustos gecesi planlanan saldırıdan bahsederken, Türk siperlerinin çift kişilik olduğunu ve saldırıların bu nedenle başarısız olduğunu belirtmektedir. Bu durum, Türklerin savunma hazırlıklarına verdikleri önemi ve saldırılara karşı koyma konusundaki kararlılıklarını göstermektedir.

Darlington, Türklerin kullandıkları silahlar hakkında da bazı bilgiler vermektedir. Türk topçularının becerikli olduğunu ve toplarını hızlı bir şekilde ateşleyebildiklerini gözlemlemiştir. Ayrıca, Türklerin siper havan topları kullandıklarını ve bu topların etkili bir şekilde kullanıldığını da belirtmiştir. Darlington'ın mektupları, Türklerin Almanya'dan aldıkları silahları kullandıklarını da göstermektedir. Örneğin, Türklerin kullandığı yeni mermilerden bahsederken, bunların Almanya'dan geldiğini düşünmektedir.

Bununla birlikte, Darlington'ın mektuplarında Türk silahlarının yetersizliğine de işaret eden ifadeler bulunmaktadır. Örneğin, Türklerin cephanesinin yetersiz olabileceğini düşünmektedir. Ayrıca, Türklerin bazı durumlarda el bombalarını eski reçel kutularından yapmak zorunda

kaldıklarını da belirtmiştir. Bu durum, Türklerin lojistik açıdan zorluklar yaşadığını ve kaynaklarının sınırlı olduğunu göstermektedir.

Albay Darlington'ın mektupları, Türk askeri ve silahları hakkında çelişkili bir tablo çizmektedir. Darlington, Türk askerlerinin cesaretine ve savaşıma azmine hayranlık duyarken, aynı zamanda kullandıkları silahların yetersizliğine ve lojistik sorunlarına da dikkat çekmektedir. Bu bilgiler, Çanakkale Muharebelerinde Türk tarafının karşılaştığı zorlukları ve başarıları anlamamızda bize yardımcı olmaktadır.

Eserin muharebelerin başlangıcından itibaren cephede bulunan İngiliz subayının mektuplarını içeriyor olması araştırmacılar için önem arz etmektedir. Özellikle mektupların resmî olmayıp aile bireylerine yollanmak üzere kaleme alınması, samimi bir anlatıma sahip olmasına ve daha fazla kişisel detay içermesine neden olmuştur. Bu nedenle eserin önemi artmakla birlikte, Darlington'un öznel görüşleri ve bir itilaf devleti askerinin bakış açısıyla oluşturulduğu unutulmamalıdır. Ayrıca, yazarın eserde belirttiği gibi, mektupların denetleniyor olması gerçekleri bütün çıplaklığıyla yansıtmamasını engellemiştir. İtilaf devleti askerlerinin siper hayatları ile ilgili bilgiler objektif kabul edilebilir olmasına rağmen, Türk askeri ile ilgili yazdıklarının teyide muhtaç bilgiler olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Etik Beyanı

Yazar tarafından hazırlanan bu kitap, I. Dünya Savaşı'nın Gelibolu Cephesi'nde görev yapan İngiliz Albayı Henry Darlington'ın ailesine yazdığı mektuplardan derlenmiştir. Kitapta orijinal belgelerden sadık kalınarak sunulmuş ve mümkün olan her durumda tarihsel doğruluk sağlanmıştır. Yazar, mektupların içerdiği bilgilerin güvenilirliğini ve doğruluğunu sağlamak adına titizlikle araştırmalar yapmış ve metnin herhangi bir şekilde tahrif edilmemesine özen göstermiştir.

Kitap yazar tarafından dikkatli bir dil ve duyarlılık kullanılarak kaleme alınmıştır. Kitabın yayımlanmasında etik sorumluluklar göz önünde bulundurulmuş ve toplumsal değerler ile insan haklarına saygı gösterilmiştir.

Son olarak, kitabın yayımlanmasında, her türlü çıkar çatışmasından kaçınılmış ve içerik yalnızca akademik, kültürel ve insani değerlere dayalı olarak oluşturulmuştur.

Gelibolu'dan Mektuplar: Savaşın İnsan Yüzü

Albay Sir Henry Darlington'ın Gelibolu Savaşı sırasında ailesine yazdığı mektuplardan oluşan bu kitap, **savaşın insani boyutuna odaklanarak**, cephe gerçeğini tüm çıplaklığıyla gözler önüne seriyor. Darlington, askeri tarih kayıtlarının ötesine geçerek, **askerlerin günlük yaşamlarını, zorluklarını, korkularını, umutlarını ve hayata tutunma çabalarını** samimi bir dille anlatıyor.

Kitapta, **yiyecek sıkıntısı, hijyen sorunları, uykusuzluk, hastalıklar ve ölüm tehdidi** gibi cephedeki yaşamın zorlukları, Darlington'ın kişisel gözlemleriyle aktarılıyor. Ancak tüm bu karanlığa rağmen, insan ruhunun direnci, mizah anlayışı ve umudu da mektupların satır aralarında ışıltıyor. Darlington ve adamları, tüm bu zorluklara rağmen mizah anlayışlarını kaybetmiyor ve hayata tutunmaya çalışıyorlar.

Albay Darlington'ın mektupları, Gelibolu Savaşı'nı anlamak için sadece askeri bir tarih kaynağı değil, aynı zamanda bir insanlık dersi niteliğinde. Savaşın yıkıcı etkileri, askerlerin yaşadığı fiziksel ve duygusal zorluklar, mektupların satır aralarında derinden hissediliyor.

Bu kitap;

Gelibolu Savaşı'nda görev alan tüm askerlerin deneyimlerini anlamak, Savaşın gerçek yüzünü ve insani boyutunu keşfetmek, Tarihin insan yüzünü görmek ve savaşın tüm yıkıcılığına rağmen insan ruhunun direncine tanıklık etmek, Resmi tarih kayıtlarının ötesinde, kişisel bir bakış açısıyla Gelibolu Savaşı'nı kavramak isteyen herkes için paha biçilmez bir kaynak.

Yayına Hazırlayan
Prof. Dr. Osman Kubilay GÜL

